

กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ในหน้าที่ของฝ่ายปกครอง

๑. ในการใช้สิทธิแห่งตนก็ดี ในการชำระหนี้ก็ดี บุคคลทุกคนต้องกระทำโดยสุจริต (มาตรา ๕)
๒. ถ้ามิได้กำหนดดอกเบี้ยไว้ ให้ใช้อัตราร้อยละเจ็ดครึ่งต่อปี (มาตรา ๗)
๓. ลายพิมพ์นิ้วมือ แงงไต หรือเครื่องหมายอื่นทำนองเช่นว่านี้ก็ดี ทำลงในเอกสาร ถ้าไม่ได้ทำต่อหน้าพนักงานเจ้าหน้าที่ หากมีพยานลงลายมือชื่อรับรอง ๒ คนแล้ว เสมอกับลงลายมือชื่อ (มาตรา ๙)
๔. การลงจำนวนเงินในเอกสารด้วยตัวอักษรและตัวเลข ถ้าไม่ตรงกันและมีอาจทราบเจตนาที่แท้จริงได้ ให้ใช้จำนวนเงินที่เขียนเป็นตัวอักษรเป็นประมาณ ถ้าไม่ตรงกันหลายแห่ง ให้เอาจำนวนเงินหรือปริมาณน้อยที่สุดเป็นประมาณ (มาตรา ๑๒ , ๑๓)
๕. ถ้าเอกสารทำไว้สองภาษา เป็นภาษาไทยภาษาหนึ่งด้วย หากมีความแตกต่างกันและไม่อาจทราบเจตนาของคู่กรณีได้ว่าจะให้ใช้ภาษาไทยบังคับ ให้ใช้ภาษาไทยบังคับ (มาตรา ๑๔)

บุคคล

บุคคลธรรมดา

สภาพบุคคล ย่อมเริ่มแต่เมื่อคลอดแล้วอยู่รอดเป็นทารกและสิ้นสุดลงเมื่อตาย การคลอดนั้นหมายถึง การที่ทารกออกมาจากครรภ์มารดาหมดทั้งตัวแล้ว แม้จะยังไม่ตัดสายสะดือและต้องรอดอยู่ด้วยแม่เพียงชั่วระยะเวลาอันสั้นก็มีสิทธิต่างๆ ในทรัพย์สินย้อนไปตั้งแต่วันแรกที่ปฏิสนธิในครรภ์มารดา เช่น อาจรับมรดกของบิดาซึ่งตายก่อนเด็กคลอดได้ เป็นต้น (มาตรา ๑๕)

ความสามารถของบุคคล

๑. ผู้เยาว์ บรรลุนิติภาวะเมื่ออายุครบ ๒๐ ปีบริบูรณ์ (ม. ๑๙) หรือบรรลุนิติภาวะเมื่อทำการสมรสโดยชอบด้วยกฎหมาย (ม.๒๐) สมรสเมื่อชายและหญิงมีอายุ ๑๗ ปีบริบูรณ์ หรือ เมื่อศาลอนุญาตให้ทำการสมรส (ม. ๑๔๔๘) “บรรลุแล้วบรรลุเลย”

ผู้เยาว์จะทำนิติกรรมใดๆ ต้องได้รับความยินยอมของ “ผู้แทนโดยชอบธรรม” ก่อน มิฉะนั้นนิติกรรมนั้นๆ เป็นโมฆียะ คืออาจถูกบอกล้างได้ในภายหลัง (ม.๒๑)

ผู้เยาว์อาจทำนิติกรรมที่สมบูรณ์ได้เอง โดยไม่ต้องขอความยินยอมจากผู้แทนโดยชอบธรรม คือ

๑. ทำพินัยกรรมได้เมื่อมีอายุ ๑๕ ปีบริบูรณ์ (ม.๒๕)
๒. นิติกรรมที่เป็นประโยชน์แก่ผู้เยาว์ฝ่ายเดียว (ม. ๒๒) เช่น รับการให้โดยไม่มีข้อผูกพัน
๓. นิติกรรมที่ต้องทำเองเฉพาะตัว (ม. ๒๓) เช่น การรับรองบุตร กรณีตาม มาตรา ๑๕๔๘
๔. นิติกรรมที่สมควรแก่ฐานะานุรูป และเป็นการจำเป็นในการดำรงชีพตามควร (ม.๒๔)
๕. เมื่อผู้เยาว์ได้รับอนุญาตจากผู้แทนโดยชอบธรรมให้ประกอบการค้า (ม.๒๗)

๒. คนไร้ความสามารถ คือ คนวิกลจริตที่คู่สมรส บุพการี ผู้สืบสันดาน ของผู้นั้น หรือพนักงานอัยการได้ร้องขอต่อศาลให้สั่งให้บุคคลนั้นเป็นคนไร้ความสามารถ (ม. ๒๘) และจัดให้อยู่ในความอนุบาล นิติกรรมที่คนไร้ความสามารถกระทำลงย่อมตกเป็นโมฆียะทั้งสิ้น แม้จะได้รับความยินยอมจาก “ผู้อนุบาล” ก็ไม่ได้ (ม. ๒๙)

ส่วนคนวิกลจริตที่ศาลยังไม่ได้สั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ หากไปทำนิติกรรม ย่อมต้องถือว่ามิผลสมบูรณ์ เว้นแต่ว่า ๑. ได้กระทำในขณะที่จิตวิกล (สติไม่สมประกอบ) และ ๒. คู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งได้รู้อยู่แล้วว่าบุคคลนั้นผู้กระทำเป็นคนวิกลจริต นิติกรรมนั้นจึงตกเป็น โมฆียะ (ม.๓๐)

๓. คนเสมือนไร้ความสามารถ คือบุคคลที่ปรากฏว่า ไม่สามารถจัดทำการทำงานของตนเองได้ เพราะมีกายพิการ จิตฟั่นเฟือน ไม่สมประกอบ แต่ไม่ถึงขนาดวิกลจริต ประพฤติสุรุ่ยสุร่าย เสเพลเป็นอาจฉิน ติดสุรา

ยามา เมื่อคู่สมรส บุพการี ผู้สืบสันดาน หรือพนักงานอัยการร้องขอต่อศาล ศาลจะสั่งให้บุคคลนั้นเป็นคนเสมือนไร้ความสามารถ โดยให้อยู่ใน “ความพิทักษ์” ก็ได้ (ม. ๓๒)

คนเสมือนไร้ความสามารถนั้น ต้องได้รับความยินยอม ของผู้พิทักษ์ก่อนแล้วจึงจะทำการอย่างหนึ่งอย่างใดดังต่อไปนี้ได้ (ม.๓๔)

- (๑) นำทรัพย์สินไปลงทุน
- (๒) รับคืนทรัพย์สินที่ไปลงทุน ต้นเงินหรือทุนอย่างอื่น
- (๓) กู้ยืมหรือให้กู้ยืมเงิน ยืมหรือให้ยืมสังหาริมทรัพย์อันมีค่า
- (๔) รับประกันโดยประการใด ๆ อันมีผลให้ตนต้องถูกบังคับ ชำระหนี้
- (๕) เช่าหรือให้เช่าสังหาริมทรัพย์มีกำหนดระยะเวลาเกินกว่า หกเดือนหรือสังหาริมทรัพย์มี

กำหนดระยะเวลาเกินกว่าสามปี

(๖) ให้โดยเสนาหา เว้นแต่การให้ที่พอควรแก่ฐานะานุรูป เพื่อ การกุศลการสังคม หรือตามหน้าที่ธรรมจรรยา

(๗) รับการให้โดยเสนาหาที่มีเงื่อนไขหรือค่าภาระติดพัน หรือ ไม่รับการให้โดยเสนาหา

(๘) ทำการอย่างหนึ่งอย่างใด เพื่อจะได้มาหรือปล่อยไปซึ่งสิทธิ ในอสังหาริมทรัพย์หรือในสังหาริมทรัพย์อันมีค่า

(๙) ก่อสร้างหรือดัดแปลงโรงเรือนหรือสิ่งปลูกสร้างอย่างอื่น หรือ ซ่อมแซมอย่างใหญ่

(๑๐) เสนอคดีต่อศาลหรือดำเนินกระบวนการพิจารณาใด ๆ เว้นแต่ การร้องขอตาม มาตรา ๓๕ หรือ การร้องขอถอนผู้พิทักษ์

(๑๑) ประนีประนอมยอมความ หรือมอบข้อพิพาทให้อนุญาต- ตุลาการวินิจฉัย

สรุป คนไร้ความสามารถไม่สามารถทำการไม่สามารถทำการใด ๆ ได้จะต้องให้ผู้อนุญาตทำการแทน ส่วนคนเสมือนไร้ความสามารถ นั้น สามารถกระทำการใด ๆ ได้ เว้นแต่ในกิจการตามมาตรา ๓๔ จะต้องได้รับความยินยอมจากผู้พิทักษ์เสียก่อน ถ้าฝ่าฝืนเป็นโมฆียะ วรรคท้าย

ภูมิลำเนา

บุคคลแต่ละคนมีลักษณะเฉพาะตน ภูมิลำเนาทำให้ทราบว่าคุณคนใดอยู่ที่ไหน จึงได้มีการกำหนดให้บุคคลธรรมดาต้องมีภูมิลำเนา ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ในการติดต่อราชการ การติดตามตัวเพื่อส่งหมายของทางราชการ รวมทั้งทำให้ทราบได้ว่าเมื่อบุคคลจะทำการฟ้องคดีในฐานะโจทก์ หรือถูกฟ้องคดีในฐานะจำเลยจะต้องฟ้องที่ไหนได้อีกด้วย เพราะไม่ว่าจะเป็นประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง หรือประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ก็ล้วนกำหนดให้ใช้ภูมิลำเนาเป็นสำคัญทั้งสิ้น

ดังนั้นภูมิลำเนาจึงเป็นถิ่นที่อยู่ตามกฎหมายของบุคคล จึงต้องมีการกำหนดหลักเกณฑ์ไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ตั้งแต่มาตรา ๓๗ จนถึงมาตรา ๔๗ ซึ่งสามารถจัดแบ่งการกำหนดภูมิลำเนาออกเป็น ๒ กรณี คือ

๑. ภูมิลำเนาของบุคคลธรรมดา (มาตรา ๓๗-มาตรา ๔๐)
๒. ภูมิลำเนาที่กฎหมายกำหนดให้ (มาตรา ๔๓-มาตรา ๔๗)

ภูมิลำเนาของบุคคลธรรมดา

บุคคลจึงมีสิทธิที่จะกำหนดภูมิลำเนาเองได้ แต่ต้องอยู่ภายใต้สิ่งที่กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้กำหนดไว้ ดังนี้คือ

๑. มาตรา ๓๗ “**ภูมิลำเนาของบุคคลธรรมดา ได้แก่ ถิ่นอันบุคคลนั้น มีสถาน ที่อยู่เป็นแหล่งสำคัญ**”

ภูมิลำเนาของบุคคลธรรมดาจะต้องประกอบไปด้วย ๒ เงื่อนไข คือ ต้องเป็นที่อยู่และ ที่อยู่นั้นต้องเป็นที่อยู่อันเป็นแหล่งสำคัญด้วย

๒. มาตรา ๓๘ “**ถ้าบุคคลธรรมดามีถิ่นที่อยู่หลายแห่งซึ่งอยู่สลับเปลี่ยน กันไป หรือมีหลักแหล่งที่ทำการงานเป็นปกติหลายแห่ง ให้ถือเอาแห่งใดแห่งหนึ่งเป็นภูมิลำเนาของบุคคลนั้น**”
เป็นการกำหนดภูมิลำเนาสำหรับผู้ที่มิที่อยู่หรือที่ทำงานหลายแห่ง และสลับสับเปลี่ยนที่อยู่หรือที่ทำงานเสมอ ๆ เพื่อประโยชน์ทั้งของบุคคลนั้นเองและทางราชการมาตรา ๓๘ จึงให้เลือกเอาที่หนึ่งที่ใดเป็นภูมิลำเนา

๓. มาตรา ๓๙ “**ถ้าภูมิลำเนาไม่ปรากฏ ให้ถือว่าถิ่นที่อยู่เป็นภูมิลำเนา**”
กฎหมายมาตรานี้ใช้สำหรับกรณีบุคคลใดไม่มีภูมิลำเนา ไม่ว่าจะเป็นที่มาตามมาตรา ๓๗ หรือมาตรา ๓๘ ได้ กำหนดไว้ ก็ต้องใช้ถิ่นที่อยู่เป็นภูมิลำเนาไป โดยไม่ต้องคำนึงว่าเป็นแหล่งสำคัญหรือไม่ ดังเช่นกรณีบุคคลที่ รับจ้างทำงานเป็นกรรมกรก่อสร้าง ซึ่งต้องเคลื่อนย้ายไปตามสถานที่ก่อสร้างและอยู่ในแต่ละที่เป็นเวลานาน หรือไม่ ก็ขึ้นอยู่กับงานที่ทำ ก็ต้องยึดถิ่นที่อยู่ตามการทำงานแทนภูมิลำเนา

๔. มาตรา ๔๐ “**บุคคลธรรมดาซึ่งเป็นผู้ไม่มีที่อยู่ปกติเป็นหลักแหล่ง หรือเป็นผู้ครองชีพ ในการเดินทางไปมาปราศจากหลักแหล่งที่ทำการงาน พบตัวในถิ่นไหนให้ถือว่าถิ่นนั้นเป็นภูมิลำเนาของ บุคคลนั้น**”

เพื่อแก้ปัญหาสำหรับกรณีบุคคลที่ไม่สามารถจะมีแม้แต่ภูมิลำเนาหรือถิ่นที่อยู่ เนื่องจากมีอาชีพที่ต้องเดินทางไปมาโดยปราศจากแหล่งที่ทำงานแน่นอน เช่น พ่อค้าเร่ หรือเป็นบุคคลที่ เดินทางไปเรื่อย ๆ ปราศจากจุดหมายใด ๆ เช่น คนจรจัด จึงใช้แหล่งที่พบตัวแทนภูมิลำเนา ภูมิลำเนาที่กฎหมายกำหนดให้

ยังมีบุคคลบางประเภทที่กฎหมายจำเป็นต้องกำหนดตายตัวลงไปเลยว่า ภูมิลำเนา ของเขาต้องเป็นที่ใด ทั้งนี้ก็เพื่อความสงบเรียบร้อยของสังคมและประโยชน์ของทางราชการนั่นเอง และมีใช้การ ลิดรอนสิทธิของบุคคลแต่ประการใด ซึ่งบุคคลเหล่านี้เป็นใครบ้างก็ต้องไปดูจากกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ตั้งแต่ มาตรา ๔๓ จนถึงมาตรา ๔๗ ดังนี้

๑. มาตรา ๔๓ “**ภูมิลำเนาของสามีและภรรยา ได้แก่ถิ่นที่อยู่ซึ่งสามีและ ภรรยาอยู่ กินด้วยกันฉันสามีภรรยา เว้นแต่สามีหรือภรรยาได้แสดงเจตนา ให้ปรากฏว่ามีภูมิลำเนาแยกต่างหากจากกัน**”
เป็นการกำหนดภูมิลำเนาของสามีภรรยาที่ชอบด้วยกฎหมายหรือสามีภรรยาที่จดทะเบียนสมรสกันนั่นเอง ยกเว้น ได้มีการแสดงเจตนาไว้ว่ามีภูมิลำเนาแยกต่างหากไว้

๒. มาตรา ๔๔ “**ภูมิลำเนาของผู้เยาว์ ได้แก่ภูมิลำเนาของผู้แทน โดยชอบธรรม ซึ่งเป็น ผู้ใช้อำนาจปกครองหรือผู้ปกครอง**

ในกรณีที่ผู้เยาว์อยู่ใต้อำนาจปกครองของบิดามารดา ถ้าบิดาและมารดา มีภูมิลำเนาแยกต่างหากจากกัน ภูมิลำเนาของผู้เยาว์ได้แก่ ภูมิลำเนาของบิดาหรือมารดาซึ่งตนอยู่ด้วย”

เป็นการกำหนดภูมิลำเนาให้แก่ผู้เยาว์ ซึ่งมีบิดามารดาเป็นผู้แทนโดยชอบธรรม ดังนั้น จึงเป็นเรื่องถูกต้องและสมควรแล้วที่ผู้เยาว์ต้องมีภูมิลำเนาเดียวกับผู้แทนโดยชอบธรรม และในกรณีบิดา มารดาแยกกันอยู่ ก็ให้ใช้ภูมิลำเนาของฝ่ายที่ผู้เยาว์อาศัยอยู่ด้วย ทั้งนี้เพื่อความสะดวกในการดูแลผู้เยาว์นั่นเอง

๓. มาตรา ๔๕ “**ภูมิลำเนาของคนไร้ความสามารถ ได้แก่ภูมิลำเนาของผู้อนุบาล**”
เนื่องจากคนไร้ความสามารถต้องอยู่ในความดูแลของผู้อนุบาลตามมาตรา ๒๘ ดังนั้น เพื่อให้การดูแลและ ควบคุมคนไร้ความสามารถได้สมบูรณ์ จึงได้กำหนดให้คนไร้ความสามารถต้องมีภูมิลำเนาเดียวกับผู้อนุบาล จนกว่าจะพ้นจากการเป็นคนไร้ความสามารถ

๔. มาตรา ๔๖ “**ภูมิลำเนาของข้าราชการ ได้แก่ถิ่นอันเป็นที่ทำการ ตามตำแหน่งหน้าที่ หากมิใช่เป็นตำแหน่งหน้าที่ชั่วคราวชั่วคราวระยะเวลา หรือเป็นเพียงแต่งตั้งไปเฉพาะการครั้งเดียวคราวเดียว**”

เป็นการกำหนดภูมิลำเนาของข้าราชการที่ต้องไปปฏิบัติราชการในที่ซึ่งไม่ใช่ภูมิลำเนาของตน

๕. มาตรา ๔๗ “**ภูมิลำเนาของผู้ที่ถูกจำคุกตามคำพิพากษาถึงที่สุดของศาลหรือตามคำสั่งโดยชอบด้วยกฎหมาย ได้แก่ เรือนจำหรือทัณฑสถานที่ถูกจำคุกอยู่จนกว่าจะได้รับการปล่อยตัว**”

เป็นการกำหนดภูมิลำเนาให้แก่บุคคลที่มีคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก ว่าให้ใช้ภูมิลำเนาของเรือนจำ หรือทัณฑสถานที่ถูกจำคุกจนกว่าจะได้รับการปล่อยตัวจึงกลับไปใช้ภูมิลำเนาของบุคคลธรรมดาได้

ภูมิลำเนาได้วางหลักเกณฑ์เกี่ยวกับภูมิลำเนาของบุคคลธรรมดาไว้ คือ

๑. การเปลี่ยนภูมิลำเนา มาตรา ๔๑ “**ภูมิลำเนาย่อมเปลี่ยนไปด้วยการย้ายถิ่นที่อยู่ พร้อมด้วยเจตนาปรากฏชัดแจ้งว่าจะเปลี่ยนภูมิลำเนา**” เป็นการแสดงว่าบุคคล ทุกคนย่อมมีสิทธิที่จะเปลี่ยนภูมิลำเนาได้โดยการย้ายที่อยู่และไปแสดงเจตนาจะขอย้ายโดยการไปแจ้งต่อนายทะเบียนเสีย

๒. ภูมิลำเนาเฉพาะการ มาตรา ๔๒ “**ถ้าบุคคลใดได้เลือกเอาถิ่นใด โดยมีเจตนาปรากฏชัดแจ้งว่าจะให้เป็นภูมิลำเนาเฉพาะการเพื่อทำการใด ให้ถือว่าถิ่นนั้นเป็นภูมิลำเนาเฉพาะการสำหรับการนั้น**” เป็นการเปิดโอกาสให้บุคคลสามารถเลือกเอาภูมิลำเนา เพื่อให้เป็นภูมิลำเนาเฉพาะการเพื่อจะทำการอันใดอันหนึ่งได้ ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ของบุคคลนั่นเอง เช่น มีภูมิลำเนาอยู่กรุงเทพฯ แต่อาจเลือกจังหวัดเชียงใหม่เป็นภูมิลำเนาเฉพาะการก็ได้

การสิ้นสภาพบุคคล

๑. ตาย (ม.๑๕)

๒. สาบสูญ (โดยผลของกฎหมาย) ได้แก่ (ผู้มีส่วนได้เสีย/พนักงานอัยการร้องขอ)

๒.๑ บุคคลไปจากภูมิลำเนาหรือถิ่นที่อยู่ โดยไม่มีใครทราบว่าเป็นตายร้ายดีอย่างไรตลอดระยะเวลา ๕ ปี (ม.๖๑ วรรคแรก)

๒.๒ บุคคลไปทำการรบหรือสงครามสิ้นสุดลง หรือตกไปอยู่ในยานพาหนะเดินทาง เรือเมื่ออัปปราง หรือตกไปในฐานะที่จะเป็นภยันตรายแก่ชีวิตประการอื่นใด เช่น สึนามิ , น้ำป่าไหลหลาก เป็นต้น หากนับแต่เมื่อภยันตรายประการอื่นๆ ได้ผ่านพ้นไปแล้วนับได้เวลาถึง ๒ ปี ยังไม่มีใครทราบว่าเป็นตายร้ายดีอย่างไร (ม.๖๑ วรรคสอง)

ในกรณี การรบ สงคราม/ ยานพาหนะอัปปาง ตกไปในฐานะที่จะเป็นภยันตรายแก่ชีวิตประการอื่นใด ให้ถือว่าสาบสูญนับแต่วันที่ครบกำหนดตามกฎหมาย ไม่ใช่วันที่ศาลสั่ง

นิติบุคคล เฉพาะความหมาย

กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้มีการกำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับนิติบุคคล หรือบุคคลตามกฎหมาย เพราะจะมีสิทธิและหน้าที่ตามกฎหมายได้เมื่อเป็นนิติบุคคลแล้วเท่านั้น และจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์และกฎเกณฑ์ที่กฎหมายได้กำหนดไว้เท่านั้น พนักงานฝ่ายปกครองควรจะต้องรู้อย่างน้อยคำจำกัดความของนิติบุคคลแต่อย่างว่ามีความแตกต่างกันอย่างไร ดังนั้น นิติบุคคลตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และจะต้องจดทะเบียนเป็นนิติบุคคลมิฉะนั้นจะไม่มีสภาพเป็นนิติบุคคลแต่อย่างใด แบ่งออกเป็น ๕ ประเภท ดังนี้

๑. สมาคม

มาตรา ๗๘ การก่อตั้งสมาคมเพื่อกระทำการใด ๆ อันมีลักษณะต่อเนื่องร่วมกันและมีใช่เป็นการหาผลกำไรหรือรายได้มาแบ่งปันกัน ต้องมีข้อบังคับและจดทะเบียนตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้

มีวัตถุประสงค์ในการประโยชน์แก่สมาชิก มิได้ทำกำไร หรือรายได้มาแบ่งปันกัน

๒. มูลนิธิ

มาตรา ๑๑๐ มูลนิธิได้แก่ทรัพย์สินที่จัดสรรไว้โดยเฉพาะสำหรับวัตถุประสงค์เพื่อการกุศล สาธารณะ การศาสนา ศิลปะ วิทยาศาสตร์ วรรณคดี การศึกษาหรือเพื่อสาธารณประโยชน์อย่างอื่น โดยมีได้มุ่งหาผลประโยชน์มาแบ่งปันกัน และได้จดทะเบียนตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้

การจัดการทรัพย์สินของมูลนิธิ ต้องมิใช่เป็นการหาผลประโยชน์เพื่อบุคคลใดนอกจากเพื่อดำเนินการตามวัตถุประสงค์ของมูลนิธินั้นเอง

จะเห็นว่าสมาคมกับมูลนิธินั้นถูกตั้งขึ้นมาโดยมิได้มุ่งผลกำไรมาแบ่งกัน แต่ลักษณะการก่อตั้งและดำเนินการมีความแตกต่างกันตามความประสงค์ของการจัดตั้ง

และด้วยข้อกำหนดของมาตรา ๑๑๐ วรรคสอง จะเห็นว่ากฎหมายเน้นว่าการจัดการทรัพย์สินของมูลนิธิ ต้องมิใช่เป็นการหาผลประโยชน์เพื่อบุคคลใดบุคคลหนึ่ง แต่ต้องเป็นไปเพื่อวัตถุประสงค์ที่จัดตั้งมูลนิธิขึ้นมา เช่น เพื่อการกุศล หรือการศึกษา เป็นต้น

๓. ห้างหุ้นส่วนสามัญ

มาตรา ๑๐๒๕ อันว่าห้างหุ้นส่วนสามัญนั้น คือห้างหุ้นส่วนประเภทซึ่งผู้เป็นหุ้นส่วนหมดทุกคนต้องรับผิดชอบร่วมกันเพื่อหนี้ทั้งปวงของหุ้นส่วนโดยไม่มีจำกัดและได้บัญญัติเกี่ยวกับการเป็นนิติบุคคลของห้างหุ้นส่วนสามัญ

มาตรา ๑๐๖๔ บัญญัติว่า อันห้างหุ้นส่วนสามัญนั้น จะจดทะเบียนก็ได้

๔. ห้างหุ้นส่วนจำกัด

มาตรา ๑๐๗๗ ไว้ว่า อันห้างหุ้นส่วนจำกัดนั้น คือ ห้างหุ้นส่วนประเภทหนึ่ง ซึ่งมีผู้เป็นหุ้นส่วนสองจำพวก ตั้งจะกล่าวต่อไปนี้ คือ

- ๑) ผู้เป็นหุ้นส่วนคนเดียวหรือหลายคนซึ่งมีจำกัดความรับผิดชอบเพียงไม่เกินจำนวนเงินที่ตนรับจะลงหุ้นในห้างหุ้นส่วนนั้นจำพวกหนึ่ง และ
- ๒) ผู้เป็นหุ้นส่วนคนเดียวหรือหลายคนซึ่งต้องรับผิดชอบร่วมกันในบรรดาหนี้ของห้างหุ้นส่วนไม่มีจำกัดจำนวนอีกจำพวกหนึ่ง”

๕. บริษัทจำกัด

มาตรา ๑๐๙๖ อันว่าบริษัทจำกัดนั้น คือบริษัทประเภทซึ่งตั้งขึ้นด้วยแบ่งทุนเป็นหุ้นมีมูลค่าเท่าๆ กัน โดยมีผู้ถือหุ้นต่างรับผิดชอบจำกัดเพียงไม่เกินจำนวนเงินที่ตนยังส่งใช้ไม่ครบมูลค่าของหุ้นที่ตนถือและบริษัทจำกัดนั้นต้องจดทะเบียนก่อนจึงจะมีสภาพเป็นนิติบุคคลได้

นิติกรรม

หลักเกณฑ์สำคัญของนิติกรรม (ม.๑๔๔)

๑) ต้องมีการแสดงเจตนา ๒) ต้องกระทำโดยเจตนา ๓) มุ่งให้มีผลผูกพันทางกฎหมาย ๔) เป็นการทำลงโดยชอบด้วยกฎหมาย และ ๕) ผู้ที่ทำนิติกรรมต้องมี “ความสามารถ” ในการทำนิติกรรมด้วย

ประเภทของนิติกรรม

๑. นิติกรรมฝ่ายเดียว มีผลตามกฎหมายแล้ว แม้จะยังไม่มีผู้รับก็ตาม เช่น

- การทำพินัยกรรม
- การปลดหนี้ (ม.๓๔๐)

- การบอกเลิกสัญญา (ม.๓๘๖)
- โฆษณาจะให้รางวัล (ม.๓๖๒ และ ๓๖๕) เป็นต้น

๒. นิติกรรมหลายฝ่าย คือ มีฝ่ายที่ทำคำเสนอและอีกฝ่ายทำคำสนอง เมื่อคำเสนอและคำสนองตรงกัน ก็เกิดสัญญา เช่น สัญญาซื้อขาย / สัญญาเช่า / สัญญาค้ำประกัน เป็นต้น

ความไม่สมบูรณ์ของนิติกรรม

๑. ความสามารถในการทำนิติกรรม กล่าวคือ ถ้านิติกรรมได้กระทำลงโดยผู้หย่อนความสามารถ คือ ๑.๑) ผู้เยาว์ ๑.๒) คนไร้ความสามารถ ๑.๓) คนเสมือนไร้ความสามารถ **เป็นโมฆียะ** (ม.๑๕๓)

๒. วัตถุประสงค์แห่งนิติกรรม (โมฆะ) หมายถึง ประโยชน์สุดท้ายที่คู่กรณีของนิติกรรมประสงค์จะได้จากนิติกรรมนั้น หรือหมายถึงจุดมุ่งหมายหรือประโยชน์ที่มุ่งหวังจากการทำนิติกรรมนั้น กล่าวคือ เป้าหมายในการทำนิติกรรมของคู่กรณี ดังนั้น นิติกรรมทุกชนิดจะต้องมีวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายเสมอ หากไม่มีวัตถุประสงค์ย่อมไม่เป็นนิติกรรม **หากมีวัตถุประสงค์ ดังนี้ เป็นโมฆะ**

- ๒.๑) เป็นการต้องห้ามขัดแย้งโดยกฎหมาย (ม.๑๕๐)
- ๒.๒) เป็นการพันวิสัย
- ๒.๓) เป็นการขัดความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน

๓. แบบแห่งนิติกรรม

แบบของนิติกรรม หมายถึง พิธีการที่กฎหมายกำหนดไว้และบังคับให้ผู้แสดงเจตนาทำนิติกรรมต้องปฏิบัติตามเพื่อความสมบูรณ์ของนิติกรรม **หากไม่ปฏิบัติตาม แบบนิติกรรมนั้นจะตกเป็นโมฆะ** มาตรา ๑๕๒

โดยทั่วไปนิติกรรมไม่ต้องทำตามแบบก็มีผลใช้บังคับได้เพียงแต่แสดงเจตนาเท่านั้น แต่มีนิติกรรมบางอย่างที่กฎหมายกำหนดให้ทำตามแบบ เพราะเป็นนิติกรรมที่อาจมีผลกระทบต่อรัฐหรือประชาชนโดยส่วนรวมได้ นิติกรรมที่กฎหมายกำหนดให้ทำตามแบบนี้ ผู้ทำนิติกรรมจะต้องทำตามแบบที่กฎหมายกำหนดไว้ด้วยจึงจะมีผลใช้บังคับได้ แบบของนิติกรรมที่กฎหมายบังคับให้ทำตามแบบนี้ มีอยู่ ๕ ประเภท คือ

๑. ต้องทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ หมายความว่า ผู้ทำนิติกรรมที่กฎหมายกำหนดให้ต้องทำตามแบบนี้ จะต้องทำขึ้นหรือตกลงกันไว้เป็นลายลักษณ์อักษร โดยต้องทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ของหน่วยราชการที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนิติกรรมดังกล่าว นิติกรรมนั้นจึงจะมีผลใช้บังคับได้ ดังนั้น ถ้าทำเป็นลายลักษณ์อักษรเพียงอย่างเดียว แต่ไม่นำไปจดทะเบียน ก็จะไม่มีการใช้บังคับแต่อย่างใด นิติกรรมนั้นจะตกเป็นโมฆะเพราะทำผิดแบบ เช่น สัญญาซื้อขายอสังหาริมทรัพย์ สัญญาเช่าฝาก สัญญาจ้างอสังหาริมทรัพย์ สัญญาแลกเปลี่ยนอสังหาริมทรัพย์ สัญญาให้อสังหาริมทรัพย์ เป็นต้น

๒. ต้องจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ หมายความว่า ผู้ทำนิติกรรมจะตกลงทำนิติกรรมด้วยวาจาหรือทำเป็นลายลักษณ์อักษรก็ได้ แต่จะต้องทำการจดทะเบียนนิติกรรมที่ตกลงกันนั้นต่อ

พนักงานเจ้าหน้าที่ซึ่งจะมีผลใช้บังคับได้ เช่น การจดทะเบียนสมรส การจดทะเบียนหย่า การจดทะเบียนรับบุตรบุญธรรม การจดทะเบียนห้างหุ้นส่วนจำกัด การจดทะเบียนบริษัทจำกัด เป็นต้น

๓. ต้องทำเป็นหนังสือต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ หมายความว่า ผู้ทำนิติกรรมต้องทำนิติกรรมขึ้นเป็นลายลักษณ์อักษร และมีใช้ทำขึ้นไว้เองเท่านั้น แต่จะต้องไปทำเป็นลายลักษณ์อักษรไว้กับพนักงานเจ้าหน้าที่ซึ่งจะมีผลใช้บังคับได้ เช่น การทำพินัยกรรมแบบเอกสารฝ่ายเมือง การตัดค้ำตัวแลกเงิน การขอคูเอกสารของทางราชการ เป็นต้น

๔. ต้องทำเป็นหนังสือระหว่างกันเอง หมายความว่า ผู้ทำนิติกรรมจะต้องทำนิติกรรมเป็นลายลักษณ์อักษรเสมอจึงจะมีผลใช้บังคับได้ และเป็นการทำลายลักษณ์อักษรระหว่างผู้ทำนิติกรรมกันเองโดยไม่ต้องนำไปจดทะเบียนแต่อย่างใด เช่น การทำหนังสือรับสภาพหนี้ การทำสัญญาเช่าซื้อ การโอนหนี้ การทำพินัยกรรมแบบธรรมดาและแบบเขียนเองทั้งฉบับ เป็นต้น

๕. ต้องทำตามแบบพิเศษที่กฎหมายกำหนดไว้ หมายความว่า นิติกรรมที่สร้างขึ้นมีกฎหมายระบุแบบไว้ให้ทำโดยเฉพาะ ซึ่งผู้ทำนิติกรรมประเภทดังกล่าวจะต้องทำตามแบบที่กฎหมายกำหนดไว้จึงจะใช้บังคับได้ เช่น การออกเช็ค เช็คจะต้องมีรายการระบุไว้ตามที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๘๘๘ กำหนดไว้คือ มีคำบอกชื่อว่าเป็นเช็ค มีคำสั่งให้ใช้เงินจำนวนแน่นอนโดยปราศจากเงื่อนไขชื่อหรือยี่ห้อและสำนักงานของธนาคาร มีชื่อหรือยี่ห้อของผู้รับเงิน หรือคำจดแจ้งว่าให้ใช้เงินแก่ผู้ถือ มีสถานที่ใช้เงิน มีวันและสถานที่ออกเช็ค และมีลายมือชื่อผู้ส่งจ่าย หากผู้ใดออกเช็คโดยขาดรายการใดรายการหนึ่งไป เช็คนั้นก็ไม่มีผลใช้บังคับทางกฎหมาย

๔. การแสดงเจตนาของบุคคลในการทำนิติกรรม

๔.๑ เจตนาอย่างหนึ่งแต่แสดงออกอีกอย่างหนึ่ง นิติกรรมนั้นมีผลใช้บังคับได้ เว้นแต่อีกฝ่ายหนึ่งจะารู้ถึงเจตนาที่แท้จริง (ม.๑๕๔) หรือ การแสดงเจตนาลวง โดยสมรู้กับคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่ง (ม.๑๕๕) หรือนิติกรรมอำพราง (ม.๑๕๕ ว.สอง) เป็นโมฆะ

๔.๒ การแสดงเจตนาโดยสำคัญผิด

(๑) สำคัญผิดในสาระสำคัญของนิติกรรม

- สำคัญผิดในประเภทของนิติกรรม
- สำคัญผิดในตัวบุคคลซึ่งเป็นคู่สัญญา
- สำคัญผิดในวัตถุประสงค์แห่งนิติกรรม

(๒) สำคัญผิดในคุณสมบัติของบุคคลหรือทรัพย์สิน ถ้าคุณสมบัติดังกล่าว เป็นสาระสำคัญของนิติกรรม กล่าวคือ ถ้ารู้ว่า บุคคลหรือทรัพย์สินไม่ได้คุณสมบัติที่ต้องการ ก็คงไม่ทำนิติกรรมด้วย นิติกรรมนั้นเป็นโมฆียะ (ม. ๑๕๗) เป็นโมฆะ (ม.๑๕๖)

(๓) สำคัญผิดเพราะกลฉ้อฉล ได้แก่ การที่คู่กรณีฝ่ายหนึ่งใช้อุบายหลอกลวง ให้เขาหลงเชื่อแล้วเขาทำนิติกรรม ซึ่งถ้ามิได้ใช้อุบายหลอกเช่นนั้น เขาคงไม่ทำนิติกรรมด้วย นิติกรรมนั้นเป็นโมฆียะ (ม. ๑๕๗)

(๔) การแสดงเจตนาเพราะถูกข่มขู่ นิติกรรมนั้นเป็นโมฆียะ (ม. ๑๖๔) ถ้าการข่มขู่ นั้นถึง ขนาดที่ทำให้ผู้ถูกขู่กลัวจริงๆ แต่การขู่ว่าจะใช้สิทธิตามปกตินิยมก็ดี หรือความกลัวเพราะนับถือยำเกรงก็ดี ไม่ถือว่าเป็นการขู่ (ม.๑๖๕)

ผลแห่งความไม่สมบูรณ์ของนิติกรรม

ผลของนิติกรรมที่ไม่สมบูรณ์

นิติกรรมที่ไม่สมบูรณ์อันเกิดจากความบกพร่องในการทำนิติกรรมดังได้กล่าวมาแล้วนั้นทำให้เกิดผลของความไม่สมบูรณ์ ๒ ประการ คือ ตกเป็นโมฆะ กับ ตกเป็นโมฆียะ

โมฆะกรรม

โมฆะกรรม หมายถึง นิติกรรมที่สร้างขึ้นแล้วเสียเปล่า ไม่มีผลบังคับตามกฎหมาย และไม่อาจให้สัตยาบันเพื่อให้นิติกรรมที่ตกเป็นโมฆะกลับเป็นนิติกรรมที่สมบูรณ์ได้

เหตุที่ทำให้นิติกรรมตกเป็นโมฆะ

๑. นิติกรรมที่มีวัตถุประสงค์เป็นการต้องห้ามชัดแจ้งโดยกฎหมาย หรือเป็นการพันวิสัย หรือเป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน
๒. นิติกรรมที่ไม่ถูกต้องตามแบบที่กฎหมายกำหนดไว้
๓. นิติกรรมที่เกิดจากการแสดงเจตนาบกพร่องที่เป็น การแสดงเจตนาซ่อนเร้น หรือการแสดงเจตนาลวง หรือนิติกรรมอำพราง หรือการแสดงเจตนาโดยสำคัญผิดในสาระสำคัญของนิติกรรม
๔. นิติกรรมที่กฎหมายบัญญัติไว้โดยเฉพาะให้ตกเป็นโมฆะ เช่น ชายหรือหญิงจะทำการสมรส ในขณะที่ตนมีคู่สมรสอยู่แล้วไม่ได้ เพราะเป็นการสมรสซ้อน การสมรสนั้นจึงตกเป็นโมฆะ เป็นต้น

ผลของนิติกรรมที่ตกเป็นโมฆะ

นิติกรรมใดที่สร้างขึ้นแล้วตกเป็นโมฆะจะมีผลดังนี้

๑. นิติกรรมนั้นจะเสียเปล่า ใช้บังคับไม่ได้ตั้งแต่ต้นที่ทำนิติกรรมขึ้นมา
๒. ไม่อาจให้สัตยาบันแก่กันได้
๓. ผู้มีส่วนได้เสียกับนิติกรรมที่เป็นโมฆะนั้นสามารถยกความเป็นโมฆะขึ้น กล่าวอ้างได้
๔. อาจแยกส่วนที่สมบูรณ์ออกจากส่วนที่ไม่สมบูรณ์ได้
๕. อาจสมบูรณ์เป็นนิติกรรมอย่างอื่นซึ่งไม่เป็นโมฆะได้
๖. การคืนทรัพย์สินอันเกิดจากนิติกรรมที่เป็นโมฆะให้คืนในฐานะลาภมิควรได้
๗. ความเป็นโมฆะไม่คุ้มครองสิทธิของบุคคลภายนอก

โมฆียะกรรม

โมฆียะกรรม หมายถึง นิติกรรมที่สร้างขึ้นแล้วมีผลบังคับได้ตามกฎหมายไม่เสียเปล่า แต่อาจถูกบอกล้างให้เป็นโมฆะตั้งแต่เริ่มแรกได้ หรืออาจให้สัตยาบันเพื่อรับรองนิติกรรมนั้นให้สมบูรณ์ตั้งแต่เริ่มแรกได้เช่นกัน

เหตุที่ทำให้นิติกรรมตกเป็นโมฆียะ

๑. ผู้ทำนิติกรรมเป็นผู้บกพร่องในความสามารถได้แก่ ผู้เยาว์ คนไร้ความสามารถ คนวิกลจริต คนเสมือนไร้ความสามารถ เป็นต้น
๒. นิติกรรมที่เกิดจากการแสดงเจตนาบกพร่องที่เป็นความสำคัญผิดในคุณสมบัติของบุคคลหรือทรัพย์สิน หรือถูกกลลวงฉ้อฉลถึงขนาดหลงเชื่อ จึงยอมทำนิติกรรมขึ้นเพราะกลลวงฉ้อฉลนั้น หรือถูกข่มขู่จนถึงขนาดผู้ถูกข่มขู่กลัว จึงยอมทำนิติกรรมตามที่ถูกข่มขู่
๓. นิติกรรมที่กฎหมายบัญญัติไว้โดยเฉพาะให้ตกเป็นโมฆียะ เช่น การสมรสของผู้เยาว์ที่มีอายุครบ ๑๗ ปีบริบูรณ์ขึ้นไปแต่ยังไม่ครบ ๒๐ ปีบริบูรณ์ จะต้องได้รับความยินยอมจากบิดาและ

มารดาของทั้งสองฝ่ายก่อนจึงจะทำการสมรสกันได้ หากการสมรสดังกล่าวไม่ได้รับความยินยอมของบุคคลดังกล่าว การสมรสนั้นตกเป็นโมฆียะ เป็นต้น

ผลของนิติกรรมที่ตกเป็นโมฆียะ

นิติกรรมที่สร้างขึ้นแล้วตกเป็นโมฆียะจะมีผลดังนี้

๑. นิติกรรมนั้นมีผลใช้บังคับได้ตั้งแต่เริ่มทำนิติกรรม แต่จะมีผลอยู่จนกว่าจะถูกบอกล้าง ถ้ามีการบอกล้าง นิติกรรมนั้นจะตกเป็นโมฆะตั้งแต่เริ่มแรกทำนิติกรรม

๒. มีการบอกล้างได้โดยบุคคลที่กฎหมายกำหนด

๓. มีการให้สัตยาบันได้โดยบุคคลที่กฎหมายกำหนด และเมื่อได้ให้สัตยาบันแก่

นิติกรรมที่เป็นโมฆียะกรรมแล้ว นิติกรรมโมฆียะนั้นจะมีผลสมบูรณ์ตั้งแต่เริ่มแรกทำนิติกรรม

๔. การคืนทรัพย์สินอันเกิดจากนิติกรรมที่เป็นโมฆียะและมีการบอกล้างให้เป็นโมฆะแล้ว ให้คืนในลักษณะกลับคืนสู่ฐานะเดิม

๕. ความเป็นโมฆียะคุ้มครองสิทธิของบุคคลภายนอก

๕. การบอกล้าง และการให้สัตยาบัน

๕.๑ การบอกล้าง

การบอกล้าง หมายถึง การแสดงเจตนาทำลายล้างนิติกรรมที่เป็นโมฆียะให้ตกเป็นโมฆะทำให้เสียเปล่าไม่มีผลตามกฎหมาย ผู้มีสิทธิบอกล้างโมฆียะกรรม ได้แก่

๑. ผู้แทนโดยชอบธรรมของผู้เยาว์ หรือผู้เยาว์เมื่อบรรลุนิติภาวะแล้ว แต่ผู้เยาว์จะ บอกล้างก่อนตนบรรลุนิติภาวะก็ได้ถ้าได้รับความยินยอมจากผู้แทนโดยชอบธรรมแล้ว

๒. บุคคลที่ศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถหรือเป็นคนเสมือนไร้ความสามารถ เมื่อบุคคลนั้นพ้นจากการเป็นคนไร้ความสามารถหรือคนเสมือนไร้ความสามารถแล้ว หรือผู้อนุบาลหรือผู้พิทักษ์แล้วแต่กรณีของบุคคลดังกล่าวนั้นแต่ถ้าคนเสมือนไร้ความสามารถจะบอกล้างก่อนตนพ้นจากการเป็นคนเสมือนไร้ความสามารถก็ได้ ถ้าได้รับความยินยอมจากผู้พิทักษ์แล้ว

๓. บุคคลผู้แสดงเจตนาบกพร่องเพราะสำคัญผิดในคุณสมบัติของบุคคลหรือทรัพย์สิน หรือถูกฉ้อฉล หรือถูกข่มขู่

๔. บุคคลวิกลจริตที่ศาลยังไม่ได้สั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ ได้ทำนิติกรรมขณะตนมีจิตวิกลและคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งก็ทราบว่าตนเป็นคนวิกลจริต สามารถบอกล้างนิติกรรมนั้นได้ในขณะที่จิตของบุคคลวิกลจริตนั้นไม่วิกลแล้ว

ผลของการบอกล้างโมฆียะกรรมจะทำให้นิติกรรมนั้นตกเป็นโมฆะตั้งแต่เริ่มแรกทำนิติกรรมเสมือนไม่มีการทำนิติกรรมมาก่อนแต่อย่างไรทรัพย์สินที่ได้มาจากการทำนิติกรรมโมฆียะต้องคืนให้แก่กันในลักษณะกลับสู่ฐานะเดิม กล่าวคือ ถ้ามีทรัพย์สินใดได้ไปเนื่องจากการทำนิติกรรมที่เป็นโมฆียะ เมื่อมีการบอกล้างให้เป็นโมฆะแล้ว ต้องคืนทรัพย์สินเหล่านั้นแก่เจ้าของเดิมไปเสมือนกับมิได้มีการทำนิติกรรมกันเลย แต่ถ้าพ้นวิสัยที่จะคืนทรัพย์สินนั้นได้ เช่น เป็นผลไม้ซึ่งได้รับประทานไปแล้ว ดังนี้ให้ชดใช้ค่าเสียหายแทน นอกจากนี้ ถ้ามีบุคคลภายนอกได้ทำนิติกรรมใดๆ เกี่ยวกับทรัพย์สินอันเกิดจากนิติกรรมที่เป็นโมฆียะโดยสุจริตและเสียค่าตอบแทนก่อนมีการบอกล้างนิติกรรมโมฆียะ บุคคลภายนอกนั้นย่อมได้ทรัพย์สินนั้นไป โดยไม่ต้องคืนให้แก่เจ้าของเดิม เช่น ผู้เยาว์ซื้อรถยนต์โดยไม่ได้รับความยินยอมจากบิดามารดา และผู้เยาว์ได้ขาย

รถยนต์คันดังกล่าวให้เพื่อนไปก่อนที่บิดามารดาจะบอกกล่าว เมื่อบิดามารดาของผู้เยาว์ได้บอกกล่าวการซื้อรถยนต์ของผู้เยาว์กับผู้ที่ยขายรถยนต์ให้ผู้เยาว์ รถยนต์คันดังกล่าวย่อมตกไปเป็นของเพื่อนผู้เยาว์โดยชอบด้วยกฎหมาย ส่วนผู้เยาว์ต้องชดใช้ราคารถยนต์ให้แก่ผู้ขายแทนการคืนตัวรถยนต์ และผู้ขายก็ต้องคืนเงินที่ผู้เยาว์ชำระราคารถยนต์คืนให้แก่ผู้เยาว์

ระยะเวลาการบอกกล่าวโมฆียะกรรม ผู้มีสิทธิบอกกล่าวโมฆียะกรรมต้องบอกกล่าวภายในกำหนดเวลา จึงจะทำให้นิติกรรมโมฆียะนั้นตกเป็นโมฆะดังนี้

๑. ภายใน ๑ ปี นับแต่เวลาที่อาจให้สัตยาบันได้ คำว่า “นับแต่เวลาที่อาจให้สัตยาบันได้” หมายถึง นับแต่เวลาที่มูลเหตุแห่งโมฆียะนั้นได้สูญสิ้นไปแล้ว เช่น ผู้แสดงเจตนาโดยสำคัญผิดรู้เหตุที่สำคัญผิด หรือผู้ถูกข่มขู่ได้พ้นจากภัยอันเกิดจากการข่มขู่แล้ว เป็นต้น

๒. ภายใน ๑๐ ปี นับแต่เวลาทำนิติกรรม หมายถึง นิติกรรมที่เป็นโมฆียะนั้นได้ทำมาเป็นเวลานานถึง ๑๐ ปีแล้ว ก็ไม่สามารถจะบอกกล่าวนิติกรรมนั้นได้เลย แม้จะรู้หรือไม่รู้ถึงโมฆียะนั้นก็ตาม หรือจะรู้หลังจาก ๑๐ ปีไปแล้วก็ตาม

การให้สัตยาบัน

การให้สัตยาบัน หมายถึง การยืนยันที่จะผูกพันตามนิติกรรมที่เป็นโมฆียะนั้น ถือเป็นการ สละสิทธิที่จะบอกกล่าวนิติกรรมโมฆียะนั้น การให้สัตยาบันนิติกรรมที่เป็นโมฆียะ เป็นการรับรองให้นิติกรรมโมฆียะนั้นมีความสมบูรณ์ตลอดไป ซึ่งแม้จะมีการบอกกล่าวภายหลังการให้สัตยาบันนั้นแล้ว ก็ไม่ทำให้นิติกรรมที่สมบูรณ์จากการให้สัตยาบันแล้วนั้นเสียไป

ผู้มีสิทธิให้สัตยาบันคือบุคคลประเภทเดียวกับบุคคลผู้มีสิทธิบอกกล่าวโมฆียะกรรม เมื่อมีการให้สัตยาบัน หรือมิได้มีการบอกกล่าวนิติกรรมโมฆียะภายในเวลาที่กฎหมายกำหนด มีผลให้นิติกรรมที่เป็นโมฆียะนั้นเป็นนิติกรรมสมบูรณ์ตลอดไป โดยจะบอกกล่าวอีกไม่ได้ และถือเป็นการรับรองความสมบูรณ์ของนิติกรรมนั้น

สัญญา

สาระสำคัญของสัญญา

๑. ต้องมีบุคคลตั้งแต่ ๒ ฝ่ายขึ้นไป
 ๒. ต้องมีการแสดงเจตนาต้องตรงกัน (คำเสนอ+คำสนองตรงกัน)
- “คำเสนอ” เป็นคำแสดงเจตนาขอทำสัญญา คำเสนอต้องมีความชัดเจน แน่นนอน ถ้าไม่มีความชัดเจน แน่นนอน เป็นแต่เพียงคำเชิญชวน
- “คำสนอง” คือ การแสดงเจตนาของผู้สนองต่อผู้เสนอ ตกลงรับทำสัญญาตามคำเสนอ คำสนองต้องมีความชัดเจน แน่นนอน ปราศจากข้อแก้ไข ข้อจำกัด หรือข้อเพิ่มเติมใดๆ
๓. ต้องมีวัตถุประสงค์ประสงค์ในการทำ

ประเภทของสัญญา

๑. สัญญาต่างตอบแทนกับสัญญาไม่ต่างตอบแทน “สัญญาต่างตอบแทน” ได้แก่ สัญญาที่ทำให้คู่สัญญาต่างเป็นเจ้าของหนี้และลูกหนี้ซึ่งกันและกัน(ม. ๓๖๙) กล่าวคือ คู่สัญญาต่างมีหนี้ หรือหน้าที่ที่จะต้องชำระให้แก่กันเป็นการตอบแทน

“สัญญาไม่ต่างตอบแทน” คือ สัญญาที่ก่อหนี้ฝ่ายเดียว เช่น สัญญายืม (ม.๖๔๐, ๖๕๐)

๒. สัญญามีค่าตอบแทนกับสัญญาไม่มีค่าตอบแทน

๓. สัญญาประธานกับสัญญาอุปกรณ์

“สัญญาประธาน” หมายถึง สัญญาที่เกิดขึ้นและเป็นอยู่ได้โดยลำพัง ไม่ขึ้นอยู่กับสัญญาอื่น

“สัญญาอุปกรณ์” นอกจากสัญญาอุปกรณ์จะต้องสมบูรณ์ตามหลักความสมบูรณ์ของตัวเองแล้วยังขึ้นอยู่กับความสมบูรณ์ของสัญญาประธานอีกด้วย กล่าวคือ ถ้าสัญญาประธานไม่สมบูรณ์ สัญญาอุปกรณ์ย่อมไม่สมบูรณ์ด้วยเช่นกัน เช่น สัญญาค้ำประกัน (ม.๖๘๐) / สัญญาจำนอง (ม.๗๐๒) / สัญญาจำนำ (ม.๗๔๗)

๔. สัญญาเพื่อประโยชน์บุคคลภายนอก โดยคู่สัญญาตกลงว่าจะชำระหนี้ให้แก่บุคคลภายนอกโดยที่บุคคลภายนอกนั้นไม่ได้เข้ามาเป็นคู่สัญญาด้วย เช่น สัญญาประกันชีวิต

๕. เอกเทศสัญญาตาม ป.พ.พ. บรรพ ๓ กับสัญญาไม่มีชื่อ

สิทธิในการบอกเลิกสัญญา

๑. สิทธิบอกเลิกสัญญาโดยบทบัญญัติแห่งกฎหมาย

๑. เมื่อคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งไม่ชำระหนี้ คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งจะกำหนดระยะเวลาพอสมควร แล้วบอกกล่าวให้ฝ่ายนั้นชำระหนี้ภายในระยยะเวลานั้นก็ได้ ถ้าฝ่ายนั้นไม่ชำระหนี้ภายในระยะที่กำหนดให้ อีกฝ่ายหนึ่งจะเลิกสัญญาเสียก็ได้ (ม.๓๘๗)

๒. เมื่อคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งไม่ชำระหนี้ซึ่งโดยสภาพหรือโดยเจตนาที่คู่สัญญาได้แสดงไว้ วัตถุประสงค์แห่งสัญญาจะเป็นผลสำเร็จได้ก็แต่ด้วยการชำระหนี้ ณ เวลาที่กำหนดหรือภายในระยะเวลาซึ่งกำหนดไว้ เจ้าหนี้มีสิทธิบอกเลิกสัญญาได้ทันที โดยไม่จำเป็นต้องบอกกล่าวกำหนดระยะเวลาชำระหนี้ก่อน (ม.๓๘๘)

๓. เมื่อการชำระหนี้ทั้งหมดหรือแต่บางส่วนกลายเป็นพ้นวิสัย เพราะเหตุอย่างใดอย่างหนึ่งอันจะโทษลูกหนี้ได้ เจ้าหนี้จะเลิกสัญญาเสียก็ได้ (ม.๓๘๙)

๒. สิทธิบอกเลิกสัญญาโดยข้อสัญญา หมายความว่า คู่สัญญาได้ตกลงกันกำหนดสิทธิในการเลิกสัญญาไว้ล่วงหน้า ถ้ามีเหตุการณ์อย่างใดอย่างหนึ่งตามที่กำหนดไว้เกิดขึ้น ก็ให้สิทธิบอกเลิกสัญญาแก่คู่กรณี

ผลของการเลิกสัญญา

๑. คู่สัญญาแต่ละฝ่ายต้องให้อีกฝ่ายหนึ่งกลับคืนสู่ฐานะเดิม (ม.๓๙๑ วรรคหนึ่ง) เช่น

- ทรัพย์สินที่ได้ส่งมอบหรือโอนให้แก่กันไปตามสัญญา ก็ต้องคืนทรัพย์สินนั้นในสภาพที่เป็นอยู่เดิมขณะมีการส่งมอบหรือโอนไปตามสัญญา และถ้าเป็นการพ้นวิสัยที่จะคืนได้ทั้งหมดหรือบางส่วน ก็ต้องชดเชยค่าเสียหายแทน

- หากทรัพย์สินที่จำต้องส่งคืนนั้นเป็นเงินตรา กฎหมายกำหนดให้บวกดอกเบี้ย คิดตั้งแต่วันที่ได้รับเงินไปด้วย (ม.๓๙๑ วรรคสอง) อัตราดอกเบี้ยนั้น ถ้ามิได้กำหนดเอาไว้ ให้ใช้อัตราร้อยละเจ็ดครึ่งต่อปี (ม.๗)

- อย่างไรก็ตาม การเลิกสัญญาอันมีผลทำให้คู่สัญญากลับคืนสู่ฐานะเดิมนั้น จะเป็นสาเหตุทำให้บุคคลภายนอกเสื่อมเสียสิทธิไม่ได้

๒. การเลิกสัญญาไม่กระทบกระเทือนถึงสิทธิของเจ้าหนี้ที่จะเรียกค่าเสียหาย (มาตรา ๓๙๑ วรรคท้าย)

หนี้

ลักษณะสำคัญของหนี้ ต้องประกอบด้วย

๑. การมีนิติสัมพันธ์ (ความผูกพันกันในทางกฎหมาย)

๒. การมีเจ้าหนี้และลูกหนี้ (สิทธิเหนือบุคคล)

๓. ต้องมีวัตถุประสงค์ (การกระทำ / จดเว้นกระทำการ / ส่งมอบทรัพย์สิน)

บ่อเกิดแห่งหนี้

๑. นิติกรรม สัญญา

๒. นิติเหตุ หมายถึง เหตุที่มีได้เกิดขึ้นจากการแสดงเจตนาเข้าผูกพันตนเพื่อก่อหนี้ แต่กฎหมายเป็นกำหนด ซึ่งอาจเป็นเหตุธรรมชาติ หรือ อาจเป็นเหตุที่ก่อกำขึ้นโดยการกระทำของบุคคล โดยเขามิได้มุ่งให้มีผลในกฎหมาย แต่กฎหมายก็กำหนดให้ต้องมีหนี้หรือหน้าที่ต่อบุคคลอื่น ได้แก่ ละเมิด (ม.๔๒๐) จัดการงานนอกสั่ง (ม.๓๙๕, ๔๐๑) ลากมิควรถั่ว (ม.๔๐๖) ตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย เช่น บุตรจำต้องอุปการะเลี้ยงดูบิดามารดา (ม.๑๕๖๓)

การบังคับชำระหนี้

๑. กำหนดชำระหนี้ ถ้าเป็นกรณีที่คู่กรณีไม่ได้ตกลงกำหนดเวลาชำระหนี้ไว้แน่นอนแล้ว กฎหมายถือว่า หนี้ถึงกำหนดชำระโดยพลัน (ม. ๒๐๓)

๒. การผิดนัดของลูกหนี้

๑. เมื่อหนี้ถึงกำหนดชำระแล้ว และภายหลังแต่นั้น เจ้าหนี้ได้ให้คำเตือนลูกหนี้แล้ว ลูกหนี้ยังไม่ชำระหนี้ ลูกหนี้ได้ชื่อว่าผิดนัด เพราะเขาเตือนแล้ว (ม. ๒๐๔ วรรคหนึ่ง)

๒. เมื่อหนี้ถึงกำหนดชำระตามวันแห่งปฏิทินแล้ว และลูกหนี้มิได้ชำระหนี้ตามกำหนด ลูกหนี้ได้ชื่อว่าตกเป็นผู้ผิดนัดแล้ว โดยมีต้องเตือนก่อนเลย (ม. ๒๐๔)

๓. ถ้าเป็นหนี้อันเกิดแต่มูลละเมิด ลูกหนี้ได้ชื่อว่าผิดนัดมาแต่เวลาที่ทำละเมิด (ม. ๒๐๖)

ผลของการที่ลูกหนี้ผิดนัด

๑. เจ้าหนี้มีสิทธิเรียกค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายอันเกิดจากการนั้นได้ (ม.๒๑๕)

๒. ถ้าโดยเหตุที่ผิดนัดนั้น ทำให้การชำระหนี้กลายเป็นอันไร้ประโยชน์แก่เจ้าหนี้ เจ้าหนี้มีสิทธิที่จะบอกปิดไม่รับชำระหนี้นั้น และมีสิทธิเรียกค่าสินไหมทดแทนเพื่อการไม่ชำระหนี้ได้ (ม. ๒๑๖)

๓. ลูกหนี้จะต้องรับผิดชอบในความเสียหายบรรดาที่เกิดแต่ความประมาทเลินเล่อในระหว่างที่ตนผิดนัด ทั้งจะต้องรับผิดชอบในการที่การชำระหนี้กลายเป็นพันวิสัยเพราะอุบัติเหตุอันเกิดขึ้นในระหว่างผิดนัดด้วย เว้นแต่ความเสียหายนั้นถึงอย่างไรก็จะมีขึ้นอยู่ถึงแม้ว่าตนจะได้ชำระหนี้ทันกำหนดเวลา (ม.๒๑๗)

๔. ในระหว่างผิดนัด ถ้าไม่มีการกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น ในกรณีของหนี้เงินให้คิดดอกเบี้ยร้อยละเจ็ดครึ่งต่อปี (ม. ๒๒๔)

การรับช่วงสิทธิ ถ้ามีบุคคลภายนอกที่ไม่ได้เป็นฝ่ายในมูลหนี้มาแต่เดิม แต่เป็นผู้มีส่วนได้เสียเป็นพิเศษ อาจเข้ามาเกี่ยวข้องกับหนี้โดยการเข้ามาใช้หนี้แทนลูกหนี้ได้ และโดยผลของกฎหมายบุคคลภายนอกนั้นก็จะเป็นผู้เข้ามาสวมตำแหน่งเป็นเจ้าหนี้แทนต่อไป เรียกว่า “การรับช่วงสิทธิ” (ม.๒๒๖)

การโอนสิทธิเรียกร้อง คือ ข้อตกลงซึ่งเจ้าหนี้เรียกว่า “ผู้โอน” ยินยอมโอนสิทธิของตนอันมีต่อลูกหนี้ให้แก่บุคคลภายนอกเรียกว่า “ผู้รับโอน” เฉพาะเจ้าหนี้เท่านั้นที่สามารถโอนสิทธิเรียกร้องของตนให้บุคคลภายนอกได้ ส่วนลูกหนี้จะโอนหนี้ของตนให้บุคคลภายนอกไม่ได้ (ม.๓๐๓)

- สิทธิเรียกร้องที่โอนไม่ได้

๑) สภาพของสิทธินั้นไม่เปิดช่องให้โอน (ม.๓๐๓ วรรคหนึ่ง)

๒) สิทธิเรียกร้องที่คู่กรณีได้แสดงเจตนาห้ามโอนกัน แต่การแสดงเจตนาเช่นว่านี้จะยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้บุคคลภายนอกผู้กระทำการโดยสุจริตไม่ได้ (ม.๓๐๓ วรรคสอง)

๓) สิทธิเรียกร้องใดที่ตามกฎหมาย ศาลจะสั่งยึดไม่ได้ สิทธิเรียกร้องเช่นนั้นย่อมโอนกันไม่ได้ (ม.๓๐๔) สิทธิเรียกร้องเช่นนี้ต้องมีกฎหมายบัญญัติไว้ว่าไม่อยู่ในข่ายแห่งการบังคับคดีหรือไม่อยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดี

- แบบของการโอนสิทธิเรียกร้อง

๑) ต้องทำเป็นหนังสือ มิฉะนั้นการโอนจะไม่สมบูรณ์

- ๒) จะยกการโอนขึ้นเป็นข้อต่อสู้ลูกหนี้หรือบุคคลภายนอกได้ ต่อเมื่อ
- ก. บอกล่าว่าการโอนเป็นหนังสือไปยังลูกหนี้ หรือ
- ข. ให้ลูกหนียินยอมด้วยในการโอนเป็นหนังสือ

ความระงับแห่งหนี้

๑. การชำระหนี้

- ๑.๑ **ผู้ชำระหนี้** บุคคลภายนอกจะเป็นผู้ชำระหนี้แทนลูกหนี้ก็ได้ เว้นแต่สภาพแห่งหนี้จะไม่เปิดช่องให้บุคคลภายนอกชำระ หรือชัดเจนของคู่กรณี (ม.๓๑๔)
- ๑.๒ **ผู้รับชำระหนี้** ลูกหนี้ต้องชำระหนี้ให้แก่ผู้ที่มีสิทธิได้รับชำระหนี้ตามกฎหมายเท่านั้น ถ้าลูกหนี้ชำระหนี้ให้แก่ผู้ที่ไม่ใช่สิทธิโดยชอบที่จะรับชำระหนี้แล้ว หนี้นั้นก็หาระงับลงไม่ “ผู้รับชำระหนี้” คือบุคคลดังต่อไปนี้ (ม.๓๑๕)

สัญญาซื้อขาย

ความหมายของสัญญาซื้อขาย มีลักษณะดังนี้ (ม.๔๕๓)

๑. สัญญาซื้อขายเป็นสัญญาที่ต้องมีการโอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินให้แก่ผู้ซื้อ เมื่อคู่สัญญาได้แสดงเจตนาตกลงทำสัญญาซื้อขายแล้ว กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินนั้นต้องโอนไปยังผู้ซื้อตั้งแต่เวลาที่ได้ทำสัญญาซื้อขายกันทันที (ม.๔๕๘)
๒. ผู้ซื้อตกลงจะใช้ราคาทรัพย์สินนั้นให้แก่ผู้ขาย “ราคา” ในที่นี้หมายความว่า เงินตราปัจจุบันที่สามารถชำระหนี้ได้ตามกฎหมาย มิใช่ทรัพย์สินอย่างอื่น เพราะถ้าหากเป็นทรัพย์สินอย่างอื่นแล้ว ก็อาจกลายเป็นสัญญาแลกเปลี่ยนไป (ม. ๕๑๘)

สัญญาซื้อขายที่ต้องทำตามแบบ

๑. อสังหาริมทรัพย์ (ม.๑๓๙) ต้องทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่
๒. สงหาริมทรัพย์ชนิดพิเศษ (ม.๔๕๖) มิฉะนั้น สัญญาซื้อขายจะตกเป็นโมฆะ (ม.๔๕๖)
๓. สงหาริมทรัพย์ราคา ๕๐๐ บาทขึ้นไป ต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือลงลายมือชื่อฝ่ายผู้ต้องรับผิดชอบ หรือต้องได้มีการวางมัดจำ หรือได้ชำระหนี้บางส่วนแล้ว จึงจะฟ้องร้องบังคับคดีได้ (ม.๔๕๖ วรรคท้าย)

ข้อแตกต่างระหว่างสัญญาจะซื้อจะขายกับสัญญาซื้อขายเสร็จเด็ดขาด

“สัญญาซื้อขายเสร็จเด็ดขาด” เป็นการซื้อขายที่กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินเปลี่ยนมือ หรือโอนไปยังผู้ซื้อทันทีอย่างเด็ดขาด เมื่อการซื้อขายสำเร็จบริบูรณ์ ส่วนการซื้อขายจะสำเร็จบริบูรณ์เมื่อใดนั้น นอกจากการตกลงกันแล้ว ต้องพิจารณาถึงแบบของสัญญาด้วย ถ้าเป็นการซื้อขายทรัพย์สินชนิดที่กฎหมายกำหนดให้มีแบบแล้ว ต้องทำตามแบบด้วย มิฉะนั้น สัญญาซื้อขายก็ตกเป็นโมฆะ

“สัญญาจะซื้อจะขาย” เป็นสัญญาจะโอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินจากผู้ขายไปยังผู้ซื้อในเวลาภายหลังหน้า **ข้อสังเกต** สัญญาจะซื้อจะขายอสังหาริมทรัพย์ หรือสังหาริมทรัพย์ชนิดพิเศษนั้น กฎหมายได้กำหนดให้ต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือ หรือได้วางมัดจำไว้ หรือได้ชำระหนี้บางส่วนแล้ว จึงจะฟ้องร้องบังคับคดีได้ (ม.๔๕๖)

สัญญาขายฝาก

ลักษณะของสัญญาขายฝาก (ม.๔๙๑) มีดังนี้

๑. เป็นสัญญาซื้อขายเสร็จเด็ดขาด ทำให้กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินนั้นโอนเปลี่ยนมือจากผู้ขายไปยังผู้ซื้อฝากทันที แม้จะยังไม่มีการส่งมอบหรือชำระราคาก็ตาม
๒. มีข้อตกลงให้ผู้ขายฝากอาจไถ่ทรัพย์สินนั้นคืนได้ ในการทำสัญญาขายฝากไม่จำเป็นต้องใช้คำว่า “ไถ่” อาจใช้คำอื่นๆ ที่มีความหมายทำนองเดียวกันก็ได้ เช่น “ซื้อกลับคืน” หรือ “ซื้อคืน” เป็นต้น

แบบของสัญญาขายฝาก ให้นำบทบัญญัติในลักษณะซื้อขายมาใช้บังคับระยะเวลาในการใช้สิทธิไถ่คืน (ม.๔๙๔) มีดังนี้

๑. ถ้าเป็นอสังหาริมทรัพย์ คู่กรณีจะกำหนดระยะเวลาไถ่คืนไว้เกินกว่า ๑๐ ปีไม่ได้

๒. ถ้าเป็นสังหาริมทรัพย์ คู่กรณีจะกำหนดระยะเวลาได้เกินกว่า ๓ ปีไม่ได้

๓. ถ้าคู่กรณีกำหนดระยะเวลาได้เกินไว้เกิน ๑๐ ปี หรือ ๓ ปี ก็ต้องลดลงมาเหลือเพียง ๑๐ ปี หรือ ๓ ปี แล้วแต่ประเภททรัพย์ (ม.๔๙๕)

- ในกรณีที่ไม่มีข้อตกลงเกี่ยวกับระยะเวลาไว้ หรือมีการขยายระยะเวลาได้ แต่กำหนดเวลารวมกันทั้งหมดจะต้องไม่เกินระยะเวลาตามกฎหมาย คือ ๑๐ ปี หรือ ๓ ปี แล้วแต่กรณี (ม.๔๙๖)

“สินไถ่” คือ ราคาไถ่ถอน ซึ่งต้องเป็นเงินตราเท่านั้น จะเอาทรัพย์สินอย่างอื่นมาไถ่แทนไม่ได้ และถ้าหากไม่ได้กำหนดสินไถ่ไว้ในสัญญา กฎหมายถือว่า สินไถ่มีจำนวนเท่ากับราคาซื้อขายฝากไว้ แต่ถ้ามีการกำหนดราคาขายฝาก หรือสินไถ่ไว้สูงกว่าราคาขายฝากที่แท้จริงเกินอัตราร้อยละ ๑๕ ต่อปี กฎหมายกำหนดให้ไถ่ได้ ตามราคาขายฝากที่แท้จริง รวมถึงประโยชน์ตอบแทนอีกร้อยละ ๑๕ ต่อปี (ม.๔๙๗)

สัญญาเช่าทรัพย์

สัญญาเช่าทรัพย์มีลักษณะดังนี้ (ม. ๕๓๗) คือ

๑. เป็นสัญญาต่างตอบแทน สัญญาเช่ารายใดที่กำหนดให้ผู้เช่าได้ประโยชน์ในทรัพย์สินฝ่ายเดียว โดยผู้เช่าไม่ต้องมีหน้าที่อย่างใดๆ แล้ว สัญญานั้นก็หาเป็นสัญญาเช่าไม่ แต่อาจเป็นสัญญายืม (ม.๓๖๙) หรือเป็นผู้อาศัย

๒. ผู้เช่ามีสิทธิได้ใช้หรือได้รับประโยชน์จากทรัพย์สินที่เช่า “ทรัพย์สิน” (ม. ๑๓๘) ที่เป็นวัตถุแห่งสัญญาเช่านี้จะเป็นอสังหาริมทรัพย์ สสังหาริมทรัพย์หรือสิทธิใดๆ ก็ได้ และสิทธิที่จะใช้หรือได้รับประโยชน์จากทรัพย์สินตามสัญญาเช่านั้น กฎหมายได้กำหนดไว้ชัดเจนว่าต้องเป็นระยะเวลาอันมีจำกัด หรือแม้จะกำหนดระยะเวลาเช่าไว้ตลอดอายุของผู้เช่าหรือผู้ให้เช่าก็ได้ (ม.๕๔๑) เพราะเท่ากับเป็นการกำหนดระยะเวลาอันมีจำกัดแล้ว

๓. ผู้เช่าตกลงให้ค่าเช่าเพื่อตอบแทนการใช้ทรัพย์สิน “ค่าเช่า” โดยปกติจะเป็นเงินตรา แต่คู่สัญญาจะตกลงกันกำหนดค่าเช่าเป็นทรัพย์สินอย่างอื่นก็ได้ เพราะไม่มีกฎหมายกำหนดห้ามไว้แต่อย่างใด

แบบการทำสัญญาเช่าทรัพย์ กฎหมายไม่ได้กำหนดแบบของสัญญาไว้แต่อย่างใด ดังนั้นเพียงแต่คู่กรณีได้มีเจตนาตกลงกัน สัญญาเช่าทรัพย์ก็เกิดขึ้นแล้ว แต่ในเรื่องนี้มีกรณียกเว้น หากเป็นการเช่าอสังหาริมทรัพย์ กฎหมายกำหนดให้ต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือ มิฉะนั้นจะฟ้องร้องบังคับคดีไม่ได้ (ม. ๕๓๘) แบ่งได้ดังนี้

๑. การเช่าอสังหาริมทรัพย์ที่กำหนดระยะเวลาเช่าไว้ไม่เกิน ๓ ปี ต้องมีหลักฐานเป็นหนังสืออย่างใดอย่างหนึ่งลงลายมือชื่อฝ่ายที่ต้องรับผิด มิฉะนั้นจะฟ้องร้องบังคับคดีไม่ได้

๒. การเช่าอสังหาริมทรัพย์ที่กำหนดระยะเวลาเช่าไว้เกิน ๓ ปี หรือตลอดอายุของผู้เช่าหรือผู้ให้เช่า ต้องทำเป็นหนังสือ+จดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ ซึ่งหากไม่ทำตามก็จะฟ้องร้องบังคับคดีได้แค่เพียง ๓ ปีเท่านั้น

การสิ้นสุดของสัญญาเช่าทรัพย์

๑. กรณีที่สัญญาเช่าระงับไปด้วยผลของกฎหมาย อาจมีได้โดยเหตุต่อไปนี้ คือ

๑.๑ เมื่อสิ้นกำหนดเวลาเช่าตามที่ตกลงไว้ในสัญญา กฎหมายกำหนดให้สัญญาเช่าระงับเมื่อสิ้นกำหนดเวลาที่ได้ตกลงกันไว้ โดยมีพักต้องบอกกล่าว (ม.๕๖๔)

๑.๒ เมื่อผู้เช่าตาย สัญญาเช่าทรัพย์นั้นคุณสมบัติของผู้เช่าเป็นสาระสำคัญ สิทธิการเช่าจึงเป็นสิทธิเฉพาะตัวของผู้เช่า อันไม่อาจตกทอดเป็นมรดกแก่ทายาทได้

๑.๓ เมื่อทรัพย์สินที่เช่านั้นสูญหายไปทั้งหมด (ม.๕๖๗)

๒. กรณีที่สัญญาเช่าระงับไปด้วยการบอกเลิกสัญญา อาจมีได้โดยเหตุต่อไปนี้ คือ

๒.๑ กรณีที่มีข้อตกลงในสัญญาเช่าระบุให้สิทธิบอกเลิกสัญญาแก่คู่สัญญาเอาไว้โดยเฉพาะ

๒.๒ เมื่อคู่สัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งปฏิบัติผิดหน้าที่ตามสัญญาเช่าในข้อสำคัญ เช่น ถ้าผู้เช่าไม่ชำระค่าเช่า ผู้ให้เช่าจะบอกเลิกสัญญาเสียก็ได้ (ม.๕๖๐)

๒.๓ กรณีที่ไม่ได้กำหนดระยะเวลาสิ้นสุดของสัญญาไว้ และไม่อาจสันนิษฐานได้ว่าระยะเวลาเช่าจะสิ้นสุดลงเมื่อใดแล้ว กฎหมายได้กำหนดให้สิทธิในการบอกเลิกสัญญาแก่คู่กรณีทั้งสองฝ่ายไว้ แต่ในการบอกเลิกสัญญาเช่านั้นต้องบอกกล่าวให้อีกฝ่ายหนึ่งรู้ตัวก่อนช่วงกำหนดเวลาชำระค่าเช่าระยะหนึ่งเป็นอย่างน้อย แต่ไม่จำเป็นต้องบอกกล่าวล่วงหน้าเกินกว่า ๒ เดือน (ม.๕๖๖)

สัญญาต่างตอบแทนพิเศษยิ่งกว่าสัญญาเช่าธรรมดา

คือ นอกจากจะต้องชำระค่าเช่าเพื่อตอบแทนการได้ใช้หรือได้รับประโยชน์จากทรัพย์สินที่เช่าแล้ว ผู้เช่ายังต้องชำระหนี้บางอย่างโดยหนึ่งเป็นการตอบแทนที่ได้เข้าทำสัญญาเช่านั้นยิ่งไปกว่าการชำระค่าเช่าธรรมดาอีกด้วย

ดังนั้น แม้ไม่ได้ทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ ก็ใช้บังคับตามข้อตกลงได้
ข้อสังเกต ค่าเช่าที่มีเงินกินเปล่าหรือเงินแป๊ะเจี๊ยะ นั้น ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของเงินค่าเช่า จึงไม่ใช่สัญญาต่างตอบแทนพิเศษยิ่งกว่าสัญญาเช่าธรรมดา

ผลทางกฎหมายของสัญญาเช่าต่างตอบแทนพิเศษ

การทำสัญญาเช่าต่างตอบแทนพิเศษ แม้จะเป็นการเช่าอสังหาริมทรัพย์ ก็ไม่จำเป็นต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือแต่อย่างใด และสัญญาเช่าต่างตอบแทนพิเศษนี้ แม้ผู้เช่าตาย สัญญาเช่าก็ไม่ระงับ ทายาทของผู้เช่ามีสิทธิเช่าต่อไปได้จนกว่าจะครบกำหนดสัญญา

สัญญาเช่าซื้อ

มีลักษณะดังนี้ คือ (ม.๕๗๒)

๑. เป็นสัญญาซึ่งเจ้าของทรัพย์สินนำทรัพย์สินออกให้เช่า

๒. มีค้ำมัดของเจ้าของทรัพย์สินว่าจะขายหรือให้ทรัพย์สินนั้นตกเป็นกรรมสิทธิ์แก่ผู้เช่าซื้อ หากได้ปฏิบัติตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้ในสัญญาครบถ้วนแล้ว

แบบของสัญญาเช่าซื้อ ไม่ว่าจะเป็นการเช่าซื้อสังหาริมทรัพย์หรือสังหาริมทรัพย์ก็ตาม กฎหมายได้กำหนด

แบบของสัญญาเช่าซื้อไว้ คือ ต้องทำเป็นหนังสือลงลายมือชื่อของคู่สัญญาในสัญญาทั้งสองฝ่าย ถ้าฝ่ายใดมิได้ลงลายมือชื่อ จะถือว่าฝ่ายนั้นทำหนังสือด้วยมิได้ มิฉะนั้นสัญญาตกเป็นโมฆะ (ม.๕๗๒ วรรคสอง)

ความระงับแห่งสัญญาเช่าซื้อ

๑. โดยการบอกเลิกของผู้เช่าซื้อ โดยการส่งมอบทรัพย์สินกลับคืนให้แก่เจ้าของ (ม.๕๗๓)

๒. โดยการบอกเลิกสัญญาของผู้ให้เช่าซื้อ มีสาเหตุ ๒ ประการ คือ

๒.๑ เมื่อผู้เช่าซื้อผิดนัดไม่ใช้เงินสองคราวติดๆ กัน (ม.๕๗๔) หากเป็นการผิดนัดไม่ใช้เงินในงวดสุดท้าย ผู้ให้เช่าซื้อจะต้องบอกเลิกสัญญาได้ต่อเมื่อระยะเวลาการใช้เงินได้พ้นกำหนดไปอีกงวดหนึ่งแล้ว (ม.๕๗๔)

๒.๒ เมื่อผู้เช่าซื้อกระทำผิดสัญญาในข้อที่เป็นส่วนสำคัญ (ม.๕๗๔)

ผลของการบอกเลิกสัญญา ผู้ให้เช่าซื้อซึ่งเป็นเจ้าของทรัพย์สินชอบที่จะกลับเข้าครอบครองทรัพย์สินนั้น และริบเงินทั้งหมดที่ผู้เช่าซื้อได้ชำระมาแล้ว (ม.๕๗๔)

ข้อแตกต่างระหว่างสัญญาเช่าซื้อกับสัญญาเช่าทรัพย์

๑. สัญญาเช่าทรัพย์ ผู้เช่ามีสิทธิครอบครองใช้ประโยชน์จากทรัพย์สินที่เช่าโดยไม่มีทางจะได้กรรมสิทธิ์เลย ไม่ว่าจะเช่ากันนานเท่าใด / แต่สัญญาเช่าซื้อ ผู้เช่าซื้อนอกจากมีสิทธิครอบครองใช้ประโยชน์จากทรัพย์สินที่เช่าแล้ว ยังอาจได้สิทธิในทรัพย์สินนั้นหากได้ชำระเงินครบจำนวนครั้งตามที่กำหนดในสัญญา

๒. ค่าเช่าในสัญญาเช่าทรัพย์นั้น จะเป็นเงินหรือทรัพย์สินอย่างอื่นก็ได้ / แต่ค่าเช่าซื้อนั้นกฎหมายระบุไว้ชัดเจนว่าต้องเป็นเงินเท่านั้น (ม.๕๗๒)

๓. สัญญาเช่าซื้อเป็นสัญญาที่ต้องทำตามแบบ คือ ต้องทำเป็นหนังสือ มิฉะนั้นตกเป็นโมฆะ / แต่สัญญาเช่าทรัพย์ไม่ต้องทำตามแบบแต่อย่างใด

สัญญาจ้างแรงงาน

คือ สัญญาซึ่งบุคคลหนึ่งเรียกว่า ลูกจ้าง ตกลงจะทำงานให้แก่บุคคลอีกบุคคลหนึ่ง เรียกว่า นายจ้าง และ นายจ้างตกลงจะให้สินจ้างตลอดเวลาที่ทำงานให้ (ม.๕๗๕) การจ้างแรงงานนี้ รวมถึงการใช้ความรู้ ความสามารถด้วย เช่น จ้างครูมาสอนหนังสือ เป็นต้น เป็นสัญญาไม่มีแบบ เพียงตกลงด้วยวาจาก็ใช้ได้แล้ว

สัญญาจ้างทำของ

หลักเกณฑ์ที่สำคัญ (ม.๕๘๗) มีดังนี้

๑. เป็นสัญญาต่างตอบแทน
๒. เป็นสัญญาที่มุ่งถึงผลสำเร็จของงาน
๓. ไม่มีแบบ

อายุความการฟ้องร้องเพื่อให้ผู้รับจ้างรับผิดชอบในความชำรุดบกพร่อง ต้องฟ้องภายใน ๑ ปีนับแต่วันที่ ความชำรุดบกพร่องได้ปรากฏขึ้น (ม.๖๐๑)

สัญญายืมใช้คงรูป

หลักเกณฑ์ที่สำคัญ (ม.๖๔๐) ดังนี้ คือ

๑. เป็นสัญญาไม่มีค่าตอบแทน
๒. เป็นสัญญาที่ไม่โอนกรรมสิทธิ์
๓. วัตถุประสงค์แห่งสัญญายืมใช้คงรูปคือทรัพย์สิน

หน้าที่ของผู้ยืม

๑. หน้าที่ในการเสียค่าใช้จ่ายต่างๆ และค่าบำรุงรักษาทรัพย์สิน (ม.๖๔๗) ค่าใช้จ่ายในการส่งมอบทรัพย์สินคืน (ม. ๖๔๒)
๒. หน้าที่ในการใช้สอยทรัพย์สินและสงวนรักษาทรัพย์สินที่ยืม และต้องใช้ทรัพย์สินด้วยตนเอง จะนำไม่ให้ผู้อื่น ใช้ไม่ได้ (ม.๖๔๓)
๓. หน้าที่ในการส่งคืนทรัพย์สินที่ยืมเมื่อใช้เสร็จ

ความระงับแห่งสัญญายืมใช้คงรูป

๑. ในกรณีที่สัญญาได้กำหนดระยะเวลายืมไว้ สัญญาจะระงับเมื่อสิ้นกำหนดระยะเวลาตามสัญญา
๒. ในกรณีที่สัญญาไม่ได้กำหนดระยะเวลายืมไว้ ผู้ยืมมีสิทธิเรียกคืนเมื่อใดก็ได้ (ม.๖๔๖ วรรคสอง)
๓. สัญญายืมใช้คงรูปจะระงับไปเมื่อผู้ยืมตาย (ม.๖๔๘)
๔. สัญญายืมใช้คงรูปจะระงับไปเมื่อผู้ให้ยืมบอกเลิกสัญญา ในกรณีที่ผู้ยืมผิดสัญญา (ม.๖๔๕)

สัญญายืมใช้สิ้นเปลือง

หลักเกณฑ์ที่สำคัญ (ม.๖๕๐) ดังนี้

๑. สัญญายืมใช้สิ้นเปลืองอาจเป็นสัญญามีค่าตอบแทนก็ได้
๒. เป็นสัญญาที่มีการโอนกรรมสิทธิ์
๓. วัตถุประสงค์แห่งสัญญายืมใช้สิ้นเปลืองคือทรัพย์สินชนิดใช้ไปสิ้นไป

หน้าที่ของผู้ยืม ต้องส่งมอบทรัพย์สินประเภท ชนิด และปริมาณเช่นเดียวกันให้แก่ผู้ให้ยืม เมื่อสัญญายืมระงับ สิ้นไป (ม.๖๕๐)

สัญญากู้ยืมเงิน

มีหลักดังนี้ (ม.๖๕๓) คือ ในการยืมเงินที่มีจำนวนเกินกว่า ๒,๐๐๐ บาทขึ้นไปนั้น ต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือ อย่างใดอย่างหนึ่งลงลายมือชื่อผู้ยืมเป็นสำคัญ มิฉะนั้นจะฟ้องร้องบังคับคดีไม่ได้

สัญญากู้ยืมเงินที่คิดดอกเบี้ย ดอกเบี้ยนั้นจะเป็นเงินตราหรือจะเป็นทรัพย์สินอย่างอื่นก็ได้ ในการคิดดอกเบี้ย นั้นคู่สัญญาจะคิดดอกเบี้ยเกินกว่าร้อยละ ๑๕ ต่อปีไม่ได้ ถ้าคู่สัญญาฝ่าฝืนก็จะมีผลทำให้ดอกเบี้ยทั้งหมดตก

เป็นโมฆะ แต่ในส่วนของต้นเงินนั้นยังคงใช้ได้ เพราะสามารถแยกส่วนต้นเงินซึ่งสมบูรณ์ออกจากส่วนดอกเบีย
ได้ (ม.๑๗๓)

หากคู่สัญญากำหนดให้คิดดอกเบี้ยแต่ไม่ได้กำหนดอัตราดอกเบี้ยไว้ ให้คิดร้อยละ ๗.๕ ต่อปี (ม.๗)

การคิดดอกเบี้ยทบต้น หากคู่สัญญาได้ตกลงกันไว้เป็นหนังสือว่า ให้คิดดอกเบี้ยทบต้นได้ในกรณีที่ดอกเบี้ยได้
ค้างชำระไม่น้อยกว่า ๑ ปีแล้ว (ม. ๖๕๔) ก็กรณีมีประเพณีการค้าขายให้คิดดอกเบี้ยทบต้นได้

สัญญาฝากทรัพย์

มีหลักดังนี้ (ม.๖๕๗)

๑. เป็นสัญญาที่สมบูรณ์เมื่อส่งมอบทรัพย์ (ถ้าไม่มีการส่งมอบ ถึงแม้ว่าจะได้ทำเป็นหนังสือกันแล้ว สัญญานั้นก็
ไม่สมบูรณ์ ฟ้องร้องบังคับคดีกันไม่ได้

๒. วัตถุประสงค์แห่งสัญญาเป็นทรัพย์สิน

๓. ผู้รับฝากต้องเก็บรักษาไว้ในอารักขาแห่งตน

คำบ่าเหน็จในการฝากทรัพย์ กฎหมายให้ถือว่าเป็นการฝากทรัพย์มีบ่าเหน็จ (ม.๖๕๘) ฉะนั้นแม้จะไม่ได้ตกลง
ค่าฝากไว้ต่อกัน ก็สามารถเรียกร้องกันได้

สัญญาค้ำประกัน

หลักมีดังนี้ (ม.๖๘๐)

๑. เป็นเรื่องและผู้ค้ำประกันทำสัญญาผูกพันตนต่อเจ้าหนี้ว่าจะชำระหนี้ให้เมื่อลูกหนี้ไม่ชำระหนี้

๒. สัญญาค้ำประกันเป็นสัญญาอุปกรณ์ กล่าวคือ จะต้องมิให้ค้ำประกัน ดังนั้น ถ้าหนี้ดังกล่าวไม่ชอบด้วย
กฎหมายก็ดี หรือระงับสิ้นไปด้วยเหตุใดๆ ก็ดี สัญญาค้ำประกันย่อมสิ้นผลไปด้วย (ม.๖๘๑ วรรคหนึ่ง)

แบบของสัญญาค้ำประกัน

ต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือ ลงลายมือชื่อผู้ค้ำประกันเป็นสำคัญ มิฉะนั้นจะฟ้องร้องบังคับคดีไม่ได้ (ม.๖๘๐
วรรคสอง) แต่เจ้าหนี้ยังสามารถฟ้องให้ลูกหนี้ชำระหนี้ได้ตามมูลหนี้สัญญาประธานได้

สัญญาจำนอง

มีหลักดังนี้ (ม.๗๐๒ วรรคหนึ่ง)

๑. เป็นเรื่องและผู้จำนองนำทรัพย์สินไปตราไว้แก่ผู้รับจำนองเพื่อประกันการชำระหนี้ ถ้าลูกหนี้ไม่ชำระหนี้เมื่อถึง
กำหนด เจ้าหนี้ก็สามารถบังคับชำระหนี้จากทรัพย์สินที่จำนองได้ (ม.๗๐๒ วรรคสอง)

๒. ผู้จำนองไม่ต้องส่งมอบทรัพย์สินให้แก่ผู้รับจำนอง ผู้จำนองยังคงมีกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินนั้นอยู่

๓. สัญญาจำนองเป็นสัญญาอุปกรณ์ (ม.๗๐๗)

ทรัพย์สินที่จำนองได้ (ม.๗๐๓)

๑. อสังหาริมทรัพย์ (ม.๑๓๙)

๒. สสังหาริมทรัพย์ชนิดพิเศษที่ได้จดทะเบียนไว้แล้วตามกฎหมาย ได้แก่

(ก) เรือกำปั่น หรือเรือมีระวางตั้งแต่ ๖ ตันขึ้นไป เรือกลไฟ หรือเรือยนต์มีระวางตั้งแต่ ๕ ตันขึ้นไป

(ข) แพ (floating house)

(ค) สัตว์พาหนะ

๓. สสังหาริมทรัพย์อื่นๆ ซึ่งกฎหมายหากบัญญัติไว้ให้จดทะเบียนเฉพาะการ เช่น เครื่องจักรกลโรงงาน

แบบของสัญญาจำนอง ต้องทำเป็นหนังสือ และจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ หากไม่ปฏิบัติตาม สัญญา
จำนองเป็นโมฆะ (ม.๑๕๒)

สัญญาจำนำ

มีหลักดังนี้ (ม.๗๔๗)

๑. ทรัพย์สินที่จำนำต้องเป็นสังหาริมทรัพย์ แต่สังหาริมทรัพย์ชนิดพิเศษก็นำมาจำนำได้

๒. ผู้จำนำต้องส่งมอบทรัพย์สินที่จำนำให้แก่ผู้รับจำนำ ผู้จำนำในสัญญาจำนำนั้นจะเป็นตัวลูกหนี้หรือบุคคลภายนอกก็ได้ ถ้าไม่มีการส่งมอบทรัพย์สินที่จำนำสัญญาจำนำก็ไม่เกิดขึ้น

๓. สัญญาจำนำเป็นสัญญาอุปรณ์

สัญญาตัวแทน

ความเป็นตัวแทนอาจเกิดได้ ๒ ประการ คือ (ม.๗๙๗)

๑. การเป็นตัวแทนโดยชัดแจ้ง

๒. การเป็นตัวแทนโดยปริยาย โดยเกิดจากพฤติการณ์ทำให้เข้าใจได้ว่าการเป็นตัวแทนกันแล้ว
อนึ่ง ผู้จะเป็นตัวแทนนั้น ต้องอาศัยอำนาจของตัวการ ดังนั้น ถ้าตัวการไม่สามารถทำกิจการนั้นได้ด้วยตนเอง ตัวแทนก็ไม่มีอำนาจ

แบบของการตั้งตัวแทน สัญญาตัวแทนตามปกติไม่มีแบบ อยู่ที่ตัวการกับตัวแทนจะตกลงกันอย่างไรก็ตาม กฎหมายได้วางหลักไว้ว่า ถ้ากิจการใด กฎหมายบังคับให้ ต้องทำเป็นหนังสือ การตั้งตัวแทนเพื่อทำกิจการนั้น ต้องทำเป็นหนังสือด้วย ส่วนถ้ากิจการใดกฎหมายบังคับว่า ต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือ การตั้งตัวแทนเพื่อทำกิจการนั้นก็ต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือด้วย (ม.๗๙๘) ถ้าตัวแทนกระทำไปโดยไม่ได้รับมอบหมายเป็นหนังสือจากตัวการ การกระทำนั้น ย่อมไม่ผูกพันตัวการ

สัญญานายหน้า

“นายหน้า” คือบุคคลซึ่งทำสัญญากับบุคคลหนึ่งซึ่งเรียกว่าตัวการ ตกลงทำหน้าที่เป็นคนกลางหรือเป็นสื่อ ซึ่งขอให้ตัวการได้เข้าทำสัญญา กับบุคคลภายนอก (ม.๘๔๕)

บำเหน็จของนายหน้า

สัญญานายหน้านั้น ตามปกติต้องถือว่ามีบำเหน็จ (ม.๘๔๖) แม้จะไม่มีข้อตกลงกันไว้ ก็ต้องให้บำเหน็จตามธรรมเนียมคือร้อยละ ๕ สิทธิเรียกค่าบำเหน็จเกิดขึ้นเมื่อตัวการกับบุคคลภายนอกได้ตกลงกันทำสัญญาเสร็จ แม้ต่อมาจะมีการบอกเลิกสัญญาภายหลัง ก็ต้องจ่ายค่าบำเหน็จให้

อายุความฟ้องร้องเรียกค่านายหน้า ใช้อายุความ ๑๐ ปี ตามบทบัญญัติทั่วไป

สัญญาประนีประนอมยอมความ

มาตรา ๘๕๐ “อันว่าประนีประนอมยอมความ คือ สัญญาซึ่งผู้เป็นคู่สัญญาทั้งสองฝ่ายระงับข้อพิพาทอันใดอันหนึ่งซึ่งมีอยู่หรือจะมีขึ้นนั้นให้เสร็จไปด้วยต่างยอมผ่อนผันให้แก่กัน”

จากบทนิยามหรือความหมายดังกล่าวอาจแยกอธิบายหลักเกณฑ์ของสัญญาประนีประนอมยอมความได้ ดังนี้ คือ

๑. เป็นสัญญาต่างตอบแทนที่มีคู่สัญญาสองฝ่าย
๒. คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายได้ทำสัญญาระงับข้อพิพาทซึ่งมีอยู่หรือจะมีขึ้นให้เสร็จไป
๓. คู่สัญญาต่างยอมผ่อนผันให้แก่กัน
๔. ก่อให้เกิดสิทธิขึ้นใหม่ในระหว่างคู่สัญญา

สัญญาประนีประนอมยอมความต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือ

สัญญาประนีประนอมยอมความไม่มีแบบเป็นสัญญาที่สมบูรณ์โดยการแสดงเจตนาแต่หากจะฟ้องร้องคดีต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือ

มาตรา ๘๕๑ “อันสัญญาประนีประนอมยอมความ นั้น ถ้ามิได้มีหลักฐานเป็นหนังสืออย่างหนึ่งอย่างใดลงลายมือชื่อฝ่ายที่ต้องรับผิดชอบ หรือลายมือชื่อของตัวแทนของฝ่าย นั้นเป็นสำคัญ ท่านว่าจะฟ้องร้องให้บังคับคดี หาได้ไม่”

กฎหมายบัญญัติแต่เพียงให้มีหลักฐานเป็นหนังสือลงลายมือชื่อผู้ต้องรับผิดชอบเมื่อจะฟ้องร้อง

บังคับคดีหลักฐานเป็นหนังสือจึงเป็นเพียงพยานหลักฐานในการฟ้องร้องคดี ซึ่งมีหลักอย่างเดียวกับการกู้ยืมเงินเกินกว่า ๒,๐๐๐ บาท

“หลักฐานเป็นหนังสือนี้ไม่มีวิธีการอย่างไรจะเขียนที่ไหนในวัตถุที่เป็นกระดาษ หรือ วัตถุอย่างอื่นใด เมื่อไรก็ได้ ทั้งสิ้น ขอแต่ให้เป็นหนังสือ คือ ข้อความ เครื่องหมาย แทนคำพูดที่พอจะอ่าน เข้าใจความเป็นหลักฐานพอฟังได้ในเบื้องต้น และมีลายมือชื่อฝ่ายที่ต้องรับผิดชอบไว้ เท่านั้น ก็เป็นอันเพียงพอ”

เช่น

คำพิพากษาศาลฎีกา ที่ ๔๖๔/๒๕๐๔

ความประสงค์ของกฎหมายที่ให้หลักฐานเป็นหนังสือเพื่อความมั่นคงแน่นอนหาได้บังคับไว้ว่าต้องเขียน หรือทำในรูปแบบอย่างใดไม่หากกรณีมีหลักฐานเป็นหนังสืออย่างหนึ่งอย่างใด ปรากฏชัดแจ้งพอรับฟังได้ ศาลย่อมบังคับตามหลักฐานนั้น ๆ ได้ เช่น

เช่น บันทึกเปรียบเทียบของอำเภอ , รายงานการประชุม , บันทึกประจำวันของสถานีตำรวจจดหมายโต้ตอบ เป็นต้น

อนึ่งการฟ้องคดีในสัญญาประนีประนอมยอมความ นอกจากต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือแล้ว ยังต้องมีลายมือชื่อของผู้รับผิดชอบ หรือตัวแทนของฝ่าย นั้นเป็นสำคัญด้วย

สำหรับการลงลายมือชื่อ ก็ต้องบังคับ ตามหลักกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๙ ว่าด้วยการลงลายมือชื่อ คือ ถ้าหากคู่สัญญาเขียนหนังสือไม่ได้ก็อาจใช้วิธีพิมพ์ลายมือชื่อ โดยมีพยานเซ็นรับรองสองคน และพยาน ๒ คน นั้น ต้องเห็นผู้นั้นพิมพ์ลายนิ้วมือ หรือลงเครื่องหมาย แทน ด้วย ถ้าลงชื่อเป็นพยานโดยไม่เห็นย่อมไม่ถือว่าเป็นการรับรองพยานตามความในมาตรา ๙ (คำพิพากษาศาลฎีกา ที่ ๕๕๕/๗๙, ๑๑๓๑/๒๔๗๙)

แต่ในกรณีลงลายมือชื่อต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ แม้จะพิมพ์ลายมือชื่อ หรือเครื่องหมายอื่นแทน ไม่จำเป็นต้องมีพยานรับรองลายมือชื่อก็ใช้ได้ (คำ พิพากษา ศาล ฎีกา ที่ ๓๙-๔๐/๒๔๙๐)

บทบัญญัติ ป.พ.พ. มาตรา ๘๕๑ ใช้บังคับทั่วไปไม่จำกัดว่าสัญญาประนีประนอมยอมความนั้น จะเป็นสัญญาที่ทำกันเองหรือทำต่อหน้าศาลตั้งนั้น แม้สัญญาประนีประนอมยอมความที่ทำกันต่อหน้าศาล ซึ่งโจทก์เป็นฝ่ายต้องรับผิดชอบได้ลงลายมือชื่อไว้แม้ศาลชั้นต้นจะจดยางานกระบวนพิจารณาไว้ว่าโจทก์ไม่ยอมลงลายมือชื่อจึงบันทึกไว้ต่อหน้าโจทก์จำเลยแล้วศาลชั้นต้นพิพากษาให้คดีเป็นอันเสร็จเด็ดขาดไป ตามสัญญาประนีประนอมยอมความ นั้นและให้บังคับตามสัญญายอม ดังนี้ สัญญาประนีประนอมยอมความในคดีนี้จึงเป็นสัญญาไม่ชอบ ตาม ป.พ.พ. มาตรา ๘๕๑ (คำพิพากษาศาลฎีกา ที่ ๑๙๕/๒๕๒๑)

ประกันภัย

หลักเกณฑ์เฉพาะของสัญญาประกันภัย มี ๓ ประการ คือ (ม.๘๖๑)

๑. เป็นสัญญาต่างตอบแทน คือ ผู้เอาประกันภัยเป็นลูกหนี้ที่จะต้องชำระเบี้ยประกันภัย และเป็นเจ้าหนี้ที่จะได้รับชดใช้ค่าสินไหมทดแทนหรือเงินจำนวนหนึ่ง เมื่อมีเหตุในอนาคตตามสัญญาได้เกิดขึ้น

๒. เป็นสัญญาที่มีเงื่อนไขอันไม่แน่นอน เพราะเป็นภัยที่ไม่มีใครคาดคิดล่วงหน้าได้ว่าจะเกิดแก่ใคร เมื่อใด

๓. เป็นสัญญาที่รัฐควบคุม

สัญญาประกันวินาศภัย

เป็นสัญญาที่มุ่งหมายชดใช้ค่าสินไหมทดแทน ความเสียหายที่เกิดขึ้นอันสามารถคำนวณเป็นราคาเงินได้ (ม.๘๖๗ วรรคสอง)

สัญญาประกันชีวิต

ได้แก่ สัญญาประกันภัย ซึ่งเงื่อนไขในการใช้จำนวนเงินโดยอาศัยความทรงชีพ หรือมรณะของบุคคลหนึ่ง (ม.๘๘๙)

ทรัพย์สิน

“ทรัพย์สิน” หมายความว่า วัตถุที่มีรูปร่าง (ม.๑๓๗)

“ทรัพย์สิน” หมายความว่ารวมทั้งทรัพย์สินและวัตถุไม่มีรูปร่าง ซึ่งอาจมีราคาและถือเอาได้ (ม. ๑๓๘)

ประเภทของทรัพย์สิน

๑. สงหาทรัพย์สิน คือ ทรัพย์สินที่เคลื่อนที่ไม่ได้ เช่น

๑.๑ ที่ดิน หมายถึง พื้นแผ่นดิน รวมตลอดถึง ภูเขา เกาะ และที่ชายทะเลด้วย

๑.๒ ทรัพย์สินที่ติดกับที่ดินมีลักษณะเป็นการถาวร

๑.๓ ทรัพย์สินซึ่งประกอบเป็นอันเดียวกับที่ดิน

๑.๔ สิทธิอันเกี่ยวกับ ๑.๑, ๑.๒ และ ๑.๓ อันได้แก่ สิทธิในกรรมสิทธิ์ (ม.๑๓๓๖), สิทธิครอบครอง (ม.๑๓๖๗), สิทธิจำนอง, สิทธิเก็บกิน (ม.๑๔๑๗) ภาระจำยอม (ม.๑๓๘๗) เป็นต้น

๒. สงหาทรัพย์สิน ได้แก่

๒.๑ ทรัพย์สินอื่นนอกจากสงหาทรัพย์สิน

๒.๒ สิทธิทั้งหลายอันเกี่ยวกับสงหาทรัพย์สิน เช่น สิทธิจำนอง สิทธิยึดหน่วง เป็นต้น

๓. ทรัพย์สินแบ่งได้ (ม.๑๔๑) ได้แก่ทรัพย์สินอันอาจแยกออกจากกันเป็นส่วนๆ ได้ โดยยังคงสภาพเดิมอยู่

๔. ทรัพย์สินแบ่งไม่ได้ (ม.๑๔๒) ได้แก่

๔.๑ ทรัพย์สินที่ไม่อาจแยกออกจากกันได้โดยสภาพ เช่น บ้าน โตะ แก้ว เป็นต้น

๔.๒ ทรัพย์สินที่กฎหมายถือว่าแบ่งไม่ได้ เช่น หุ้นของบริษัท ส่วนควบของทรัพย์สิน เป็นต้น

๕. ทรัพย์สินนอกพาณิชย์ (ม.๑๔๓) ได้แก่

๕.๑ ทรัพย์สินที่ไม่อาจถือเอาได้ เช่น ก้อนเมฆ ดวงอาทิตย์ เป็นต้น

๕.๒ ทรัพย์สินที่ไม่อาจโอนกันได้โดยชอบด้วยกฎหมาย เช่น ที่ดินธรณีสงฆ์ ยาเสพติด เป็นต้น

ส่วนประกอบของทรัพย์สิน

๑. ส่วนควบ (ม.๑๔๔) ได้แก่ ส่วนซึ่งว่าโดยสภาพแห่งทรัพย์สิน หรือโดยจารีตประเพณีแห่งท้องถิ่น เป็นสาระสำคัญในความเป็นอยู่ของทรัพย์สินนั้น และไม่อาจจะแยกออกจากกันได้ นอกจากทำลาย ทำให้บุบสลาย หรือทำให้ทรัพย์สินนั้นเปลี่ยนแปลงรูปทรงหรือสภาพไป **ข้อยกเว้นในเรื่องส่วนควบมีดังนี้ (ม.๑๔๕, ๑๔๖)**

๑.๑ ไม้ล้มลุกหรือธัญชาติ

๑.๒ ทรัพย์สินอันติดกับที่ดิน หรือโรงเรือนชั่วคราว

๑.๓ โรงเรือนหรือการปลูกสร้างอย่างอื่นซึ่งผู้มีสิทธิในที่ดินของผู้อื่นได้ใช้สิทธิปลูกทำลงไว้

๒. อุปกรณ์ (ม.๑๔๗) ได้แก่ สิ่งที่ใช้บำรุงดูแลรักษาทรัพย์สินประธาน และสามารถแยกออกจากทรัพย์สินประธานได้โดยไม่ทำให้เปลี่ยนแปลงรูปทรง ต่างจากการเป็นส่วนควบ

๓. ดอกผล คือ ผลประโยชน์ที่ได้งอกเงยจากทรัพย์สินสิ่งใดสิ่งหนึ่งนั้นเองโดยสม่าเสมอ แบ่งออกเป็น ๒ ประเภท คือ (ม.๑๔๘)

๓.๑ ดอกผลธรรมดา คือ สิ่งที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติของทรัพย์สินซึ่งได้มาจากตัวทรัพย์สิน โดยการมีหรือใช้ทรัพย์สินนั้นตามปกตินิยม เช่น ผลไม้ น้ำมัน ขนสัตว์ และลูกของสัตว์ เป็นต้น

๓.๒ ดอกผลนิตินัย ซึ่งเกิดขึ้นโดยผลของกฎหมาย เช่น ดอกเบี้ย กำไร ค่าเช่า ค่าปันผล ฯ

บุคคลสิทธิและทรัพย์สินสิทธิ

“บุคคลสิทธิ” คือ สิทธิหรือบุคคลที่จะบังคับให้กระทำการ งดเว้นกระทำการหรือส่งมอบทรัพย์สินให้ ได้แก่ สิทธิต่างๆ ที่เจ้าหนี้จะบังคับเอาได้จากลูกหนี้นั่นเอง

“ทรัพย์สินสิทธิ” คือ สิทธิเหนือทรัพย์สิน สามารถบังคับได้โดยตรงเอาจับตัวทรัพย์สินได้ ทรัพย์สินสิทธิ เกิดขึ้นได้ก็แต่อาศัยอำนาจของกฎหมายเท่านั้น ได้แก่ กรรมสิทธิ์ สิทธิอาศัย ภาระจำยอม สิทธิเหนือพื้นดิน สิทธิเก็บกิน และภาระติดพันในอสังหาทรัพย์สิน (ม.๑๓๘๗-๑๔๓๔) เป็นต้น

๑. ประเภทของทรัพย์สินสิทธิ

๑.๑ กรรมสิทธิ์

ได้แก่ สิทธิในความเป็นเจ้าของในทรัพย์สิน ซึ่งผู้มกรรมสิทธิ์ในอสังหาริมทรัพย์และสังหาริมทรัพย์ย่อมมีสิทธิดังต่อไปนี้ต่อทรัพย์สินของตนเอง (ม. ๑๓๓๖)

๑. สิทธิใช้สอยทรัพย์สิน ๒. สิทธิจำหน่ายทรัพย์สิน ๓. สิทธิได้ดอกผลแห่งทรัพย์สิน ๔. สิทธิติดตามเอาทรัพย์สินคืนจากผู้ที่ไม่มสิทธิจะยึดถือได้ ๕. มีสิทธิขัดขวางมิให้ผู้อื่นสอดเข้าเกี่ยวข้องกับทรัพย์สินนั้นโดยมิชอบด้วยกฎหมาย

เจ้าของทรัพย์สินย่อมมีสิทธิดังกล่าวข้างต้นต่อทรัพย์สินของตนเองยกเว้นแต่จะถูกจำกัดการใช้สิทธิภายใต้บทบัญญัติของกฎหมาย แดนแห่งกรรมสิทธิ์

๑.๒ กรรมสิทธิ์รวม หมายถึง บุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปเป็นเจ้าของทรัพย์สินเดียวกัน โดยปกติเจ้าของรวมจะมีส่วนในทรัพย์สินรวมนั้นเพียงโดยอ้อมเป็นไปตามส่วนแห่งความเป็นเจ้าของทรัพย์สินนั้น หากไม่สามารถพิสูจน์แสดงความเป็นเจ้าของได้ว่ามีส่วนเท่าใดแล้ว กฎหมายให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้เป็นเจ้าของรวมมีส่วนเท่ากัน สิทธิของเจ้าของรวมที่มีต่อทรัพย์สิน

๑. ใช้สิทธิเกี่ยวกับกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินรวมต่อผู้บุคคลภายนอก เช่น เจ้าของรวมแต่ผู้เดียว มีสิทธิฟ้องขับไล่ผู้ที่อาศัยห้องอันเป็นเจ้าของรวมได้

๒. มีสิทธิใช้ทรัพย์สินรวมได้ในเมื่อไม่ขัดต่อสิทธิของเจ้าของรวมคนอื่น และมีสิทธิได้ดอกผลตามส่วนของตนจากทรัพย์สินนั้น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๒๒๑/๒๔๘๒ เจ้าของที่ดินร่วมกันจะห้ามมิให้เจ้าของร่วมอีกคนหนึ่งเข้าเกี่ยวข้องกับที่ดินมิได้

๓. มีสิทธิจำหน่าย จานอง หรือก่อให้เกิดภาระติดพันทรัพย์สินรวมแต่เฉพาะส่วนของตนได้ แต่จะจำหน่าย จานอง จานอง หรือก่อให้เกิดภาระติดพันทรัพย์สินทั้งหมดไม่ได้ เว้นแต่จะได้รับความยินยอมจากเจ้าของรวมหมดทุกคน

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๒๒๗/๒๔๘๓ เจ้าของรวมเอาที่ดินไปจานอง โดยเจ้าของรวมคนอื่นมิได้รู้เห็นยินยอม สัญญาจานองไม่ผูกพันส่วนกรรมสิทธิ์ของผู้อื่น คงใช้บังคับได้เฉพาะส่วนของเจ้าของรวมได้

๔. มีสิทธิเรียกให้แบ่งทรัพย์สินในโอกาสอันควร เว้นแต่จะมีนิติกรรมระหว่างเจ้าของห้ามมิให้แบ่งทรัพย์สินชั่วระยะเวลาหนึ่งซึ่งไม่เกินสิบปี หรือมีวัตถุประสงค์ที่จะไม่แบ่งเป็นการถาวร

๑.๓ สิทธิครอบครอง

หมายถึง สิทธิที่จะยึดถือทรัพย์สินไว้เพื่อตน ซึ่งการจะได้สิทธิครอบครองจะต้องประกอบด้วยหลักเกณฑ์ ๒ ประการคือ

๑. มีการยึดถือทรัพย์สิน โดยจะยึดถือด้วยตนเองหรือให้บุคคลอื่นยึดถือแทนก็ได้

๒. มีเจตนายึดถือทรัพย์สินนั้นไว้เพื่อตนเอง แต่ไม่จำเป็นต้องมีเจตนาเป็นเจ้าของ เช่น ผู้ยืมทรัพย์สินของผู้อื่น มีการยึดถือเพื่อประโยชน์ของตนเอง กล่าวคือ เพื่อใช้ประโยชน์ในระหว่างที่ยืมทรัพย์สิน

การครอบครองปรปักษ์ หมายถึง การที่บุคคลได้กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินของผู้อื่นโดยการครอบครองตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๓๘๒ ซึ่งได้บัญญัติว่า

“บุคคลใดครอบครองทรัพย์สินของผู้อื่นไว้โดยสงบและโดยเปิดเผยด้วยเจตนาเป็นเจ้าของถ้าเป็นอสังหาริมทรัพย์ได้ครอบครองติดต่อกันเป็นเวลาสิบปี ถ้าเป็นสังหาริมทรัพย์ได้ครอบครองติดต่อกันเป็นเวลาห้าปีไซ้ ท่านว่า บุคคลนั้นได้กรรมสิทธิ์”

การที่บุคคลจะได้กรรมสิทธิ์โดยการครอบครองปรปักษ์จะต้องปรากฏว่า ทรัพย์สินนั้นเป็น ทรัพย์สินของผู้อื่นที่เจ้าของจะต้องมีกรรมสิทธิ์ โดยเฉพาะที่ดิน ที่ดินที่จะได้กรรมสิทธิ์โดยการ ครอบครองปรปักษ์

จะต้องเป็นที่ดินที่มีหลักฐานแสดงกรรมสิทธิ์ ได้แก่ โฉนดที่ดิน โฉนดแผนที่ โฉนดตราจอง ตราจองที่ตราว่า “ได้ทำประโยชน์แล้ว” ถ้าหากที่ดินนั้นเจ้าของมีเพียงสิทธิครอบครองเท่านั้น เช่น ที่ดินมีหนังสือรับรองการทำประโยชน์ (น.ส. ๓, น.ส. ๓ ก., น.ส. ๓ ข.) แม้ผู้นั้นจะครอบครองที่ดินดังกล่าวมานานเพียงใดก็ไม่ได้กรรมสิทธิ์ โดยการครอบครองปรักษ์ แต่อย่างใด นอกจากนั้น การครอบครองดังกล่าวจะต้องเป็นการครอบครองโดยสงบ โดยเปิดเผยไม่มีการ ปิดบังอำพรางหรือซ่อนเร้นและมีเจตนาเป็นเจ้าของ ถ้าเป็นการครอบครองในฐานะผู้เช่า หรือ ผู้อาศัยไม่ได้ครอบครองโดยมีเจตนาเป็นเจ้าของก็ไม่เข้าองค์ประกอบที่จะได้กรรมสิทธิ์โดยการครอบครองปรักษ์ และการครอบครองปรักษ์จะนำไปใช้แก่ทรัพย์สินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินไม่ได้ เพราะต้องห้ามตามมาตรา ๑๓๐๖ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ รวมทั้งจะนำไปใช้กับที่ธรณีสงฆ์หรือที่วัด ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ไม่ได้ด้วย

๑.๔ ภาระจำยอม

มาตรา ๑๓๘๗ อสังหาริมทรัพย์อาจต้องตกอยู่ในภาระจำยอม อันเป็นเหตุให้เจ้าของต้องรับกรรมบางอย่าง ซึ่งกระทบถึงทรัพย์สินของตน หรือต้องงดเว้นการใช้สิทธิบางอย่างมีอยู่ในกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินนั้น เพื่อประโยชน์แก่ อสังหาริมทรัพย์อื่น

หลักเกณฑ์

๑. มีอสังหาริมทรัพย์สองอสังหาริมทรัพย์

๒. อสังหาริมทรัพย์ทั้งสองจะต้องเป็นของเจ้าของต่างคนกัน

๓. อสังหาริมทรัพย์หนึ่งจำต้องรับกรรมบางอย่าง หรือถูกตัดสิทธิบางอย่างเพื่อประโยชน์แก่อสังหาริมทรัพย์อื่น การได้มาซึ่งภาระจำยอมอาจได้มาโดย ๓ วิธีดังต่อไปนี้

๑. โดยนิติกรรม คือ การได้มาโดยการตกลงระหว่างเจ้าของที่ดินซึ่งเป็นการทรัพย์สินและสามยทรัพย์สินโดยอาจจะมีการให้ค่าตอบแทนหรือไม่ก็ได้ขึ้นอยู่กับข้อตกลง

๒. โดยอายุความ (การได้ทางภาระจำยอมโดยอายุความ)

๓. โดยผลแห่งกฎหมาย เช่น การปลูกโรงเรือนรुक้าเข้าไปในที่ดินของบุคคลอื่นโดยสุจริต มีสิทธิจดทะเบียนภาระจำยอมเหนือที่ดินเฉพาะส่วนที่รูก้าได้

ลักษณะของภาระจำยอม

๑. ภาระจำยอม ย่อมตกติดไปกับสามยทรัพย์สินเว้นแต่จะตกลงไว้ในสัญญาก่อตั้งภาระจำยอมไว้เป็นอย่างอื่น

๒. ภาระจำยอมย่อมตกติดไปกับภารยทรัพย์สินเสมอ การเปลี่ยนเจ้าของภารยทรัพย์สินจะโอนไปยังของผู้ใด

๓. การแบ่งแยกภารยทรัพย์สินหรือสามยทรัพย์สิน หากส่วนที่แบ่งแยกยังติดภาระจำยอมอยู่ หรือภาระจำยอมยังเป็นประโยชน์แก่สามยทรัพย์สินส่วนที่แบ่งแยกอยู่ ภาระจำยอมก็ไม่สิ้นไปเพราะการแบ่งแยกภารยทรัพย์สิน หรือสามยทรัพย์สิน

๑.๕ สิทธิอาศัย

หมายถึง สิทธิที่จะอยู่ในโรงเรียนของบุคคลอื่นโดยไม่ต้องเสียค่าเช่า ลักษณะของสิทธิอาศัย จะต้องเป็นการอยู่ในโรงเรียนของผู้อื่นเพื่ออยู่อาศัย ไม่ใช่วัตถุประสงค์อื่น เช่น เพื่อทำการค้า การทำธุรกิจ และต้องเป็นการอยู่อาศัยอยู่ในโรงเรียนเท่านั้นไม่ใช่อาศัยอยู่ในที่ดิน

การได้มาซึ่งสิทธิอาศัย

สิทธิอาศัยจะได้มาโดยทางนิติกรรมเท่านั้น กล่าวคือ โดยการตกลงระหว่างเจ้าของโรงเรียนกับผู้ซึ่งได้จะได้

สิทธิอาศัย และจะต้องไม่มีการให้ค่าตอบแทนแก่เจ้าของโรงเรียน ถ้ามีการให้ค่าตอบแทนจะมีลักษณะเป็นการเช่าทรัพย์สินไม่ใช่สิทธิอาศัย

ลักษณะของสิทธิอาศัย

๑. สิทธิอาศัยถ้ามีได้จำกัดการใช้สิทธิว่าเพื่อประโยชน์แก่ผู้อาศัยเฉพาะตัว บุคคลในครอบครัวและในครัวเรือนของผู้อาศัยจะอยู่ด้วยก็ได้

๒. สิทธิอาศัยไม่สามารถโอนได้โดยทางมรดก หมายความว่า ผู้ทรงสิทธิอาศัยตายทายาทของผู้ทรงสิทธิอาศัยไม่สามารถใช้โรงเรือนนั้นต่อไปอีกได้

๓. สิทธิอาศัยนั้นถ้าผู้ให้สิทธิอาศัยมีได้ห้ามไว้โดยชัดแจ้ง ผู้อาศัยจะเก็บเอาดอกผลธรรมชาติ หรือผลแห่งที่ดินมาใช้เพียงที่จำเป็นแก่ความต้องการของครัวเรือนก็ได้

ความระงับของสิทธิอาศัย

๑. เมื่อนิติกรรมก่อสิทธิอาศัยมิได้กำหนดระยะเวลาการให้สิทธิอาศัยเอาไว้ ผู้ให้อาศัยมีสิทธิบอกเลิกสิทธิอาศัยเมื่อใดก็ได้โดยต้องบอกเลิกล่วงหน้าตามสมควร

๒. ถ้านิติกรรมก่อตั้งสิทธิอาศัยกำหนดระยะเวลาการให้สิทธิอาศัยเอาไว้ เมื่อครบกำหนดระยะเวลาดังกล่าวสิทธิอาศัยย่อมระงับลง

๓. เมื่อผู้ทรงสิทธิอาศัยถึงแก่ความตาย

๔. เมื่อโรงเรือนที่ให้อาศัยสลายไปทั้งหมด

๑.๖ สิทธิเหนือพื้นดิน

หมายถึง สิทธิที่บุคคลหนึ่งได้เป็นเจ้าของโรงเรือน สิ่งปลูกสร้างหรือสิ่งเพาะปลูกบนดินหรือที่ดินนั้น

ลักษณะของสิทธิเหนือพื้นดิน

๑. สิทธิเหนือพื้นดินจะก่อให้เกิดขึ้นได้เฉพาะแต่ที่ดินเท่านั้น

๒. ผู้ทรงสิทธิเหนือพื้นดินมีเพียงกรรมสิทธิ์ในโรงเรือนหรือสิ่งปลูกสร้างหรือสิ่งเพาะปลูกบนดินเท่านั้น ไม่มีฐานะเป็นเจ้าของที่ดิน

๓. โรงเรือน สิ่งปลูกสร้าง หรือสิ่งเพาะปลูกจะปลูกสร้างโดยเจ้าของที่ดินหรือผู้ทรงสิทธิเหนือพื้นดินเป็นผู้เพาะปลูกก็ได้

๔. โรงเรือน สิ่งปลูกสร้าง หรือสิ่งเพาะปลูกไม่ตกเป็นส่วนควบกับที่ดินเพราะถือว่าผู้ทรงสิทธิเหนือพื้นดินมีสิทธิในการปลูกสร้างลงไปตาม ป.พ.พ. ม. ๑๔๖

๕. สิทธิเหนือพื้นดินไม่ระงับเพราะเหตุโรงเรือน สิ่งปลูกสร้างหรือสิ่งเพาะปลูกสลายไป

๖. การได้มาซึ่งสิทธิเหนือพื้นดินจะได้มาโดยทางนิติกรรมเท่านั้นโดยจะกำหนดระยะเวลาการให้สิทธิเหนือพื้นดินหรือไม่ก็ได้ ถ้ากำหนดจะกำหนดได้สูงสุดไม่เกินสามสิบปีหรือตลอดอายุของเจ้าของที่ดิน หรือผู้ทรงสิทธิเหนือพื้นดิน

๗. สิทธิเหนือพื้นดินสามารถโอนต่อไปได้ทั้งโดยทางนิติกรรมและทางมรดก

๑.๗ สิทธิเก็บกิน

หมายถึง สิทธิที่จะเข้าครอบครอง ใช้ และถือเอาประโยชน์จากอสังหาริมทรัพย์ของผู้อื่น โดยไม่มีการกำหนดหรือจำกัดลักษณะของการใช้ประโยชน์

ถ้ามีการจำกัดลักษณะการใช้ เช่น ให้ใช้ประโยชน์เฉพาะอยู่อาศัยเท่านั้นจะมีลักษณะเป็นสิทธิอาศัย และถ้ามีการให้ค่าเช่าหรือค่าตอบแทนการใช้ประโยชน์ก็จะมีลักษณะเป็นการเช่าทรัพย์สิน

ลักษณะของสิทธิเหนือพื้นดิน

๑. ผู้ทรงสิทธิเหนือพื้นดินมีสิทธิเหนือทรัพย์สินนั้นทั้งหมดยกเว้นสิทธิในการจำหน่ายโอนทรัพย์สิน

๒. สิทธิเก็บกินจะก่อให้เกิดเหนืออสังหาริมทรัพย์ใดๆก็ได้ไม่ว่าจะเป็น ที่ดิน หรือโรงเรือน

๓. สิทธิเหนือพื้นดินจะเกิดขึ้นได้แต่โดยทางนิติกรรมเท่านั้นและผู้ทรงสิทธิเก็บกินจะเสียค่าเช่าหรือประโยชน์อย่างใดหรือไม่ก็ได้

๔. สิทธิเก็บกินระงับเมื่อผู้ทรงสิทธิเก็บกินตาย

๔. ผู้ทรงสิทธิเก็บกินต้องออกค่าใช้จ่ายในการจัดการทรัพย์สินตลอดจนเสียภาษีอากรกับต้องใช้ดอกเบียหนี้สินซึ่งติดพันทรัพย์สินนั้นในระหว่างที่สิทธิเก็บกินยังมีอยู่

สิทธิหน้าที่ของเจ้าของทรัพย์สิน

เจ้าของทรัพย์สินมีสิทธิคัดค้านมิให้ผู้ทรงสิทธิใช้ทรัพย์สินไปในทางที่มีชอบด้วยกฎหมายหรือใช้ในทางที่ไม่สมควร

ความระงับสิ้นไปของสิทธิเก็บกิน

๑. เมื่อครบกำหนดระยะเวลาในการก่อตั้งสิทธิเก็บกิน
๒. เมื่อทรัพย์สินภายใต้สิทธิเก็บกินสลายไปทั้งหมด และเป็นการพ้นวิสัยที่จะกลับคืนดีได้
๓. เมื่อตกลงระงับสิทธิเก็บกินก่อนครบกำหนด

๑.๘ การติดพันในอสังหาริมทรัพย์

ได้แก่ กรณีที่เจ้าของอสังหาริมทรัพย์มีความผูกพันที่จะต้องชำระหนี้จากอสังหาริมทรัพย์นั้นเป็นคราวๆให้แก่บุคคลหรือต้องยอมให้ผู้อื่นได้ใช้หรือถือเอาประโยชน์จากอสังหาริมทรัพย์นั้น

การได้มาซึ่งทรัพย์สิน

๑. ผลของนิติกรรม เช่น สัญญาซื้อขาย เป็นต้น
๒. ผลของกฎหมาย ได้แก่ การครอบครองปรปักษ์ / การได้รับมรดก / การรับรองลิขสิทธิ์ เป็นต้น

ครอบครัว

การหมั้น

๑. ชายและหญิงคู่หมั้นต้องมีอายุ ๑๗ ปีบริบูรณ์ (ม.๑๔๓๕) ถ้าการหมั้นกระทำโดยฝ่าฝืนมาตรา ๑๔๓๕ ผลคือ การหมั้นตกเป็นโมฆะ (ม.๑๔๓๕ ว.๒)
๒. ผู้เยาว์ทำการหมั้นจะต้องได้รับความยินยอมของบิดามารดาหรือผู้ปกครองด้วย (มาตรา ๑๔๓๖) ถ้าการหมั้นที่ผู้เยาว์ทำโดยปราศจากความยินยอมดังกล่าว การหมั้นนั้นตกเป็นโมฆะ

แบบของการหมั้น

การหมั้นจะสมบูรณ์เมื่อฝ่ายชายได้ส่งหมอบหรือโอนทรัพย์สินอันเป็นของหมั้นให้แก่หญิง เพื่อเป็นหลักฐานว่าจะสมรสกับหญิงนั้น (มาตรา ๑๔๓๗) สัญญาหมั้นเป็นสัญญาพิเศษผิดกับสัญญาธรรมดา ฉะนั้น หากมีการหมั้นแต่ฝ่ายชายไม่มีของหมั้นมามอบให้หญิงแล้ว แม้จะมีการผิดสัญญาหมั้นก็จะฟ้องเรียกค่าทดแทนฐานผิดสัญญาหมั้นไม่ได้

ของหมั้น

ลักษณะสำคัญของของหมั้นจะต้องเข้าหลักเกณฑ์ ๔ ประการ คือ

๑. ต้องเป็นทรัพย์สิน (สิทธิเรียกร้อง ถือได้ว่าเป็นทรัพย์สินที่นำมาเป็นของหมั้นได้)
๒. ต้องเป็นของที่ฝ่ายชายให้ไว้แก่หญิง
๓. ต้องให้ไว้ในเวลาทำสัญญาและหญิงต้องได้รับไว้แล้ว
๔. ต้องเป็นการให้ไว้เพื่อเป็นหลักฐานว่าจะสมรสกับหญิงนั้นและต้องให้ไว้ก่อนสมรส ถ้าให้เมื่อหลังสมรสแล้วทรัพย์สินนั้นไม่ใช่ของหมั้น

การรับผิดชอบตามสัญญาหมั้น

เมื่อมีการหมั้นแล้ว ถ้าฝ่ายใดผิดสัญญาหมั้น อีกฝ่ายหนึ่งมีสิทธิเรียกให้รับผิดชอบใช้ค่าทดแทน ในกรณีที่ฝ่ายหญิงเป็นฝ่ายผิดสัญญาหมั้นให้คืนของหมั้นให้แก่ฝ่ายชายด้วย (มาตรา ๑๔๓๙)

สิ้นสุด

เป็นทรัพย์สินที่ฝ่ายชายให้แก่บิดามารดา ผู้รับบุตรบุญธรรม หรือผู้ปกครองฝ่ายหญิง แล้วแต่กรณี เพื่อตอบแทนการที่หญิงยอมสมรส (มาตรา ๑๔๓๗ ว.๓)

ผลของการหมั้น

๑. สิทธิเรียกค่าทดแทนจากคู่หมั้นอีกฝ่ายหนึ่ง (ม.๑๔๔๐)

๑.๑ ค่าทดแทนความเสียหายต่อกายหรือชื่อเสียงแห่งชายหรือหญิง

๑.๒ ค่าทดแทนความเสียหายเนื่องจากการที่คู่หมั้น บิดา มารดา หรือบุคคลผู้กระทำการในฐานะบิดา มารดา ได้ใช้หรือต้องตกเป็นลูกหนี้ เนื่องในการเตรียมการสมรสโดยสุจริตและตามสมควร

๑.๓ ค่าทดแทนความเสียหายที่คู่หมั้นได้จัดการทรัพย์สิน หรือการอื่นอันเกี่ยวแก่อาชีพ หรือทางทำมาหาได้ของตนไปโดยสมควร ด้วยคาดหมายว่าจะมีการสมรส

๒. สิทธิเรียกค่าทดแทนจากชายอื่น ถ้าหากชายอื่นมาล่วงเกินหญิงคู่หมั้น

๓. สิทธิเกี่ยวกับของหมั้น ทรัพย์สินของหมั้นนั้นย่อมตกเป็นสิทธิของหญิงในทันที แต่มีบางกรณีฝ่ายหญิงอาจต้องคืนของหมั้นให้แก่ฝ่ายชายก็ได้

กรณีซึ่งของหมั้นตกเป็นสิทธิแก่หญิงโดยไม่ต้องคืนให้แก่ฝ่ายชาย มีดังนี้

๑. เมื่อฝ่ายชายผิดสัญญาหมั้น (ม. ๑๔๓๙) เช่น ไม่ยอมไปจดทะเบียนสมรสกับหญิง

๒. เมื่อชายหรือหญิงตายก่อนสมรส (ม.๑๔๔๑)

๓. เมื่อหญิงบอกเลิกสัญญาหมั้น เพราะมีเหตุสำคัญเกิดแก่ชาย (ม.๑๔๔๓)

กรณีที่หญิงต้องคืนของหมั้นให้แก่ชาย มีดังนี้ คือ

๑. เมื่อหญิงผิดสัญญาหมั้น (ม. ๑๔๓๙)

๒. เมื่อชายบอกเลิกสัญญาหมั้น เพราะมีเหตุสำคัญเกิดแก่หญิง (ม.๑๔๔๒)

อนึ่ง การหมั้นไม่เป็นเหตุที่จะร้องขอให้ศาลบังคับให้สมรสได้ ถ้ามีข้อตกลงเรื่องค่าปรับในกรณีผิดสัญญาหมั้น ข้อตกลงนั้นเป็นโมฆะ (ม.๑๔๓๘)

การสิ้นสุดของการหมั้น

๑. กรณีที่คู่หมั้นฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งตายก่อนสมรส

๒. กรณีมีการบอกล้างสัญญาหมั้น

๓. กรณีที่มีการสมรส

๔. การสิ้นสุดโดยการบอกเลิกสัญญา

๕. การสิ้นสุดโดยความยินยอมของทั้งชายและหญิง

การสมรส

เงื่อนไขการสมรส

๑. การสมรสทำได้ในระหว่างชายกับหญิงเท่านั้น และจะกระทำได้ก็ต่อเมื่อชายและหญิงมีอายุ ๑๗ ปีบริบูรณ์ แต่ในกรณีที่มีเหตุอันสมควร ศาลอนุญาตให้ทำการสมรสก่อนนั้นได้ (ม.๑๔๔๘)

๒. หากผู้เยาว์จะทำการสมรส ต้องได้รับความยินยอมจากบุคคลตาม มาตรา ๑๔๕๔, ๑๔๕๕ เสียก่อน

๓. ชายหรือหญิงต้องไม่เป็นคนวิกลจริต หรือเป็นบุคคลซึ่งศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ ตามมาตรา ๑๔๔๙ ถ้าฝ่าฝืนการสมรสตกเป็นโมฆะ ตามมาตรา ๑๔๙๕

๔. ชายและหญิงมิได้เป็นญาติสืบสายโลหิตต่อกันหรือเป็นพี่น้องร่วมบิดามารดาหรือร่วมแต่บิดา หรือมารดา ตามมาตรา ๑๔๕๐ ถ้าฝ่าฝืนการสมรสตกเป็นโมฆะ ตามมาตรา ๑๔๙๕

๕. ผู้รับบุตรบุญธรรมและบุตรบุญธรรมจะสมรสกันไม่ได้ ตามมาตรา ๑๔๕๑ แต่กฎหมายมิได้บัญญัติให้การสมรสที่ฝ่าฝืนเงื่อนไขข้อนี้เป็นโมฆะหรือโมฆียะ เนื่องจากผู้รับบุตรบุญธรรมและบุตรบุญธรรมไม่มีความสัมพันธ์ในทางสายโลหิตกันเลย และมีมาตรา ๑๕๙๘/๓๒ บัญญัติว่า การรับบุตรบุญธรรมย่อมเป็นอันยกเลิกเมื่อมีการสมรส ฝ่าฝืนมาตรา ๑๔๕๑ จึงทำให้การสมรสที่ฝ่าฝืนบทบัญญัติดังกล่าวมีผลสมบูรณ์ทุกประการ

๖. ชายหรือหญิงมิได้เป็นคู่สมรสของบุคคลอื่นอยู่ ตามมาตรา ๑๔๕๒ การสมรสที่ฝ่าฝืนบทบัญญัติดังกล่าวเป็นโมฆะ ตามมาตรา ๑๔๙๕

๗. หญิงหม้ายจะสมรสใหม่ได้ต่อเมื่อขาดจากการสมรสเดิมแล้วไม่น้อยกว่า ๓๐๐ วัน แต่มีข้อยกเว้นตามมาตรา ๑๔๕๓

๘. ชายและหญิงยินยอมสมรสกัน (ม. ๑๔๕๘) โดยเปิดเผยต่อหน้านายทะเบียน และให้นายทะเบียนบันทึกความยินยอมนั้นไว้ด้วย

แบบแห่งการสมรส การสมรสจะมีได้เฉพาะเมื่อได้จดทะเบียนสมรสแล้วเท่านั้น ตามมาตรา ๑๔๕๗

ทรัพย์สินระหว่างสามีภริยา

๑. สิ้นส่วนตัว ตามมาตรา ๑๔๗๑ ได้แก่ทรัพย์สิน

๑.๑ ทรัพย์สินที่คู่สมรสฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีอยู่ก่อนสมรส ทรัพย์สินเช่นนี้จะต้องตกเป็นกรรมสิทธิ์โดยกรรมสิทธิ์ของคู่สมรสฝ่ายนั้นแล้ว แต่ถ้าทรัพย์สินนั้นยังไม่ตกเป็นกรรมสิทธิ์เด็ดขาดของคู่สมรสฝ่ายใด แม้จะอยู่ในเงื่อนไขที่จะต้องได้กรรมสิทธิ์มาในภายหลัง ก็ไม่ถือว่าเป็นทรัพย์สินที่มีอยู่ก่อนสมรส

๑.๒ ทรัพย์สินที่เป็นเครื่องใช้สอยส่วนตัว เครื่องแต่งกาย หรือเครื่องประดับกายตามควรแก่ฐานะ หรือเครื่องมือเครื่องใช้ที่จำเป็นในการประกอบอาชีพหรือวิชาชีพอของคู่สมรสฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง

๑.๓ ทรัพย์สินที่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งได้มาระหว่างสมรสโดยการรับมรดกหรือการให้โดยเสนหา ทรัพย์สินเหล่านี้ถือว่าเป็นสิ้นส่วนตัวของสามีหรือภริยาผู้ที่ได้รับมาทั้งสิ้น ไม่ถือว่าเป็นสินสมรส ทั้งๆ ที่ได้มาระหว่างสมรส

๑.๔ ในกรณีที่สามีหรือภริยาได้รับรางวัลจากการกระทำสิ่งใดหรือจากการประกวดชิงรางวัล รางวัลที่ได้รับมานั้นเป็นสิ้นส่วนตัว

๑.๕ ทรัพย์สินที่เป็นของหมั้น เป็นสิ้นส่วนตัวของภริยา

๑.๖ ของแทนสิ้นส่วนตัว ทรัพย์สินที่เป็นสิ้นส่วนตัวนั้นถ้าได้มีการแลกเปลี่ยนเป็นทรัพย์สินอื่นก็ดี ซื้อทรัพย์สินอื่นมาด้วยเงินสิ้นส่วนตัวก็ดี หรือขายสิ้นส่วนตัวได้เงินมาก็ดี ทรัพย์สินอื่นหรือเงินที่ได้มานั้นยังคงเป็นสิ้นส่วนตัว

-๓๔-

อยู่ตามเดิม เพราะเป็นไปตามหลักในเรื่องช่วงทรัพย์สิน ตามมาตรา ๒๒๖ วรรคสอง หรือสิ้นส่วนตัวที่ถูกทำลายไปทั้งหมดหรือแต่บางส่วน แต่ได้ทรัพย์สินหรือเงินมาทดแทน ทรัพย์สินอื่นหรือเงินที่ได้มานั้นเป็นสิ้นส่วนตัว

เช่นเดียวกัน

๑.๗ การจัดการสิ้นส่วนตัวของคู่สมรสฝ่ายใดให้ฝ่ายนั้นเป็นผู้จัดการ ตามมาตรา ๑๔๗๓

๒. สินสมรส ตามมาตรา ๑๔๗๔ มีอยู่ ๓ ชนิดคือ

๒.๑ ทรัพย์สินที่คู่สมรสได้มาระหว่างสมรส โดยไม่ต้องคำนึงว่าฝ่ายใดมีส่วนร่วมในการทำมาหาได้นั้นหรือไม่ นอกจากนี้การที่สามีภริยาแยกกันอยู่หรือตั้งรังกันโดยไม่ได้หย่าขาดจากกันโดยเด็ดขาด ทรัพย์สินที่ทำมาหาได้ในระหว่างนั้นก็ถือว่าเป็นสินสมรสด้วย

๒.๒ ทรัพย์สินที่คู่สมรสฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งได้มาระหว่างสมรสโดยพินัยกรรมหรือการให้เป็นหนังสือ ทรัพย์สินเช่นว่านี้เป็นสิ้นส่วนตัวของฝ่ายนั้นตามมาตรา ๑๔๗๑ (๓) แต่หากเจ้ามรดกหรือผู้ให้ระบุไว้ในพินัยกรรมหรือหนังสือยกให้ ระบุว่าให้เป็นสินสมรสจึงจะเป็นสินสมรส

๒.๓ ทรัพย์สินที่เป็นดอกผลของสิ้นส่วนตัว

(๑) หลัก สามีหรือภริยาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีอำนาจจัดการสินสมรสได้โดยลำพัง เว้นแต่การจัดการที่สำคัญจึงจะต้องจัดการร่วมกัน ตามมาตรา ๑๔๗๖

(๒) สามีภริยาเพียงคนเดียวมีอำนาจฟ้องหรือต่อสู้คดีเกี่ยวกับสินสมรส ตามมาตรา ๑๔๗๗

(๓) ถ้าสามีหรือภริยาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ให้ความยินยอมในการจัดการสินสมรสที่สำคัญ อีกฝ่ายหนึ่งอาจขอให้ศาลสั่งอนุญาตแทนความยินยอมได้ ตามมาตรา ๑๔๗๘

(๔) ถ้าสามีหรือภริยาจัดการสินสมรสที่สำคัญไปโดยลำพัง คู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งที่มีได้ยินยอมอาจขอให้ศาลเพิกถอนนิติกรรมนั้นได้ ตามมาตรา ๑๔๘๐ แต่การเพิกถอนนิติกรรมดังกล่าวอาจจะเป็นที่เสียหายแก่บุคคลภายนอกได้ ดังนั้นมาตรา ๑๔๘๐ จึงได้บัญญัติคุ้มครองบุคคลภายนอกผู้ทำการโดยสุจริตและเสียค่าตอบแทน ซึ่งการเพิกถอนนิติกรรมนั้นจะไปกระทบกระเทือนสิทธิของบุคคลภายนอกดังกล่าวนั้นไม่ได้ มาตรา ๑๔๘๐ วรรคท้าย กำหนดให้คู่สมรสฝ่ายที่ไม่ได้ให้ความยินยอมในการทำนิติกรรมนั้นจะต้องฟ้องขอให้ศาลเพิกถอนนิติกรรมนั้นเสียภายในกำหนด ๑ ปีนับแต่วันที่รู้ว่าได้มีการทำนิติกรรมหรืออย่างช้าภายใน ๑๐ ปี นับแต่วันที่ได้อ่านนิติกรรม

(๕) สามีหรือภริยาไม่มีอำนาจทำพินัยกรรมยกสินสมรสที่เกินกว่าส่วนของตนให้แก่บุคคลใดที่ตามมาตรา ๑๔๘๑

(๖) สามีหรือภริยาโดยลำพังมีอำนาจจัดการบ้านเรือนหรือจัดหาสิ่งจำเป็นสำหรับครอบครัวได้เสมอตามมาตรา ๑๔๘๒

(๗) สามีหรือภริยาอาจขอให้ศาลสั่งห้ามคู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งมิให้จัดการสินสมรสอันจะก่อให้เกิดความเสียหายถึงขนาดได้ ตามมาตรา ๑๔๘๓

(๘) ถ้ามีเหตุจำเป็น สามีหรือภริยาอาจขอให้ศาลสั่งอนุญาตให้ตนเป็นผู้จัดการสินสมรสแต่ผู้เดียวหรือขอให้แยกสินสมรสได้ ตามมาตรา ๑๔๘๔

ทรัพย์สินระหว่างสามีภริยาที่ได้จดทะเบียนสมรสกัน ต้องถือว่าต่างมีสิทธิเป็นเจ้าของคนละครึ่ง

ความรับผิดชอบในหนี้สินของสามีภริยา

๑. หนี้ที่มีมาก่อนสมรส คงเป็นหนี้ที่ฝ่ายนั้นจะต้องรับผิดชอบส่วนตัวแต่เพียงผู้เดียว แม้จะเป็นหนี้ที่สามีภริยาเป็นหนี้ระหว่างกันเองมาก่อนสมรสก็ตาม ก็ยังคงเป็นลูกหนี้กันอยู่ดังที่กล่าวมาแล้ว

๒. หนี้ที่ก่อขึ้นในระหว่างสมรส หนี้ที่ก่อขึ้นในระหว่างสมรสอาจจะเป็นหนี้ส่วนตัวของสามีหรือภริยาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง หรือเป็นหนี้ร่วมที่สามีภริยาเป็นลูกหนี้ร่วมกันก็ได้แล้วแต่กรณี ซึ่งโดยหลักแล้วคู่สมรสฝ่ายใดเป็นผู้ก่อให้เกิดหนี้ หนี้ที่เกิดขึ้นก็เป็นหนี้ของฝ่ายนั้น เว้นแต่จะเข้าช้อยกเว้นว่าเป็นหนี้ร่วมตามมาตรา ๑๔๙๐ เช่นสามีกู้เงินเพื่อไปเที่ยวต่างประเทศ ก็เป็นหนี้ส่วนตัวของสามี แต่ถ้ากู้เงินมาเพื่อให้การศึกษาแก่บุตร จึงเป็นหนี้ร่วมที่สามีและภริยาเป็นลูกหนี้ร่วมกัน เป็นต้น

หนี้ร่วมระหว่างสามีภริยา

ตามมาตรา ๑๔๙๐ หนี้ร่วมระหว่างสามีภริยาจะต้องรับผิดชอบร่วมกัน มีอยู่ ๔ ชนิด

๑. หนี้เกี่ยวกับการจัดการบ้านเรือนและจัดหาสิ่งจำเป็นสำหรับครอบครัว การอุปการะเลี้ยงดู ตลอดจนการรักษาพยาบาลบุคคลในครอบครัวและการศึกษาของบุตรตามสมควรแก่อัธยาศัย

๒. หนี้ที่เกี่ยวข้องกับสินสมรส เช่น หนี้เกี่ยวกับการซ่อมแซมบ้านเรือนที่เป็นสินสมรส เป็นต้น

๓. หนี้ที่เกิดขึ้นเนื่องจากการงานซึ่งสามีภริยาทำด้วยกัน

๔. หนี้ที่สามีหรือภริยาก่อขึ้นเพื่อประโยชน์ตนฝ่ายเดียว แต่อีกฝ่ายหนึ่งได้ให้สัตยาบัน คู่สมรสจะให้สัตยาบันด้วยวาทะก็ได้

การเอาทรัพย์สินระหว่างสามีภริยาไปชำระหนี้

๑. หนี้ส่วนตัวของสามีหรือภริยา ให้ชำระหนี้ด้วยสินส่วนตัวของฝ่ายนั้นก่อน เมื่อไม่พอจึงให้ชำระด้วยสินสมรสที่เป็นส่วนของฝ่ายนั้น ตามมาตรา ๑๔๘๘

๒. หนี้ร่วมระหว่างสามีภริยา ให้ชำระหนี้จากสินสมรสและสินส่วนตัวของทั้งสองฝ่าย ตามมาตรา ๑๔๘๙

เหตุที่ทำให้การสมรสเป็นโมฆะ

๑. การสมรสที่ชายหรือหญิงเป็นบุคคลวิกลจริตหรือเป็นบุคคลที่ศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ (ม.๑๔๔๙+ม.๑๔๕๕)

๒. การสมรสที่ชายหรือหญิงเป็นญาติสืบสายโลหิตโดยตรงต่อกันหรือเป็นพี่น้องร่วมบิดามารดาหรือร่วมแต่บิดาหรือมารดา (ม.๑๔๕๐+ม.๑๔๕๕)

๓. การสมรสซ้อน (ม.๑๔๕๒+ม.๑๔๕๕)

๔. การสมรสที่ชายหญิงไม่ยอมเป็นสามีภริยากัน (ม.๑๔๕๘+ม.๑๔๕๕)

คำพิพากษาของศาลเท่านั้นที่จะแสดงว่าการสมรสที่ฝ่าฝืนมาตรา ๑๔๕๙ มาตรา ๑๔๕๐ และมาตรา๑๔๕๘ เป็นโมฆะ (ตามมาตรา ๑๔๕๖)

ผลของการสมรสที่เป็นโมฆะ

๑. การสมรสที่เป็นโมฆะไม่ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ทางทรัพย์สินระหว่างสามีภริยา ตามมาตรา ๑๔๕๘
๒. การสมรสที่เป็นโมฆะ ไม่ทำให้คู่สมรสที่สุจริตเชื่อมสิทธิที่ได้มาเพราะการสมรสและยังมีสิทธิเรียกค่าเลี้ยงชีพ และค่าทดแทนอีกด้วย ตามมาตรา ๑๔๕๙
- ๓.การสมรสที่เป็นโมฆะไม่กระทบถึงสิทธิของบุคคลภายนอกผู้ทำการโดยสุจริต ตามมาตรา ๑๕๐๐
๔. การสมรสที่เป็นโมฆะไม่มีผลกระทบต่อเงื่อนไขการเป็นบุตรที่ชอบด้วยกฎหมาย ตามมาตรา ๑๕๓๖ มาตรา ๑๕๓๘ และมาตรา ๑๔๕๙/๑

การสิ้นสุดแห่งการสมรส

๑. การสมรสสิ้นสุดลงด้วยความตาย ความตายในที่นี้ หมายความว่าถึง ความตายตามธรรมชาติ ไม่ได้หมายความว่าถึงความตายโดยผลของกฎหมาย หรือการสาบสูญซึ่งเป็นเพียงเหตุหย่าตามมาตรา ๑๕๑๖ (๕)
- ๒.การสมรสที่เป็นโมฆียะสิ้นสุดลงเมื่อศาลพิพากษาให้เพิกถอน

เหตุที่ทำให้การสมรสเป็นโมฆียะ

- ๑.การสมรสที่ชายและหญิงอายุยังไม่ครบ ๑๗ ปีบริบูรณ์ (ม.๑๔๕๘+ม.๑๕๐๔)
- ๒.การสมรสโดยสำคัญผิดตัวคู่สมรส (ม.๑๕๐๕)
- ๓.การสมรสโดยถูกกลฉ้อฉล (ม.๑๕๐๖)
- ๔.การสมรสโดยถูกข่มขู่ (ม.๑๕๐๗)
- ๕.การสมรสของผู้เยาว์ที่มีได้รับความยินยอมของบิดามารดา ผู้รับบุตรบุญธรรมหรือผู้ปกครอง (ม.๑๕๐๙+๑๕๑๐)

ผลของการเพิกถอนการสมรสที่เป็นโมฆียะ

- ๑.การสมรสที่เป็นโมฆียะย่อมสิ้นสุดลงในวันที่ศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดให้เพิกถอน (ม. ๑๕๑๑)

-๓๖-

- ๒.ต้องมีการแบ่งทรัพย์สินระหว่างสามีภริยา และกำหนดการปกครองบุตรเช่นเดียวกับการหย่าโดยคำพิพากษา (ม.๑๕๑๒)
- ๓.มีการชดใช้ค่าเสียหายและค่าเลี้ยงชีพ (ม.๑๕๑๓)

การหย่า

- ๑.การหย่าโดยความยินยอมของทั้งสองฝ่าย มีหลักดังนี้
 - ๑.๑ ต้องทำเป็นหนังสือและมีพยานลงลายมือชื่ออย่างน้อย ๒ คน และ (ม.๑๕๑๔)
 - ๑.๒ การหย่าโดยความยินยอมจะสมบูรณ์ต่อเมื่อได้จดทะเบียนการหย่า(ม.๑๕๑๕)
 - ๒.การหย่าโดยคำพิพากษาของศาล โดยอาศัยเหตุฟ้องหย่าตามมาตรา ๑๕๑๖
- การแบ่งทรัพย์สิน เมื่อหย่ากันแล้วให้แบ่งทรัพย์สินโดยให้ใช้และหญิงมีส่วนเท่าๆ กัน (๑๕๓๓) และในกรณีที่มีหนี้ที่จะต้องรับผิดชอบร่วมกันก็ให้แบ่งแยกความรับผิดชอบนั้นออกเป็นส่วนๆ เท่ากัน (ม.๑๕๓๕)

การรับบุตรบุญธรรม

หลักเกณฑ์ในการรับบุตรบุญธรรม (ม.๑๕๙๘/๑๙)

๑. ผู้ที่จะรับบุตรบุญธรรมนั้นต้องมีอายุไม่ต่ำกว่า ๒๕ ปี
๒. ผู้รับบุตรบุญธรรมต้องมีอายุแก่กว่าผู้ที่จะเป็นบุตรบุญธรรมอย่างน้อย ๑๕ ปี

๓. ในการรับบุคคลที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะเป็นบุตรบุญธรรม จะทำได้ต่อเมื่อได้รับความยินยอมจากบิดาและมารดาของผู้เยาว์ก่อน ในกรณีที่ผู้เยาว์นั้นถูกทอดทิ้งและอยู่ในความดูแลของสถานสงเคราะห์เด็ก ให้ขอความยินยอมจากผู้มีอำนาจในสถานสงเคราะห์เด็กนั้นแทน

๔. ในกรณีที่ผู้รับบุตรบุญธรรมหรือผู้ที่จะเป็นบุตรบุญธรรมมีคู่สมรสแล้ว ในการรับหรือเป็นบุตรบุญธรรม ต้องได้รับความยินยอมจากคู่สมรสก่อน

๕. ผู้เยาว์เป็นบุตรบุญธรรมของบุคคลหนึ่งอยู่ จะเป็นบุตรบุญธรรมของบุคคลอื่นอีกในขณะเดียวกันไม่ได้ เว้นแต่จะเป็นบุตรบุญธรรมของคู่สมรสของผู้รับบุตรบุญธรรม

๖. การรับบุตรบุญธรรมจะสมบูรณ์ต่อเมื่อได้จดทะเบียนตามกฎหมาย

สิทธิและหน้าที่ของผู้ที่เป็นบุตรบุญธรรม

๑. มีฐานะอย่างเดียวกับบุตรชอบด้วยกฎหมายของผู้รับบุตรบุญธรรมนั้น (ม.๑๕๙๘/๒๘)

๒. มีหน้าที่ต้องอุปการะเลี้ยงดูผู้รับบุตรบุญธรรม ทำนองเดียวกับบุตรโดยชอบด้วยกฎหมาย (ม.๑๕๖๓)

สิทธิและหน้าที่ของผู้รับบุตรบุญธรรม

๑. มีสิทธิใช้อำนาจปกครองบุตรบุญธรรม

๒. ผู้รับบุตรบุญธรรมไม่มีสิทธิรับมรดกของบุตรบุญธรรม ในฐานะทายาทโดยธรรม อย่างไรก็ตาม ถ้าบุตรบุญธรรมตายก่อนโดยไม่มีคู่สมรสหรือผู้สืบสันดาน ผู้รับบุตรบุญธรรมมีสิทธิเรียกร้องทรัพย์สินที่ตนได้ให้แก่บุตรบุญธรรมคืนจากกองมรดก เพียงเท่าที่ ยังคงเหลืออยู่หรือภายหลังจากชำระหนี้กองมรดกแล้ว (ม.๑๕๙๘/๒๙ และ ม.๑๕๙๘/๓๐)

๓. ผู้รับบุตรบุญธรรมมีหน้าที่ต้องอุปการะเลี้ยงดูบุตรบุญธรรม

การเลิกรับบุตรบุญธรรม

๑. โดยความตกลง(ม.๑๕๙๘/๓)แต่จะมีผลสมบูรณ์ต่อเมื่อได้จดทะเบียนตามกฎหมาย

๒. การเลิกเมื่อมีการสมรสฝ่าฝืน มาตรา ๑๕๙๘/๓๒

๓. การเลิกรับโดยคำสั่งศาล (ม.๑๕๙๘/๓๓) และมีผลตั้งแต่วันที่ศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุด แต่จะยกขึ้นอ้างบุคคลภายนอกได้ต่อเมื่อจดทะเบียนแล้ว

มรดก

การตกทอดแห่งมรดก

เมื่อบุคคลใดตายมรดกตกทอดแก่ทายาท (มาตรา ๑๕๙๙) และมรดกของผู้ตายได้แก่ ทรัพย์สินทุกชนิดของผู้ตายตาม มาตรา ๑๖๐๐ และมรดกของผู้ตายนี้ย่อมตกทอดแก่ทายาททันทีที่เจ้ามรดกถึงแก่ความตายโดยทายาทไม่ต้องแสดงเจตนาสนองรับ

กองมรดกของผู้ตาย ได้แก่

๑. **ทรัพย์สินและสิทธิ** คำว่า “ทรัพย์สิน” มีความหมายตามมาตรา ๑๓๗ และมาตรา ๑๓๘ คือวัตถุที่มีรูปร่างรวมทั้งวัตถุไม่มีรูปร่าง ซึ่งอาจมีราคาและถือเอาได้ทรัพย์สินและสิทธิต้องเป็นของผู้ตายระหว่างมีชีวิต เมื่อผู้ตายถึงแก่ความตายจึงตกทอดเป็นมรดก ถ้าทรัพย์สินนั้นไม่เป็นของผู้ตายแล้วก่อนตายย่อมไม่เป็นมรดก

๒. **หน้าที่และความรับผิดชอบต่างๆ** ทายาทต้องรับเอาไปทั้งหน้าที่และความรับผิดชอบต่างๆ ด้วย เว้นแต่ทรัพย์สิน สิทธิ หน้าที่และความรับผิดชอบนั้นโดยสภาพแล้วเป็นการเฉพาะตัวของผู้ตาย

ทายาทที่มีสิทธิได้รับมรดกตามกฎหมาย

๑. ทายาทโดยธรรม ได้แก่บุคคลตามมาตรา ๑๖๒๙

๒. ทายาทโดยพินัยกรรม

การเป็นทายาท ตามมาตรา ๑๖๐๔

๑. ทายาทที่เป็นบุคคลธรรมดา ซึ่งมีสิทธิรับมรดกของผู้ตายนั้น ต้องมีสภาพบุคคล คือ เริ่มแต่เมื่อคลอดแล้วอยู่รอดเป็นทารกและสิ้นสุดลงเมื่อตายตามมาตรา ๑๕ วรรคแรก เหตุนี้ แม้อ่อนตายบุคคลใดเป็นทายาทแต่บุคคลนั้นตายก่อนเจ้ามรดกก็ย่อมไม่สามารถเป็นทายาท

๒. ทารกในครรภ์มารดาขณะที่บิดาตาย แม้จะยังไม่คลอดยังไม่มีความสมบูรณ์ก็มิได้รับมรดกบิดาได้ ถ้าคลอดมาแล้วอยู่รอด

การตัดมิให้รับมรดก ตามมาตรา ๑๖๐๘

๑. การตัดทายาทโดยธรรมด้วยแสดงเจตนาชัดแจ้ง และระบุตัวทายาทผู้ถูกตัดโดยชัดแจ้ง มีผลทำให้ทายาทโดยธรรมผู้นั้นไม่มีสิทธิรับมรดก และผู้สืบสันดานของผู้ถูกตัดก็ไม่มีสิทธิรับมรดกแทนที่เลย เพราะในกรณีดังกล่าว ไม่มีกฎหมายบัญญัติให้รับมรดกแทนที่หรือสืบมรดกต่อไปได้

แบบการตัดมิให้รับมรดกต้องทำตามแบบหนึ่งแบบใดดังต่อไปนี้

๑. โดยพินัยกรรม ซึ่งเป็นการแสดงเจตนากำหนดการเมื่อตายของเจ้ามรดก ผู้ทำพินัยกรรมตามมาตรา ๑๖๔๖ และต้องทำตามแบบมาตรา ๑๖๔๘, ๑๖๕๕ มิฉะนั้นจะตกเป็นโมฆะตามมาตรา ๑๗๐๕

๒. โดยทำเป็นหนังสือมอบไว้แก่พนักงานเจ้าหน้าที่ ซึ่งได้แก่นายอำเภอ

๒. ให้กรณีให้ถือว่าเป็นผู้ถูกตัดมิให้รับมรดก การที่เจ้ามรดกทำพินัยกรรมจำหน่ายทรัพย์มรดกเสียทั้งหมด โดยทายาทโดยธรรมบางคนหรือทั้งหมด ไม่มีชื่อได้รับส่วนแบ่งมรดกนั้นเลย และในพินัยกรรมก็ไม่มีข้อความตัดทายาทโดยธรรมนั้นโดยชัดแจ้งและระบุชื่อผู้ถูกตัดนั้นโดยชัดเจน มาตรา ๑๖๐๘ วรรคท้าย ให้ถือว่าทายาทโดยธรรมนั้นเป็นผู้ถูกตัดมิให้รับมรดก เพราะเมื่อพินัยกรรมมีผลบังคับ ทายาทโดยธรรมนั้นไม่มีสิทธิได้รับมรดกเลย ตามมาตรา ๑๖๒๐, ๑๖๗๓

แต่การที่เจ้ามรดกทำพินัยกรรมจำหน่ายทรัพย์มรดกบางส่วน หรือเฉพาะสิ่งเฉพาะอย่างให้แก่ผู้รับพินัยกรรม และมีทรัพย์มรดกนอกพินัยกรรมที่จะตกทอดแก่ทายาทโดยธรรม ดังนี้ไม่ถือว่าเป็นการตัดทายาทโดยธรรม เพราะมิได้ทำพินัยกรรมจำหน่ายทรัพย์มรดกเสียทั้งหมด จึงไม่ต้องด้วยมาตรา ๑๖๐๘ วรรคท้าย และกรณีต้องบังคับตามมาตรา ๑๖๒๐ คือ ให้ปันส่วนทรัพย์มรดกที่มีได้จำหน่ายโดยพินัยให้แก่ทายาทโดยธรรมตามกฎหมายต่อไป

แบบการถอนการแสดงเจตนาตัดมิให้รับมรดก ตามมาตรา ๑๖๐๙ วรรคสอง

๑. ถ้าการตัดมิให้รับมรดกได้ทำโดยพินัยกรรม ก็ต้องถอนโดยพินัยกรรม ซึ่งอาจกระทำโดยการเพิกถอนพินัยกรรมหรือข้อกำหนดพินัยกรรม ตามมาตรา ๑๖๙๓ ถึงมาตรา ๑๖๙๗ จะถอนโดยวิธีอื่น เช่น โดยไปทำเป็นหนังสือมอบไว้แก่พนักงานเจ้าหน้าที่ไม่ได้

๒. ถ้าการตัดมิให้รับมรดกได้ทำเป็นหนังสือมอบไว้แก่พนักงานเจ้าหน้าที่ ก็ต้องถอนโดยทำเป็นหนังสือมอบไว้แก่พนักงานเจ้าหน้าที่หรือโดยพินัยกรรมก็ได้

การสละมรดก ตามมาตรา ๑๖๑๒

๑. การสละมรดกนั้นเป็นเหตุให้ทายาทเสียสิทธิในมรดกโดยเกิดจากการแสดงเจตนาชัดแจ้งของทายาท

- ทายาทที่จะสละมรดกได้ทายาทผู้นั้น ต้องมีสิทธิได้รับทรัพย์มรดกแล้ว และคำว่าทายาท หมายถึงทายาทโดยธรรมและผู้รับพินัยกรรมด้วย ถ้าทายาทคนใดสละมรดกต่างๆ ที่ตนยังไม่มีสิทธิ เพราะเจ้ามรดกยังไม่ตาย ถือว่าเป็นการสละสิทธิอันหากจะมีในภายหน้า เช่นทำสัญญาประนีประนอมยอมความสละมรดกตั้งแต่เจ้ามรดกยังมีชีวิตอยู่ หากจะทำได้ไม่ตามมาตรา ๑๖๑๙

- การสละมรดกต้องเป็นการสละมรดกส่วนของตนทั้งหมดมิฉะนั้นต้องห้ามตามมาตรา ๑๖๑๓ และการสละมรดกก็ต้องไม่มีเจตนาเจาะจงให้มรดกส่วนของตนที่สละนั้นตกได้แก่ทายาทอื่นคนใดคนหนึ่งโดยเฉพาะ

- การสละมรดกนั้นจะทำได้โดยมีเงื่อนไขหรือเงื่อนไขไม่ได้ ตามมาตรา ๑๖๑๓

- หากสละทรัพย์มรดกรายการหนึ่งเพื่อขอเลือกเอาทรัพย์รายการอื่นหรือยอมรับแบ่งทรัพย์ที่มีราคาต่ำกว่าส่วนที่ตนจะได้ ก็ไม่ถือว่าทายาทผู้นั้นสละมรดกสำหรับจำนวนส่วนแบ่งที่ขาดไป

-เมื่อทายาทโดยธรรมคนใดสละมรดก ผู้สืบสันดานของทายาทคนนั้นสืบมรดกได้ตามสิทธิของตน ตามมาตรา ๑๖๑๕ วรรคสอง ถ้าทายาทโดยธรรมผู้สละมรดกไม่มีผู้สืบสันดาน ให้ปันส่วนแบ่งของผู้ที่ได้สละมรดกนั้นแก่ทายาทอื่นของเจ้ามรดกต่อไป ตามมาตรา ๑๖๑๘

-เมื่อผู้รับพินัยกรรมสละมรดกตามพินัยกรรม ทรัพย์มรดกส่วนนั้นตกให้แก่ทายาทโดยธรรมตามมาตรา ๑๖๙๘ (๓) ประกอบมาตรา ๑๖๒๐, ๑๖๙๙ ดังนั้น ผู้สืบสันดานของผู้รับพินัยกรรมจึงไม่มีสิทธิจะรับมรดกที่ได้สละแล้วนั้น ตามมาตรา ๑๖๑๗

๒. การสละมรดก อาจทำได้ ๒ วิธี คือ

๒.๑ ทำเป็นหนังสือมอบไว้แก่พนักงานเจ้าหน้าที่ คือ นายอำเภอ ตาม พ.ร.บ. ระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. ๒๔๙๕ หนังสือนั้นต้องมีข้อความแสดงให้เห็นชัดแจ้งว่าสละมรดกโดยไม่เคลือบคลุม

๒.๒ ทำเป็นหนังสือทำนองประนีประนอมยอมความ ตามมาตรา ๘๕๐, ๘๕๑

การเพิกถอนการสละมรดก

การสละมรดกที่ได้กระทำโดยชอบด้วยมาตรา ๑๖๑๒ และไม่ต้องห้ามตามมาตรา ๑๖๑๓ วรรคแรกแล้วนั้น แม้ต่อมาทายาทผู้สละมรดกจะแสดงเจตนาเพิกถอนย่อมเพิกถอนไม่ได้ตามมาตรา ๑๖๑๓ วรรคสอง

มาตรา ๑๖๒๒ พระภิกษุ นั้น จะเรียกร้องทรัพย์มรดกในฐานะทายาทโดยธรรมไม่ได้

ข้อสังเกต

๑. ถ้าผู้จัดการมรดกแบ่งปันทรัพย์มรดกมาถวายให้แก่พระภิกษุในฐานะทายาทโดยธรรมโดยมิได้เรียกร้องก็ดี หรือพระภิกษุเรียกร้องเอาทรัพย์ตามพินัยกรรมที่มีผู้อุทิศถวายให้ก็ดี พระภิกษุย่อมรับเอาหรือเรียกร้องตามพินัยกรรมได้โดยไม่ต้องสึกจากสมณเพศ

๒. คำว่า พระภิกษุ หมายความว่าบุคคลที่อุปสมบทในศาสนาของพระพุทธเจ้า ไม่เกินความรวมถึงแม่ชีและสามเณร

๓. ถ้าพระภิกษุเป็นทายาทโดยธรรมเพียงคนเดียวที่มีสิทธิได้รับมรดก มรดกย่อมตกทอดมายังพระภิกษุทันทีที่เจ้ามรดกตาย หากบุคคลอื่นเบียดบังเอาทรัพย์มรดกนั้นไป พระภิกษุในฐานะเจ้าของกรรมสิทธิ์ มีสิทธิติดตามเรียกร้องเอาทรัพย์นั้นคืนจากบุคคลผู้ไม่มีสิทธิในทรัพย์มรดกได้

ทรัพย์สินของพระภิกษุ ตามมาตรา ๑๖๒๓-๑๖๒๔

-ทรัพย์สินทุกอย่างที่พระภิกษุได้มาระหว่างอยู่ในสมณเพศ ไม่ว่าจะโดยทางใดและจะเพราะได้มาเนื่องจากสมณเพศหรือไม่ก็ตามต้องอยู่ในบังคับของมาตรา ๑๖๒๓

-แม้พระภิกษุมีคู่สมรสและการบวชไม่เป็นเหตุให้การสมรสขาดกัน และจะถือว่าเป็นการทิ้งร้างกันยังมีได้ก็ตาม ทรัพย์สินที่ได้มาเพราะเขาทำบุญให้พระภิกษุยอม ไม่ถือว่าเป็นสินสมรส ตามมาตรา ๑๔๗๔ (๑) คู่สมรสจะแบ่งทรัพย์สินนี้กึ่งหนึ่งตามมาตรา ๑๕๓๓ ไม่ได้

- ถ้าพระภิกษุรูปหนึ่งไปในที่ต่างๆ แล้วมรดกภาพลง ทรัพย์สินของพระภิกษุตกเป็นสมบัติของวัดที่พระภิกษุรูปนั้นสังกัด ถ้าบุคคลนั้นอุปสมบทแล้วสึกจากสมณเพศ แล้วอุปสมบทใหม่หลายโบสถ์ ดังนี้ ทรัพย์สินก่อนอุปสมบทครั้งสุดท้าย ซึ่งแม้จะได้มาระหว่างอุปสมบทครั้งก่อนๆ คงตกให้แก่ทายาทของพระภิกษุ

บุตรนอกกฎหมาย ตามมาตรา ๑๖๒๗

บุตรนอกกฎหมายที่บิดารับรองได้แก่

๑. เด็กที่เกิดจากหญิงที่มีได้สมรสกับชาย ซึ่งตามมาตรา ๑๕๔๖ ให้ถือว่าเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของหญิงเท่านั้น และ

๒. ชายผู้เป็นบิดาได้รับรองเด็กว่าเป็นบุตรของตนโดยพฤติการณ์

- บิดาเป็นคนแจ้งในสุติบัตรว่าตนเป็นบิดา

- เมื่อเด็กโตก็ให้การศึกษาให้ความอุปการะเลี้ยงดู

- ยอมให้ใช้นามสกุลของบิดา

- ลงทะเบียนในสำมะโนครัวว่าเป็นบุตร

การรับรองว่าเด็กเป็นบุตรยังอยู่ในครรภ์มารดา เช่น แจ้งให้ญาติผู้ใหญ่ทราบ ว่า เด็กในครรภ์เป็นบุตรของตน, นำมารดาเด็กไปฝากครรภ์ หรือแนะนำมารดาเด็กให้เพื่อนรู้จักและนำเข้าสังคม เป็นต้น

ข้อสังเกต การที่บิดานอกกฎหมายรับรองการเป็นบุตร หากทำให้บิดานั้นมีสิทธิรับมรดกของบุตร
นอกกฎหมาย

บุตรบุญธรรม ตามมาตรา ๑๕๙๘/๒๘ ประกอบกับมาตรา ๑๖๒๗

บุตรบุญธรรมนั้นกฎหมายให้ถือว่าเป็นผู้สืบสันดานเหมือนกับบุตรชอบด้วยกฎหมาย บุตรบุญธรรมจึงมีสิทธิรับมรดกของผู้รับบุตรบุญธรรมตามมาตรา ๑๖๒๗, ๑๖๒๙ (๑) และเนื่องจากบุตรบุญธรรมไม่สูญเสียสิทธิและหน้าที่ในครอบครัวที่ได้กำเนิดมา บุตรบุญธรรมจึงมีสิทธิรับมรดกของบิดามารดาผู้ให้กำเนิดและญาติทางครอบครัวที่ได้กำเนิดด้วย ในทางกลับกันบิดามารดาผู้ให้กำเนิดหรือญาติก็มีสิทธิรับมรดกของบุตรที่ไปเป็นบุตรบุญธรรมเช่นเดียวกัน

ระวัง บุตรบุญธรรมมีสิทธิรับมรดกของผู้รับบุตรบุญธรรมเท่านั้น แต่หากมีสิทธิรับมรดกของคู่สมรสของผู้รับบุตรบุญธรรมซึ่งไม่ได้จดทะเบียนรับบุตรบุญธรรมด้วยไม่ และเพียงแต่คู่สมรสของผู้รับบุตรบุญธรรมให้ความยินยอมก็ไม่ได้ถือว่าคู่สมรสนั้นได้รับบุตรบุญธรรมด้วยตามมาตรา ๑๕๙๘/๒๕, ๑๕๙๘/๒๖

การแบ่งทรัพย์สินมรดกระหว่างทายาทโดยธรรมในลำดับและชั้นต่างๆ มาตรา ๑๖๒๙

ใช้หลัก ญาติสนิทตัดญาติห่างๆ ดังบัญญัติไว้ในมาตรา ๑๖๓๐วรรคแรก ส่วนคู่สมรสเป็นทายาทโดยธรรมที่ไม่อยู่ในบังคับมาตรา ๑๖๒๙ (๑) ถึง (๖) และมาตรา ๑๖๓๐ จึงมีสิทธิได้รับส่วนแบ่งมรดกเสมอตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๑๖๓๕

๑. ทายาทลำดับที่ ๑ ผู้สืบสันดาน ตามมาตรา ๑๖๒๙ (๑) หมายถึง ผู้สืบสายโลหิตโดยตรงลงมาของเจ้ามรดก ได้แก่ บุตร หลาน หลาน ลื้อ และต่อจากลื้อลงไป คือ หลีต หลี หลี จนขาดสายโดยไม่จำกัดว่าสืบต่อกันกี่ชั้น บุคคลเหล่านี้ต่างเป็นผู้สืบสันดานของเจ้ามรดก แต่ถ้าเจ้ามรดกมีผู้สืบสันดานชั้นบุตร ทำให้ผู้สืบสันดานชั้นหลานหรือชั้นต่อไป ไม่มีสิทธิรับมรดก เว้นแต่จะรับมรดกแทนที่ตามมาตรา ๑๖๓๑, ๑๖๓๙

๒. ทายาทลำดับที่ ๒ บิดามารดา ตามมาตรา ๑๖๒๙ (๒) กรณีของบิดาที่จะมีสิทธิรับมรดกของบุตรในฐานะทายาทโดยธรรม จะต้องเป็นบิดาที่ชอบด้วยกฎหมายเท่านั้น

๓. ทายาทลำดับที่ ๓ พี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน ตามมาตรา ๑๖๒๙ (๓) บุตรบุญธรรมไม่ใช่พี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกันกับบุตรเจ้ามรดก (รับมรดกแทนที่ได้ตามมาตรา ๑๖๓๙)

๔. ทายาทลำดับที่ ๔ พี่น้องร่วมบิดาหรือร่วมมารดาเดียวกัน ตามมาตรา ๑๖๒๙ (๔) สามารถรับมรดกแทนที่ได้ตามมาตรา ๑๖๓๙

๕. ทายาทลำดับที่ ๕ ปู่ ย่า ตา ยาย ตามมาตรา ๑๖๒๙ (๕) ถ้าบุคคลเหล่านี้ตายก่อนเจ้ามรดก ผู้สืบสันดานของบุคคลเหล่านี้ ไม่มีสิทธิรับมรดกแทนที่ เพราะไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้ให้ทำได้ตามมาตรา ๑๖๓๙ และตามมาตรา ๑๖๒๙ (๕) นี้บัญญัติให้ปู่ ย่า ตา ยาย เท่านั้นเป็นทายาทโดยธรรมนั้น **ทวดจึงไม่ใช่ทายาทโดยธรรม**

๖. ทายาทลำดับที่ ๖ ลูก ป้า น้า อา ตามมาตรา ๑๖๒๙ (๖) ญาติในลำดับ ๖ นั้นย่อมรับมรดกแทนที่กันได้ตามมาตรา ๑๖๓๙

พินัยกรรม

พินัยกรรม เป็นนิติกรรมที่บุคคลหนึ่งได้แสดงเจตนา กำหนดการเพื่อตายในเรื่องทรัพย์สินของตนเองหรือในการต่างๆ อันจะเกิดเป็นผลบังคับได้ตามกฎหมายเมื่อตนตาย (ม.๑๖๔๖)

ความสามารถของผู้ทำพินัยกรรม กฎหมายกำหนดว่า ผู้เยาว์จะทำพินัยกรรมได้ต่อเมื่อมีอายุครบ ๑๕ ปี บริบูรณ์ (ม.๒๕) มิฉะนั้นตกเป็นโมฆะ (ม.๑๗๐๓) นอกจากนี้ บุคคลที่ถูกศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ ก็ไม่สามารถทำพินัยกรรมได้ หากฝ่าฝืนทำลง พินัยกรรมนั้นจะตกเป็นโมฆะ (ม.๑๗)

ผู้จัดการจัดการมรดก

มาตรา ๑๗๑๓ ทายาทหรือผู้มีส่วนได้เสียปรีอพนักงานอัยการจะร้องต่อศาลขอให้ตั้งผู้จัดการมรดกได้ในกรณีดังต่อไปนี้

๑. เมื่อเจ้ามรดกตาย ทายาทโดยธรรม หรือผู้รับพินัยกรรม ได้สูญหายไป หรืออยู่นอกราชอาณาจักร หรือผู้เยาว์

๒. เมื่อผู้จัดการมรดกหรือทายาทไม่สามารถ หรือไม่เต็มใจในการจัดการหรือมีเหตุขัดข้องในการจัดการหรือในการแบ่งปันมรดก

๓. เมื่อข้อกำหนดพินัยกรรม ซึ่งตั้งผู้จัดการมรดกไว้ไม่มีผลบังคับได้ด้วยประการใด ๆ ผู้จัดการมรดกมีได้ทั้งบุคคลธรรมดาและนิติบุคคล กรณีนิติบุคคลต้องไม่ขัดต่อวัตถุประสงค์ มาตรา ๑๗๑๘ บุคคลต่อไปนี้จะเป็นผู้จัดการมรดกไม่ได้

๑. ผู้ซึ่งยังไม่บรรลุนิติภาวะ

๒. บุคคลวิกลจริต หรือบุคคลซึ่งศาลสั่งให้เป็นผู้เสมือนไร้ความสามารถ

๓. บุคคลซึ่งศาลสั่งให้เป็นบุคคลล้มละลาย

คำร้องของผู้แต่งตั้งผู้จัดการมรดก ให้เสนอต่อศาลที่เจ้าของมรดกมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตอำนาจศาล ในขณะที่แก่ความตาย ในกรณีที่เจ้ามรดกไม่มีภูมิลำเนาอยู่ในราชอาณาจักร ให้เสนอต่อศาลที่รับมรดกที่ทรัพย์สินมรดกตั้งอยู่ในเขตอำนาจศาล

การจะเป็นผู้จัดการมรดกได้ก็จะต้องได้รับการแต่งตั้งจากศาล และก่อนที่ศาลจะมีคำสั่งแต่งตั้งเป็นผู้จัดการมรดกนั้น ก็จะต้องมีการไต่สวนเสียก่อนว่า ผู้ที่ขอมีความสามารถดำเนินการได้ และเป็นผู้มีส่วนได้เสียในเรื่องนั้น ซึ่งในกรณีนี้จะมีประเด็นของที่ไปที่มาของผู้ที่จะมาเป็นผู้จัดการมรดก ได้ ๒ ประการ คือ

๑. เป็นบุคคลที่ผู้ทำพินัยกรรม (เจ้ามรดก) ได้ระบุชื่อเอาไว้ในพินัยกรรม ให้แต่งตั้งเป็นผู้จัดการมรดกของเจ้ามรดกเอง ในกรณีนี้ เป็นเรื่องของผู้ทำพินัยกรรมหรือเจ้ามรดก ได้แสดงเจตนาครั้งสุดท้ายไว้ก่อนตาย โดยได้ระบุตัวผู้ที่จะมาเป็นผู้จัดการมรดกของตัวเองเอาไว้ก่อนตาย ซึ่งอาจเป็นบุคคลภายนอกที่ไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับตัวเองเลยก็ได้เช่น นายความ เพื่อนของเจ้ามรดก หรือจะเป็นญาติพี่น้อง หรือตัวทายาทคนใดคนหนึ่งก็ได้ เมื่อได้ระบุชื่อแต่งตั้งใครเป็นผู้จัดการมรดกเอาไว้ในพินัยกรรมแล้ว ก็จะต้องนำพินัยกรรมฉบับนั้นไปร้องขอต่อศาล เพื่อให้ศาลมีคำสั่งตั้งบุคคลตามที่ระบุไว้ในพินัยกรรมดังกล่าว เป็นผู้จัดการมรดกอีกครั้งหนึ่ง ผู้นั้นถึงจะมีอำนาจดำเนินการจัดการต่างๆ เกี่ยวกับทรัพย์สินมรดกของเจ้ามรดกได้ ตามกฎหมาย

๒. ทายาท หรือบุคคลผู้มีส่วนได้เสีย หรือพนักงานอัยการ

เป็นกรณีที่เจ้ามรดกไม่ได้ทำพินัยกรรมระบุแต่งตั้งใครเอาไว้ ในกรณีแบบนี้ ทายาท หรือผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียในทรัพย์สินมรดกคนใดคนหนึ่ง สามารถร้องขอต่อศาล เพื่อขอให้ศาลมีคำสั่งตั้งผู้ร้องขอเป็นผู้จัดการมรดกได้ ซึ่งในเรื่องนี้ ศาลก็จะทำการไต่สวนก่อนที่จะมีการแต่งตั้งเช่นกัน

ส่วนในกรณีของพนักงานอัยการนั้น ก็สามารถร้องขอต่อศาลได้ แต่เป็นในกรณีที่ทายาท หรือผู้ที่มีส่วนได้เสียไม่สามารถดำเนินการได้เอง เช่น ทายาทยังเป็นเด็ก ทายาทเป็นคนวิกลจริต หรือเป็นบ้า จึงทำให้ไม่มีความสามารถที่จะทำได้ และทายาทที่วานั้น ก็ต้องไม่มีญาติพี่น้อง หรือผู้มีส่วนได้เสียคนอื่นอีก หรือทายาทผู้รับมรดกได้สูญหายไปไหนไม่รู้ หรือเป็นเรื่องที่ทายาทไปอยู่นอกประเทศเสีย เป็นต้น

สิทธิหน้าที่ของผู้จัดการมรดก คือต้องทำการจำเป็นเพื่อให้เป็นไปตามพินัยกรรมและเพื่อจัดการมรดกโดยทั่วไป หรือเพื่อแบ่งปันทรัพย์สินมรดก ผู้จัดการมรดกเป็นผู้แทนตามกฎหมายของทายาททุกคน แต่มาตรา ๑๗๒๐ กำหนดให้ผู้จัดการมรดกรับผิดต่อทายาททั้งหลายเหมือนตัวแทนรับผิดชอบต่อการ และจะต้องรับผิดชอบทายาทด้วย ทายาทสามารถฟ้องผู้จัดการมรดกให้กระทำตามหน้าที่ได้

อำนาจของผู้จัดการมรดก

ตราบใดที่ยังไม่ได้มีการแบ่งปันมรดก มรดกก็ยังเป็นกรรมสิทธิ์ร่วมกันของทายาททุกคน ถ้ามีผู้จัดการมรดกแล้ว

ทนายทนายไม่มีอำนาจจัดการทรัพย์สินมรดก และไม่มีอำนาจสั่งให้ผู้จัดการมรดกกระทำการตามใจตนได้ ผู้จัดการมรดกต้องทำหน้าที่ตามพินัยกรรม และตามกฎหมายซึ่งกำหนดขอบเขตของอำนาจไว้อย่างชัดเจนเช่นสามารถบอกทนายทนายให้ส่งมอบมรดกที่ยึดถือไว้มาเพื่อจัดการได้ โดยทนายทนาย ย่อมมีหน้าที่ ต้องไม่ขัดขวางการจัดการภายในขอบอำนาจ จำต้องบอกทรัพย์สินมรดกและหนี้สินของผู้ตายที่ตนรู้จักแก่ผู้จัดการมรดก ต้องมอบทรัพย์สินมรดกที่ตนครอบครองแก่ผู้จัดการมรดก

อำนาจของทนายทนาย

ทนายทนายมีอำนาจในการควบคุมการจัดการมรดก ในฐานะเป็นเจ้าของร่วมในทรัพย์สินมรดก ที่ยังไม่ได้แบ่ง จึงมีอำนาจควบคุมผู้จัดการมรดกให้กระทำการตามหน้าที่ของตน นอกจากนี้ทนายทนายประสงค์ทราบความเป็นไปของการที่ผู้จัดการมรดกทำในเวลาใด ๆ ซึ่งสมควรแก่เหตุ ผู้จัดการมรดกก็ต้องแจ้งให้ทนายทนายทราบ และเมื่อการจัดการสิ้นสุดลงผู้จัดการมรดกก็ต้องแถลงบัญชีด้วย ซึ่งอำนาจของทนายทนายนี้รวมถึงการขอให้ศาลถอดถอนผู้จัดการมรดกที่ละเลยไม่กระทำการตามหน้าที่ หรือกระทำโดยประมาท หรือปราศจากอำนาจได้ด้วย ซึ่งทนายทนายสามารถเรียกค่าเสียหายจากผู้จัดการมรดกได้ด้วย

แบบของพินัยกรรม (ม.๑๖๔๘) มีด้วยกัน ๕ ประเภท คือ

แบบพินัยกรรม

๑. พินัยกรรมแบบธรรมดา

(๑) ต้องทำพินัยกรรมเป็นหนังสือ

(๒) พินัยกรรมที่ทำขึ้นต้องลงวันที่ เดือน ปี ขณะที่ทำพินัยกรรมถ้าไม่ลงไว้พินัยกรรมเป็นโมฆะ

(๓) ผู้ทำพินัยกรรมต้องลงลายมือชื่อต่อหน้าพยานอย่างน้อย ๒ คน พร้อมกัน แล้วให้พยานทั้งสองนั้นลงลายมือชื่อรับรองลายมือชื่อผู้ทำพินัยกรรมในขณะนั้นด้วย ซึ่งพยานที่ลงลายมือชื่อรับรองดังกล่าว จะต้องเขียนชื่อตัวเองเป็นมิฉะนั้นแล้วไม่สามารถเป็นพยานในพินัยกรรมได้

(๔) ถ้าจะมีการแก้ไขพินัยกรรมโดยการขูดลบตกเติมจะต้องทำเป็นหนังสือ ลงวัน เดือน ปี และผู้ทำพินัยกรรมต้องลงลายมือชื่อไว้ต่อหน้าพยานอย่างน้อย ๒ คนพร้อมกัน

๒. พินัยกรรมแบบเขียนเองทั้งฉบับ

(๑) ผู้ทำพินัยกรรมต้องเขียนข้อความในพินัยกรรมเป็นหนังสือด้วยลายมือตนเองจะให้ผู้อื่นเขียนให้มีได้

(๒) ผู้ทำพินัยกรรมต้องลงวันที่ เดือน ปี และลายมือชื่อของตนในพินัยกรรม จะใช้ลายพิมพ์นิ้วมือโดยมีพยานรับรอง ๒ คนไม่ได้

(๓) กรณีที่จะมีการขูดลบ ตกเติม หรือเปลี่ยนแปลงแก้ไขพินัยกรรมผู้ทำพินัยกรรมจะต้องทำเอง แล้วลงลายมือชื่อกำกับ มิฉะนั้นพินัยกรรมในส่วนนี้ไม่สมบูรณ์

๓. พินัยกรรมแบบเอกสารฝ่ายเมือง

(๑) ผู้ทำพินัยกรรมต้องไปแจ้งข้อความที่ตนประสงค์จะให้ลงไว้ในพินัยกรรมของตนต่อนายอำเภอต่อหน้าพยานอีกอย่างน้อย ๒ คนพร้อมกัน

(๒) การแจ้งข้อความตามข้อ (๑) ก็เพื่อให้ผู้อำนวยการเขต หรือนายอำเภอจดข้อความเสร็จแล้วต้องอ่านให้ผู้ทำพินัยกรรมและพยานฟัง

(๓) เมื่อผู้ทำพินัยกรรมและพยานทราบแน่ชัดว่า ข้อความนั้นถูกต้องแล้ว ผู้ทำพินัยกรรมและพยานลงลายมือชื่อไว้เป็นสำคัญ

(๔) ผู้อำนวยการเขตหรือนายอำเภอ ต้องลงลายมือชื่อและลงวัน เดือนปี พร้อมกับเขียนลงไปในพินัยกรรมด้วยว่า พินัยกรรมนั้นได้ทำถูกต้องเสร็จแล้วประทับตราประจำตำแหน่ง

(๕) กรณีที่มีการขูดลบ ตกเติม หรือแก้ไขเปลี่ยนแปลงพินัยกรรมแบบเอกสารฝ่ายเมืองนี้ ผู้ทำ

พินัยกรรม พยาน และผู้อำนวยการเขต หรือนายอำเภอจะต้องลงลายมือชื่อกำกับไว้ มิฉะนั้น พินัยกรรมในส่วนนี้ไม่สมบูรณ์

๔. พินัยกรรมแบบเอกสารลับ

- (๑) ผู้ทำพินัยกรรมต้องลงลายมือชื่อในพินัยกรรม
- (๒) ผู้ทำพินัยกรรมต้องทำพินัยกรรมใส่ซองแล้วปิดผนึก เสร็จแล้วลงลายมือชื่อคาบรอยผนึกนั้น
- (๓) ผู้ทำพินัยกรรมต้องนำพินัยกรรมที่ผนึกนั้น ไปแสดงต่อผู้อำนวยการเขต หรือนายอำเภอ และพยานอีกอย่างน้อย ๒ คน และให้ถ้อยคำต่อบุคคลทั้งหมดเหล่านั้นว่าเป็นพินัยกรรมของตน ถ้าพินัยกรรมนั้น ผู้ทำพินัยกรรมไม่ได้เป็นผู้เขียนเองโดยตลอด ผู้ทำพินัยกรรมจะต้องแจ้งชื่อและที่อยู่ของผู้เขียนให้ทราบด้วย
- (๔) เมื่อผู้อำนวยการเขตหรือนายอำเภอ จดถ้อยคำของผู้ทำพินัยกรรม และวัน เดือน ปี ที่นำพินัยกรรมมาแสดงไว้บนซอง และประทับตราประจำตำแหน่งแล้ว ผู้ทำพินัยกรรม พยานและผู้อำนวยการเขต หรือนายอำเภอต้องลงลายมือชื่อ
- (๕) การขูดลบ ตกเติม หรือแก้ไขพินัยกรรมแบบเอกสารลับ ผู้ทำพินัยกรรมต้องลงลายมือกำกับไว้ มิฉะนั้นพินัยกรรมในส่วนนี้ไม่สมบูรณ์

๕. พินัยกรรมแบบทำด้วยวาจา

- (๑) ผู้ทำพินัยกรรมต้องแสดงความประสงค์จะทำพินัยกรรมต่อหน้า พยาน ๒ คนพร้อมกัน ซึ่งอยู่ ณ ที่นั้น
 - (๒) พยานทั้ง ๒ คนนั้นต้องไปแสดงตัวต่อผู้อำนวยการเขต หรือนายอำเภอโดยไม่ชักช้าและแจ้งข้อความที่ผู้ทำพินัยกรรมได้สั่งไว้ด้วยวาจา ทั้งต้องแจ้งวัน เดือน ปี สถานที่ทำพินัยกรรมและ พฤติการณ์พิเศษด้วย
 - (๓) ผู้อำนวยการเขตหรือนายอำเภอ ต้องจดข้อความที่พยานแจ้งดังกล่าว
 - (๔) พยานทั้ง ๒ คนต้องลงลายมือชื่อไว้ ถ้าเขียนชื่อตนเองไม่เป็นจะลงลายพิมพ์นิ้วมือโดยมีพยานลงชื่อรับรองลายพิมพ์นิ้วมืออย่างน้อย ๒ คนก็ได้
- อนึ่ง การทำพินัยกรรมนั้น แม้ไม่สมบูรณ์ตามแบบหนึ่ง อาจสมบูรณ์ตามแบบอื่นได้

ผู้ที่ไม่อาจเป็นผู้รับพินัยกรรม (ม.๑๖๕๓)

๑. ผู้เขียนพินัยกรรม
 ๒. ผู้ที่เป็นพยานในพินัยกรรม
 ๓. คู่สมรสของผู้เขียนหรือคู่สมรสของผู้เป็นพยานในพินัยกรรม
- นิติบุคคลอาจเป็นผู้รับพินัยกรรมได้ แต่ทั้งนี้จะต้องไม่ขัดต่อวัตถุประสงค์ในข้อบังคับหรือตราสารจัดตั้งนิติบุคคลนั้น ๆ

ข้อสอบวิชาประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

๑. ต่อไปนี้ข้อใดถูกต้อง

- ก. ถ้าจะต้องเสียดอกเบี้ยให้แก่กันและมีได้กำหนดดอกเบี้ยไว้ให้ใช้อัตราร้อยละสิบห้าบาทต่อปี
- ข. ลายพิมพ์นิ้วมือ แกงไต หรือเครื่องหมายอื่นทำนองเช่นว่านี้ก็ดี ทำลงในเอกสาร หากมีพยานลงลายมือชื่อรับรอง ๒ คนแล้ว เสมอกับลงลายมือชื่อ
- ค. ผู้เยาว์บรรลุนิติภาวะเมื่ออายุครบ ๑๗ ปี และสามารถทำพินัยกรรมได้เมื่อมีอายุ ๑๔ ปีบริบูรณ์
- ง. นิติกรรมที่ตนวิกลจริตที่ศาลยังไม่ได้สั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถหากไปทำนิติกรรมย่อมต้องถือว่ามิผลสมบูรณ์ เว้นแต่ว่าได้กระทำในขณะที่วิกลจริตอีกฝ่ายหนึ่งได้รู้อยู่แล้วผู้กระทำวิกลจริตนิติกรรมนี้ตกเป็นโมฆะ
- จ. คนเสมือนไร้ความสามารถไม่สามารถทำนิติกรรมได้เอง ต้องให้ผู้พิทักษ์ทำแทน

๑. ตอบ ข. ถูกต้อง ตามมาตรา ๙

ส่วน ก. มาตรา ๗ ที่ถูกคือ ๗.๕ บาทต่อปี

ค. มาตรา ม.๑๙ บรรลุ ๒๐ ปี / มาตรา ๒๕ พินัยกรรม ๑๕ ปี

ง. มาตรา ๓๐ เป็นโมฆียะ

จ. มาตรา ๓๔ ทำได้ ยกเว้นบางอย่าง

๒. ข้อใดไม่ถูกต้องเกี่ยวกับการสาบสูญ

- ก. ระยะเวลา ๒ ปีในการขอให้บุคคลสาบสูญเนื่องจากบุคคลไปทำการรบหรือสงคราม หรือออกไปอยู่ในเรือเมื่ออัปพราง
- ข. คนสาบสูญโดยผลของกฎหมายโดยผู้มีส่วนได้เสียหรือพนักงานอัยการร้องขอต่อศาล
- ค. ให้ถือว่าคนสาบสูญถึงแก่ความตายในวันที่ประกาศราชกิจจานุเบกษา
- ง. ระยะเวลา ๕ ปีในการขอให้บุคคลสาบสูญเนื่องจากไปจากภูมิลำเนา หรือถิ่นที่อยู่ โดยไม่มีใครทราบว่าเป็นตายร้ายดีอย่างไร
- จ. ข้อ ก. และ ข้อ ค ผิด

๒. ตอบ ค. ผิด ที่ถูกคือ ให้ถือว่าคนสาบสูญถึงแก่ความตายในวันที่ครบกำหนดเวลา มาตรา ๖๑

ก . ถูกต้อง มาตรา ๖๑ วรรคสอง

ข. ถูกต้อง มาตรา ๖๑ วรรคแรก

ง. ถูกต้อง มาตรา ๖๑ วรรคแรก

จ. ข้อ ก. ถูกต้อง แต่ ค. ผิด

๓. ข้อใดไม่ถูกต้องเกี่ยวกับภูมิลำเนา

- ก. ถ้าบุคคลมีถิ่นที่อยู่หลายแห่งสลับเปลี่ยนกัน หรือมีแหล่งที่ทำมาหากินเป็นปกติหลายแห่ง ก็ให้ถือเอาแห่งใดแห่งหนึ่งเป็นภูมิลำเนาของบุคคลนั้น
- ข. ถ้าไม่มีถิ่นที่อยู่เป็นปกติ หรือไม่มีที่ทำการงานเป็นหลักแหล่ง ถ้าพบตัวในถิ่นไหนก็ให้ถือว่าถิ่นนั้นเป็นภูมิลำเนา
- ค. ภูมิลำเนาของบุคคลบางประเภท เช่น ผู้เยาว์ หรือผู้ไร้ความสามารถ กฎหมายให้ใช้ภูมิลำเนาของผู้แทนโดยชอบธรรมหรือของผู้อนุบาล หรือ ผู้พิทักษ์
- ง. ข้าราชการ ภูมิลำเนาได้แก่ถิ่นที่ทำงานตามตำแหน่งหน้าที่อยู่ประจำ รวมถึงคำสั่งให้ไปช่วยราชการชั่วคราว ถือว่าที่นั้นเป็นภูมิลำเนา
- จ. ข้อ ค. และ ง. ผิด

๓. ตอบ จ. ส่วน

- ค. ผิด ที่ถูกต้องคือไม่มีผู้พิทักษ์ หรือ ผู้พิทักษ์ (ม.๔๔,๔๕)
 ง. ผิด ที่ถูกต้องคือ ไม่รวมถึงคำสั่งให้ไปช่วยราชการชั่วคราวเป็นกรณีฉุกเฉิน (ม. ๔๖)
 ส่วนข้อ ก. ถูกต้อง ม. ๓๘ ข้อ ข. ถูกต้อง ม. ๔๐

๔. ข้อใดไม่ถูกต้องเกี่ยวกับนิติกรรมที่โมฆะ

- ก. นิติกรรมที่เป็นโมฆะคือนิติกรรมนั้นเสียเปล่ามาตั้งแต่ต้น
 ข. นิติกรรมไม่มีผลบังคับตามกฎหมายเสมือนว่าไม่มีการทำนิติกรรมนั้นๆ เลย
 ค. นิติกรรมที่เป็นโมฆะจะฟ้องร้องบังคับกันไม่ได้และจะให้สัตยาบันก็ไม่ได้
 ง. สามารถการบอกล้างได้โดยไม่มีกำหนดระยะเวลา
 จ. นิติกรรมที่สมบูรณ์ตามกฎหมายจนกว่าจะมีการบอกล้าง
 ๔. ตอบ จ. ผิด เป็นความหมายของโมฆียะ ม. ๑๗๒ และ ม. ๑๗๕

๕. เงื่อนไขการสมรสข้อใดไม่ถูกต้อง

- ก. การสมรสจะทำได้ในระหว่างชายกับหญิงเท่านั้นและจะกระทำได้อีกต่อเมื่อชายและหญิงมีอายุ ๑๗ ปีบริบูรณ์ แต่ในกรณีที่มีเหตุอันสมควร ศาลอนุญาตให้ทำการสมรสก่อนนั้นได้
 ข. ชายหรือหญิงต้องไม่เป็นคนวิกลจริต หรือเป็นบุคคลซึ่งศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ คนเสมือนไร้ความสามารถ ถ้าฝ่าฝืนการสมรสตกเป็นโมฆะ
 ค. ชายและหญิงมิได้เป็นญาติสืบสายโลหิตต่อกันหรือเป็นพี่น้องร่วมบิดามารดาหรือร่วมแต่บิดา หรือมารดา ถ้าฝ่าฝืนการสมรสตกเป็นโมฆะ
 ง. ผู้รับบุตรบุญธรรมและบุตรบุญธรรมจะสมรสกันไม่ได้ ฝ่าฝืนเป็นโมฆะ
 จ. ข้อ ข. และ ข้อ ง. ผิด
 ๕. ตอบ จ.

ที่ถูกต้อง คือ ข. ไม่มีคนเสมือนไร้ความสามารถ ๑๔๙๔ และ ม.๑๔๔๙ และ

ง. ผลทางกฎหมายเลิกกัน โมฆะ ม. ๑๔๕๑ ประกอบ ม. ๑๕๙๘/๓๒

ก. ม. ๑๔๔๘ ส่วนข้อ ค. ม.๑๔๕๐

๖. ข้อใดคือไม่ใช่สินส่วนตัวของสามีภรรยา

- ก. ทรัพย์สินที่คู่สมรสฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีอยู่ก่อนสมรส
 ข. ทรัพย์สินที่เป็นเครื่องใช้สอยส่วนตัว เครื่องแต่งกาย หรือเครื่องประดับกายตามควรแก่ฐานะ หรือเครื่องมือเครื่องใช้ที่จำเป็นในการประกอบอาชีพหรือวิชาชีพของคู่สมรสฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง
 ค. ดอกผลของทรัพย์สินส่วนตัว
 ง. ทรัพย์สินที่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งได้มาระหว่างสมรสโดยการรับมรดกหรือการให้โดยเสนหา
 จ. ทรัพย์สินที่เป็นสินส่วนตัวนั้นถ้าได้มีการแลกเปลี่ยนเป็นทรัพย์สินอื่นก็ดี ซื้อทรัพย์สินอื่นมาด้วยเงินสินส่วนตัวก็ดี หรือขายสินส่วนตัวได้เงินมาก็ดี ทรัพย์สินอื่นแทน
 ๖. ตอบ ค. ดอกผลของทรัพย์สินส่วนตัวเป็นสินสมรส ม. ๑๔๗๔ (๓)

๗. ถ้าท่านเป็นปลัดอำเภอมีหน้าที่จดทะเบียนสมรส หากท่านพบว่าผู้รับบุตรบุญธรรมและบุตรบุญธรรมมาขึ้นจดทะเบียนสมรสกันท่านจะดำเนินการอย่างไร

- ก. ไม่จดทะเบียนให้เนื่องจากต้องห้ามขัดแย้งโดยกฎหมาย
- ข. ไม่จดทะเบียนให้เนื่องจากผิดศีลธรรม
- ค. ดำเนินการตามขั้นตอนของกฎหมายในเรื่องจากจดทะเบียนสมรส
- ง. ไม่จดทะเบียนให้เนื่องจากมีผลเป็นโมฆียะ
- จ. ข้อ ก ข้อ ข และ ข้อ ง ถูกต้อง
๗. ตอบ ค. ถูกต้อง ผลทางกฎหมายคือการรับบุตรบุญธรรมเลิกกันเท่านั้น ม. ๑๕๙๘/๓๓

๘. การสมรสในกรณีใดไม่ต้องใช้คำพิพากษาแสดงความเป็นโมฆะ

- ก. การสมรสที่ชายหรือหญิงเป็นบุคคลวิกลจริตหรือเป็นบุคคลที่ศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ
- ข. การสมรสที่ชายหรือหญิงเป็นญาติสืบสายโลหิตโดยตรงต่อกันหรือเป็นพี่น้องร่วมบิดามารดาหรือร่วมแต่บิดาหรือมารดา
- ค. การสมรสซ้อน
- ง. การสมรสที่ชายหญิงไม่ยอมเป็นสามีภริยากัน
- จ. ถูกทั้งข้อ ข และ ค
๘. ตอบ ค. เนื่องจาก มาตรา ๑๔๙๗ ไม่ต้องใช้คำพิพากษา ส่วนอื่น โมฆะต้องใช้คำพิพากษาถึงที่สุดเท่านั้น ตามมาตรา ๑๔๙๕

๙. ข้อใดเป็นมรดก

- ก. เงินสะสมที่ทางราชการ หักจากเงินเดือน
- ข. สิทธิตามสัญญาเงินกู้เกินบัญชีกับธนาคาร
- ค. เงินประกันชีวิต
- ง. ดอกผลของทรัพย์สินมรดกที่เกิดขึ้นภายหลังจากเจ้ามรดกตาย
- จ. ถูกทั้งข้อ ก และ ค
๙. ตอบ ก. เป็นทรัพย์สินของเจ้ามรดกก่อน ส่วนข้ออื่น ๆ ไม่ใช่ทรัพย์สินของผู้ตายในขณะที่ถึงแก่ความตาย จึงไม่เป็นมรดก และได้มาภายหลังจากการตาย

๑๐. ข้อใดเป็นคดีมรดก

- ก. คดีที่ฟ้องให้รับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่ที่ได้กระทำไปในฐานะผู้จัดการมรดก
- ข. ฟ้องเพิกถอนการจัดการมรดกที่ไม่ถูกต้อง
- ค. ฟ้องเรียกทรัพย์สินมรดกคืนจากบุคคลที่มีใช้ทายาท
- ง. ฟ้องขับไล่บุคคลผู้อาศัยอยู่ในทรัพย์สินมรดก
- จ. ไม่มีข้อถูก
๑๐. ตอบ จ. ไม่มีข้อถูก

คดีมรดก คือ คดีที่พิพาทกันระหว่างทายาทที่มีสิทธิในมรดกด้วยกัน ด้วยเรื่องสิทธิเรียกร้องส่วนแบ่งทรัพย์สินมรดก หรือทายาท ผู้สืบสิทธิของทายาทฟ้องเรียกร้องเอาส่วนแบ่งทรัพย์สินมรดกส่วนของตน

แบบทดสอบ วิชา กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ในหน้าที่ของฝ่ายปกครอง

๑. ข้อใดต่อไปนี้ไม่ถูกต้อง

- ก. อยู่รอดเป็นทารก คือคลอดแล้วทารกมีชีวิตอยู่ซึ่งในทางกฎหมายจะถือว่าทารกที่คลอดออกมามีชีวิตนั้นต้องได้ความว่าเด็กมีการหายใจด้วย เช่นนี้ก็ถือว่ามีสภาพบุคคลเกิดขึ้นแล้ว
- ข. สภาพบุคคลย่อมเริ่มแต่เมื่อคลอดซึ่งการคลอดทารกออกมาทั้งตัว มีการตัดสายรกเรียบร้อยแล้ว และต้องมีการหายใจแม้เพียงครั้งเดียวก็ตาม
- ค. สภาพบุคคลเกิดแล้วมีผลทำให้ทารกนั้นมีสิทธิและหน้าที่ตามกฎหมาย เช่น มีสิทธิรับมรดก มีสิทธิที่จะได้รับการอุปการะเลี้ยงดูจากบิดามารดาและรวมไปถึงได้รับความคุ้มครองในด้านร่างกายหรือเสรีภาพ ฯลฯ ตามกฎหมายด้วย
- ง. กฎหมายให้การรับรองสิทธิของทารกในครรภ์มารดาไว้ เพื่อในภายหน้าทารกนั้นจะได้ถือเอาสิทธิหรือประโยชน์ที่มีขึ้นแก่ตนระหว่างที่ตนยังเป็นทารกในครรภ์นั้นได้
- จ. บิดาถูกทำละเมิดจนถึงแก่ความตาย ระหว่างภรรยาตั้งครรภ์ บุตรมีสิทธิที่จะเรียกร้องค่าขาดรายได้จากการเลี้ยงดูจากผู้กระทำละเมิดบิดาได้ หากบุตรคลอดออกมาอยู่รอดเป็นทารก

ตอบ ข. ไม่ถูกต้อง

ที่ถูกต้องคือการคลอดทางการแพทย์นั้นการคลอดจะสมบูรณ์ได้ก็ต่อเมื่อทารกออกมาทั้งตัว มีการตัดสายรกเรียบร้อยแล้วและมีการรอให้มดลูกหดตัวประมาณ ๑๕ นาทีถึง ๒ ชั่วโมงหลังเด็กคลอด **แต่ในทางกฎหมายนี้จะถือว่าเป็นการคลอดได้ก็ต่อเมื่อทารกพ้นออกจากช่องคลอดทั้งตัวแล้วเท่านั้นพอ การตัดสายรกหรือไม่ นั้นไม่ใช่สาระสำคัญ**

๒. ข้อใดไม่ถูกต้องเกี่ยวกับการบรรลุนิติภาวะของผู้เยาว์

- ก. ผู้เยาว์ บรรลุนิติภาวะเมื่ออายุครบ ๒๐ ปีบริบูรณ์
- ข. ผู้เยาว์ บรรลุนิติภาวะเมื่อทำการสมรสโดยชอบด้วยกฎหมาย ตามมาตรา ๑๔๔๘
- ค. บรรลุนิติภาวะเมื่อชายและหญิงมีอายุ ๑๗ ปีบริบูรณ์ สมรสกันตามกฎหมาย
- ง. ศาลอนุญาตให้ผู้เยาว์ทำการสมรสกัน
- จ. ผู้เยาว์ทำการสมรสกันแล้ว ต่อมาหย่ากันตอนอายุ ๑๙ ปี ผู้เยาว์อายุยังไม่ถึง ๒๐ ปี ถือว่าไม่บรรลุนิติภาวะ

ตอบ จ. ผิด

ที่ถูกต้องคือผู้เยาว์บรรลุนิติภาวะโดยการสมรสแล้วหรือ**ถึง**เป็นผู้บรรลุนิติภาวะตามมาตรา ๒๐ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ แม้นายสุดคะเนจะได้ทำจดทะเบียนหย่า เมื่ออายุยังไม่ครบ ๒๐ ปีบริบูรณ์ก็ตาม เมื่อไม่มีบทบัญญัติกฎหมายกำหนดให้ผู้เยาว์ที่บรรลุนิติภาวะตามมาตรา ๒๐ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์กลับคืนสู่สภาวะเป็นผู้เยาว์อีก

๓. ข้อใดไม่ถูกต้องเกี่ยวกับความสามารถของผู้เยาว์

- ก. ผู้เยาว์จะทำนิติกรรมใด ๆ ต้องได้รับความยินยอมของ “ผู้แทนโดยชอบธรรม” ก่อน มิฉะนั้นนิติกรรมนั้นๆ เป็นโมฆียะ เว้นแต่จะบัญญัติเป็นอย่างอื่น
- ข. ผู้เยาว์สามารถทำนิติกรรมที่เป็นประโยชน์แก่ผู้เยาว์ฝ่ายเดียวได้ เช่น รับการให้โดยไม่มีข้อผูกพัน

- ค. ผู้เยาว์สามารถทำพินัยกรรมได้เมื่อมีอายุ ๑๗ ปีบริบูรณ์
 ง. ผู้เยาว์สามารถทำนิติกรรมที่ต้องทำเองเฉพาะตัว เช่น การรับรองบุตรได้
 จ. ผู้เยาว์สามารถทำนิติกรรมที่สมควรแก่ฐานะานุรูป และเป็นการจำเป็นในการดำรงชีพตามควรได้

ตอบ ค. ผิด

ที่ถูกต้องคือผู้เยาว์สามารถทำพินัยกรรมได้เมื่อมีอายุ ๑๕ ปีบริบูรณ์ (มาตรา ๒๕)

๔. ข้อใดไม่ถูกต้อง

ก. คนไร้ความสามารถ คือ คนวิกลจริตที่คู่สมรส บุพการี ผู้สืบสันดาน ของผู้นั้น หรือพนักงานอัยการ ได้ร้องขอต่อศาลให้สั่งให้บุคคลนั้นเป็นคนไร้ความสามารถ และจัดให้อยู่ในความอนุบาล

ข. นิติกรรมที่คนไร้ความสามารถกระทำลงยอมตกเป็นโมฆียะทั้งสิ้น แม้จะได้รับความยินยอมจาก “ผู้อนุบาล” ก็ไม่ได้

ค. นิติกรรมที่ คนวิกลจริตที่ศาลยังไม่ได้สั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถหากไปทำนิติกรรมยอมต้องถือว่า มีผลสมบูรณ์ เว้นแต่ว่า ได้กระทำในขณะที่วิกลจริต คู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งได้รู้อยู่แล้ว นิติกรรมนั้นจึงตกเป็นโมฆียะ

ง. คนเสมือนไร้ความสามารถ คือบุคคลที่ปรากฏว่า ไม่สามารถจัดทำกรงานของตนเองได้ เพราะมีกายพิการ จิตฟั่นเฟือน ไม่สมประกอบ แต่ไม่ถึงขนาดวิกลจริต ประพฤติสุรุ่ยสุร่าย เสเพลเป็นอาจฉิน ติดสุรายาเมา เมื่อคู่สมรส บุพการี ผู้สืบสันดาน หรือพนักงานอัยการร้องขอต่อศาล ศาลจะสั่งให้บุคคลนั้นเป็นคนเสมือน ไร้ความสามารถ

จ. คนเสมือนไร้ความสามารถจัดไม่สามารถทำนิติกรรมได้ต้องให้ผู้พิทักษ์ทำแทน

ตอบ จ. ผิด

ที่ถูกต้องคือคนเสมือนไร้ความสามารถสามารถกระทำการใด ๆ ได้ เว้นแต่ กิจการตามมาตรา ๓๔ ต้องได้รับความยินยอมจากผู้พิทักษ์ก่อนแล้วจึงจะทำการอย่างหนึ่งอย่างใดดังต่อไปนี้ได้ ถ้าฝ่าฝืนเป็น โมฆียะ วรรคท้าย

๕. ข้อใดไม่ถูกต้องเกี่ยวกับการสิ้นสภาพบุคคล

ก. นาย ก. ออกจากบ้านไปทำงานวันที่ ๑ มกราคม พ.ศ. ๒๕๕๓ แล้วหายไป ผู้มีส่วนได้เสียหรือ พนักงานอัยการสามารถจะเริ่มไปใช้สิทธิในการร้องขอต่อศาลเพื่อสั่งให้เป็นคนสาบสูญ ในวันที่ ๒ มกราคม พ.ศ. ๒๕๕๘ เป็นต้นไป

ข. นาย ก. ไปรบและหายไปหลังการรบสิ้นสุด ซึ่งสงครามหรือการรบสิ้นสุดลงวันที่ ๑ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๕๓ ผู้มีส่วนได้เสียหรือพนักงานอัยการจะเริ่มไปร้องขอต่อศาลให้สั่งให้เป็นคนสาบสูญได้ในวันที่ ๒ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๕๕ เป็นต้นไปได้

ค. นาย ก. ขึ้นเครื่องบินแล้วเครื่องบินตกวันที่ ๑ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๕๓ ซึ่งผู้มีส่วนได้เสียหรือ พนักงานอัยการจะเริ่มไปใช้สิทธิในการร้องขอต่อศาลได้ในวันที่ ๒ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๕๕ เป็นต้นไป

ง. นาย ก. ไปเที่ยวน้ำตกในวันที่ ๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๓ ขณะกำลังเล่นน้ำตกอยู่ก็เกิดน้ำป่าไหลหลาก พัดพา นาย ก. และนักท่องเที่ยวที่เล่นน้ำตกอยู่ด้วยไปหมด และหาศพนาย ก. ไม่เจอ และไม่มีใครได้ข่าวหรือ พบเห็นนาย ก. อีกเลย ซึ่งผู้มีส่วนได้เสียหรือพนักงานอัยการจะเริ่มไปใช้สิทธิร้องขอต่อศาลเพื่อสั่งให้บุคคลนั้น คือนาย ก. เป็นคนสาบสูญได้ในวันที่ ๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๕ เป็นต้นไป

จ. ไม่มีข้อใดผิด

ตอบ ง. ผิด

ที่ถูกต้อง คือเริ่มต้นนับตั้งแต่วันที่ ๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๓ และจะครบ ๒ ปี ในวันที่ ๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๕ ซึ่งผู้มีส่วนได้เสียหรือพนักงานอัยการจะเริ่มไปใช้สิทธิร้องขอต่อศาลเพื่อสั่งให้บุคคลนั้นคือนาย ก. เป็นคนسابสูญได้ในวันที่ ๒ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๕ ต่อไป

๗. ข้อใดไม่ถูกต้องเกี่ยวกับภูมิลำเนา

ก. นาย ก. รับจ้างทำงานเป็นกรรมกรก่อสร้าง ซึ่งต้องเคลื่อนย้ายไปตามสถานที่ก่อสร้างและอยู่ในแต่ละที่เป็นเวลานานหรือไม่ ก็ขึ้นอยู่กับงานที่ทำ ถือว่าถิ่นที่อยู่ตามการทำงานแทนภูมิลำเนาของนาย ก.

ข. ภูมิลำเนาของผู้เยาว์ หรือผู้ไร้ความสามารถ กฎหมายให้ใช้ภูมิลำเนาของผู้แทนโดยชอบธรรมหรือของผู้อุปการ

ค. ภูมิลำเนาของผู้ที่ถูกจำคุก หมายถึง ได้แก่ เรือนจำหรือทัณฑสถานที่ถูกจำคุก หมายถึง อยู่

ง. ภูมิลำเนาของนิติบุคคลได้แก่ที่ตั้งสำนักงานใหญ่หรือถิ่นที่ตั้งเฉพาะการตามข้อบังคับ

จ. นาย ก. ค่าขายเร่ไปตามตลาดนัด เดินทางไปค้าขายตามตลาดนัดตลอด ถือว่าพบตัวนาย ก. ในถิ่นไหนให้ถือว่าถิ่นนั้นเป็นภูมิลำเนาของบุคคลนั้น

ตอบ ค. ผิด

ที่ถูกต้องคือ มาตรา ๔๗ “ภูมิลำเนาของผู้ที่ถูกจำคุกตามคำพิพากษาถึงที่สุดของศาลหรือตามคำสั่งโดยชอบด้วยกฎหมาย ได้แก่ เรือนจำหรือทัณฑสถานที่ถูกจำคุกอยู่จนกว่าจะได้รับการปล่อยตัว”

๘. ข้อใดถูกต้องเกี่ยวกับนิติบุคคลตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

ก. สมาคม หมายความว่าทรัพย์สินที่จัดสรรไว้โดยเฉพาะสำหรับวัตถุประสงค์เพื่อการกุศลสาธารณะ การศาสนา ศิลปะ วิทยาศาสตร์ วรรณคดี การศึกษา หรือเพื่อสาธารณประโยชน์อย่างอื่น โดยมีได้มุ่งหาผลประโยชน์มาแบ่งปันกัน

ข. การก่อตั้งมูลนิธิเพื่อกระทำการใด ๆ อันมีลักษณะต่อเนื่องร่วมกันและมีใช่เป็นการหาผลกำไรหรือรายได้มาแบ่งปันกัน แต่เพื่อประโยชน์แก่สมาชิก

ค. ห้างหุ้นส่วนสามัญ คือห้างหุ้นส่วนประเภทซึ่งผู้เป็นหุ้นส่วนหมดทุกคนต้องรับผิดชอบร่วมกันเพื่อหนี้ทั้งปวงของหุ้นส่วนโดยไม่มีจำกัดและจะจดทะเบียนหรือไม่ ก็ได้

ง. ห้างหุ้นส่วนจำกัดนั้น คือ ห้างที่ตั้งขึ้นด้วยแบ่งทุนเป็นหุ้นมีมูลค่าเท่าๆ กัน โดยมีผู้ถือหุ้นต่างรับผิดชอบจำกัดเพียงไม่เกินจำนวนเงินที่ตนยังส่งใช้ไม่ครบมูลค่าของหุ้นที่ตนถือ

จ. บริษัทจำกัด คือ แบ่งประเภทผู้เป็นหุ้นจำกัดความรับผิดชอบเพียงไม่เกินจำนวนเงินที่ตนรับจะลงหุ้นและต้องรับผิดชอบร่วมกันในบรรดาหนี้ไม่จำกัด

ตอบ ค. ห้างหุ้นส่วนสามัญ คือห้างหุ้นส่วนประเภทซึ่งผู้เป็นหุ้นส่วนหมดทุกคนต้องรับผิดชอบร่วมกันเพื่อหนี้ทั้งปวงของหุ้นส่วนโดยไม่มีจำกัดและจะจดทะเบียนหรือไม่ ก็ได้

ส่วน ก. คือ มูลนิธิ ข คือ สมาคม ง. บริษัทจำกัด จ. คือ ห้างหุ้นส่วนจำกัด

๙. ข้อใดไม่ถูกต้องเกี่ยวกับนิติกรรมที่โมฆะ

ก. นิติกรรมที่เป็นโมฆะคือนิติกรรมนั้นเสียเปล่ามาตั้งแต่ต้น

ข. นิติกรรมที่ไม่มีผลบังคับตามกฎหมายเสมือนว่าไม่มีการทำนิติกรรมนั้นๆ เลย

ค. นิติกรรมที่เป็นโมฆะจะฟ้องร้องบังคับกันไม่ได้และจะให้สัตยาบันก็ไม่ได้

ง. สามารถการบอกล้างได้โดยไม่มีกำหนดระยะเวลา

จ. นิติกรรมที่สมบูรณ์ตามกฎหมายจนกว่าจะมีการบอกล้าง

ตอบ จ. ผิด เป็นการเสียเปล่ามาแต่ต้น

๑๐. ข้อใดไม่ถูกต้องเกี่ยวกับนิติกรรมที่โมฆะ

- ก. นิติกรรมนั้นเสียเปล่ามาตั้งแต่ต้น
- ข. สามารถออกล้างภายในระยะเวลาปี นับแต่เวลาที่อาจให้สัตยาบันได้หรือ ๑๐ ปี นับแต่ได้ทำนิติกรรม
- ค. นิติกรรมที่สามารถฟ้องบังคับกันได้และให้สัตยาบันได้
- ง. สามารถการบอกล้างได้โดยภายในกำหนดระยะเวลาที่กฎหมายกำหนด
- จ. นิติกรรมที่สมบูรณ์ตามกฎหมายจนกว่าจะมีการบอกล้าง

ตอบ ก. ผิด นิติกรรมนั้นเสียเปล่ามาตั้งแต่ต้นเป็นโมฆะ

๑๑. นิติกรรมข้อใดเป็นไม่เป็นโมฆะ

- ก. นิติกรรมที่มีวัตถุประสงค์ต้องห้ามขัดแย้งโดยกฎหมาย
- ข. นิติกรรมที่เป็นการพนันวิสัย
- ค. นิติกรรมที่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยของประชาชน
- ง. นิติกรรมที่มีได้เป็นไปตามบทบัญญัติว่าด้วยความสามารถของบุคคล
- จ. นิติกรรมที่มีได้ทำตามแบบที่กฎหมายบัญญัติไว้

ตอบ ง. นิติกรรมที่มีได้เป็นไปตามบทบัญญัติว่าด้วยความสามารถของบุคคล เป็นโมฆะ

๑๒. ต่อไปนี้ข้อใดถูกต้อง

- ก. ถ้าจะต้องเสียดอกเบี้ยให้แก่กันและมีได้กำหนดดอกเบี้ยไว้ให้ใช้อัตราร้อยละสิบห้าบาทต่อปี
- ข. ลายพิมพ์นิ้วมือ แกงไต หรือเครื่องหมายอื่นทำนองเช่นว่านี้ก็ดี ทำลงในเอกสาร หากมีพยานลงลายมือชื่อรับรอง ๒ คนแล้ว เสมอกับลงลายมือชื่อ
- ค. ผู้เยาว์บรรลุนิติภาวะเมื่ออายุครบ ๑๗ ปี และสามารถทำพินัยกรรมได้เมื่อมีอายุ ๑๔ ปีบริบูรณ์
- ง. นิติกรรมที่ขึ้นวิกลจริตที่ศาลยังไม่ได้สั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถหากไปทำนิติกรรมย่อมต้องถือว่ามิได้ผลสมบูรณ์ เว้นแต่จะได้กระทำให้ขณะจิตวิกลจริตอีกฝ่ายหนึ่งได้รู้อยู่แล้วผู้กระทำให้วิกลจริตนี้ตกเป็นโมฆะ
- จ. คนเสมือนไร้ความสามารถไม่สามารถทำนิติกรรมได้เอง ต้องให้ผู้พิทักษ์ทำแทน

ตอบ ข. ถูกต้อง ตามมาตรา ๙

ส่วน ก. มาตรา ๗ ที่ถูกคือ ๗.๕ บาทต่อปี

ค. มาตรา ม.๑๙ บรรลุ ๒๐ ปี / มาตรา ๒๕ พินัยกรรม ๑๕ ปี

ง. มาตรา ๓๐ เป็นโมฆะ

จ. มาตรา ๓๔ ทำได้ ยกเว้นบางอย่าง

๑๓. ข้อใดไม่ถูกต้องเกี่ยวกับการสาบสูญ

- ก. ระยะเวลา ๒ ปีในการขอให้บุคคลสาบสูญเนื่องจากบุคคลไปทำการรบหรือสงคราม หรือตกไปอยู่ในเรือเมื่ออัปราง
- ข. คนสาบสูญโดยผลของกฎหมายโดยผู้มีส่วนได้เสียหรือพนักงานอัยการร้องขอต่อศาล
- ค. ให้ถือว่าคนสาบสูญถึงแก่ความตายในวันที่ประกาศราชกิจจานุเบกษา
- ง. ระยะเวลา ๕ ปีในการขอให้บุคคลสาบสูญเนื่องจากไปจากภูมิลำเนา หรือถิ่นที่อยู่ โดยไม่มีใครทราบว่าเป็นตายร้ายดีอย่างไร
- จ. ข้อ ก. และ ข้อ ค ผิด

ตอบ ค. ผิด ที่ถูกต้องคือ ให้ถือว่าคนسابสูญถึงแก่ความตายในวันที่ครบกำหนดเวลา มาตรา ๖๑

- ก . ถูกต้อง มาตรา ๖๑ วรรคสอง
 ข. ถูกต้อง มาตรา ๖๑ วรรคแรก
 ง. ถูกต้อง มาตรา ๖๑ วรรคแรก
 จ. ข้อ ก. ถูกต้อง แต่ ค. ผิด

๑๔. ข้อใดไม่ถูกต้องเกี่ยวกับภูมิลำเนา

- ก. ถ้าบุคคลมีถิ่นที่อยู่หลายแห่งสลับเปลี่ยนกัน หรือมีแหล่งที่ทำมาหากินเป็นปกติหลายแห่ง ก็ให้ถือเอาแห่งใดแห่งหนึ่งเป็นภูมิลำเนาของบุคคลนั้น
 ข. ถ้าไม่มีถิ่นที่อยู่เป็นปกติ หรือไม่มีที่ทำการงานเป็นหลักแหล่ง ถ้าพบตัวในถิ่นไหนก็ให้ถือว่าถิ่นนั้นเป็นภูมิลำเนา
 ค. ภูมิลำเนาของบุคคลบางประเภท เช่น ผู้เยาว์ หรือผู้ไร้ความสามารถ กฎหมายให้ใช้ภูมิลำเนาของผู้แทนโดยชอบธรรมหรือของผู้อนุบาล หรือ ผู้พิทักษ์
 ง. ข้าราชการ ภูมิลำเนาได้แก่ถิ่นที่ทำงานตามตำแหน่งหน้าที่อยู่ประจำ รวมถึงคำสั่งให้ไปช่วยราชการชั่วคราวถือว่าที่นั่นเป็นภูมิลำเนา
 จ. ข้อ ค. และ ง. ผิด

ตอบ จ. ส่วน

ค. ผิด ที่ถูกต้องคือไม่มีผู้พิทักษ์ หรือ ผู้พิทักษ์ (ม.๔๔,๔๕)

ง. ผิด ที่ถูกต้องคือ ไม่รวมถึงคำสั่งให้ไปช่วยราชการชั่วคราวเป็นภูมิลำเนา (ม. ๔๖)

ส่วนข้อ ก. ถูกต้อง ม. ๓๘ ข้อ ข. ถูกต้อง ม. ๔๐

๑๕. ข้อใดไม่ถูกต้องเกี่ยวกับนิติกรรมที่โมฆะ

- ก. นิติกรรมที่เป็นโมฆะคือนิติกรรมนั้นเสียเปล่ามาตั้งแต่ต้น
 ข. นิติกรรมไม่มีผลบังคับตามกฎหมายเสมือนว่าไม่มีการทำนิติกรรมนั้นๆ เลย
 ค. นิติกรรมที่เป็นโมฆะจะฟ้องร้องบังคับกันไม่ได้และจะให้สัตยาบันก็ไม่ได้
 ง. สามารถการบอกล้างได้โดยไม่มีกำหนดระยะเวลา
 จ. นิติกรรมที่สมบูรณ์ตามกฎหมายจนกว่าจะมีการบอกล้าง

ตอบ จ. ผิด เป็นความหมายของโมฆียะ ม. ๑๗๒ และ ม. ๑๗๕

๑๖. เงื่อนไขการสมรสข้อใดไม่ถูกต้อง

- ก. การสมรสจะทำได้ในระหว่างชายกับหญิงเท่านั้นและจะกระทำได้อีกต่อเมื่อชายและหญิงมีอายุ ๑๗ ปีบริบูรณ์ แต่ในกรณีที่มีเหตุอันสมควร ศาลอนุญาตให้ทำการสมรสก่อนนั้นได้
 ข. ชายหรือหญิงต้องไม่เป็นคนวิกลจริต หรือเป็นบุคคลซึ่งศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ คนเสมือนไร้ความสามารถ ถ้าฝ่าฝืนการสมรสตกเป็นโมฆะ
 ค. ชายและหญิงมิได้เป็นญาติสืบสายโลหิตต่อกันหรือเป็นพี่น้องร่วมบิดามารดาหรือร่วมแต่บิดา หรือมารดา ถ้าฝ่าฝืนการสมรสตกเป็นโมฆะ
 ง. ผู้รับบุตรบุญธรรมและบุตรบุญธรรมจะสมรสกันไม่ได้ ฝ่าฝืนเป็นโมฆะ
 จ. ข้อ ข. และ ข้อ ง. ผิด

ตอบ จ.

ที่ถูกต้อง คือ ข. ไม่มีคนเสมือนไร้ความสามารถ ๑๔๙๔ และ ม.๑๔๔๙ และ

ง. ผลทางกฎหมายเล็กน้อย ไม่โมฆะ ม. ๑๔๕๑ ประกอบ ม. ๑๕๙๘/๓๒

ก. ม. ๑๔๔๘ ส่วนข้อ ค. ม.๑๔๕๐

๑๗. ข้อใดคือไม่ใช่สินส่วนตัวของสามีภริยา

- ก. ทรัพย์สินที่คู่สมรสฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีอยู่ก่อนสมรส
- ข. ทรัพย์สินที่เป็นเครื่องใช้สอยส่วนตัว เครื่องแต่งกาย หรือเครื่องประดับกายตามควรแก่ฐานะ หรือเครื่องมือเครื่องใช้ที่จำเป็นในการประกอบอาชีพหรือวิชาชีพของคู่สมรสฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง
- ค. ดอกผลของทรัพย์สินส่วนตัว
- ง. ทรัพย์สินที่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งได้มาระหว่างสมรสโดยการรับมรดกหรือการให้โดยเสนหา
- จ. ทรัพย์สินที่เป็นสินส่วนตัวนั้นถ้าได้มีการแลกเปลี่ยนเป็นทรัพย์สินอื่นก็ดี ซื้อทรัพย์สินอื่นมาด้วยเงินสินส่วนตัวก็ดี หรือขายสินส่วนตัวได้เงินมาก็ดี ทรัพย์สินอื่นแทน

ตอบ ค. ดอกผลของทรัพย์สินส่วนตัวเป็นสินสมรส ม. ๑๔๗๔ (๓)

๑๘. ถ้าท่านเป็นปลัดอำเภอมีหน้าที่จดทะเบียนสมรส หากท่านพบว่าผู้รับบุตรบุญธรรมและบุตรบุญธรรมมาขึ้นจดทะเบียนสมรสกันท่านจะดำเนินการอย่างไร

- ก. ไม่จดทะเบียนให้เนื่องจากต้องห้ามชัดเจนโดยกฎหมาย
- ข. ไม่จดทะเบียนให้เนื่องจากผิดศีลธรรม
- ค. ดำเนินการตามขั้นตอนของกฎหมายในเรื่องจากจดทะเบียนสมรส
- ง. ไม่จดทะเบียนให้เนื่องจากมีผลเป็นโมฆียะ
- จ. ข้อ ก ข้อ ข และ ข้อ ง ถูกต้อง

ตอบ ค. ถูกต้อง ผลทางกฎหมายคือการรับบุตรบุญธรรมเลิกกันเท่านั้น ม. ๑๕๙๘/๓๓

๑๙. การสมรสในกรณีใดไม่ต้องใช้คำพิพากษาแสดงความเป็นโมฆะ

- ก. การสมรสที่ชายหรือหญิงเป็นบุคคลวิกลจริตหรือเป็นบุคคลที่ศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ
- ข. การสมรสที่ชายหรือหญิงเป็นญาติสืบสายโลหิตโดยตรงต่อกันหรือเป็นพี่น้องร่วมบิดามารดาหรือร่วมแต่บิดาหรือมารดา
- ค. การสมรสซ้อน
- ง. การสมรสที่ชายหญิงไม่ยอมเป็นสามีภริยากัน
- จ. ถูกทั้งข้อ ข และ ค

ตอบ ค. เนื่องจาก มาตรา ๑๔๙๗ ไม่ต้องใช้คำพิพากษา ส่วนอื่น โมฆะต้องใช้คำพิพากษาถึงที่สุดเท่านั้น ตามมาตรา ๑๔๙๕

๒๐. ข้อใดเป็นมรดก

- ก. เงินสะสมที่ทางราชการ หักจากเงินเดือน
- ข. สิทธิตามสัญญาเงินกู้เกินบัญชีกับธนาคาร
- ค. เงินประกันชีวิต
- ง. ดอกผลของทรัพย์สินมรดกที่เกิดขึ้นภายหลังจากเจ้ามรดกตาย
- จ. ถูกทั้งข้อ ก และ ค

ตอบ ก. เป็นทรัพย์สินของเจ้ามรดกก่อน ส่วนข้ออื่น ๆ ไม่ใช่ทรัพย์สินของผู้ตายในขณะที่ถึงแก่ความตาย จึงไม่เป็นมรดก และได้มาภายหลังจากการตาย

๒๑. ข้อใดเป็นคดีมรดก

- ก. คดีที่ฟ้องให้รับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่ที่ได้กระทำไปในฐานะผู้จัดการมรดก
- ข. ฟ้องเพิกถอนการจัดการมรดกที่ไม่ถูกต้อง
- ค. ฟ้องเรียกทรัพย์มรดกคืนจากบุคคลที่มีใช้ทายาท
- ง. ฟ้องขับไล่บุคคลผู้อาศัยอยู่ในทรัพย์มรดก
- จ. ไม่มีข้อถูก

ตอบ จ. ไม่มีข้อถูก

คดีมรดก คือ คดีที่พิพาทกันระหว่างทายาทที่มีสิทธิในมรดกด้วยกัน ด้วยเรื่องสิทธิเรียกร้องส่วนแบ่งทรัพย์มรดก หรือทายาท ผู้สืบทอดสิทธิของทายาทฟ้องเรียกร้องเอาส่วนแบ่งทรัพย์มรดกส่วนของตน